سەرۆکی کوردستان باوکی منداڵی شەهیدەکانی کوردستانە
مەروا وەک کچی سەرۆک بارزانی پەروەردە دەکرێت

تەقینەوەکەی چێشتخانەی عەبدوڵلا لە چوارەمین رۆژی جەژنی قوربانی پیرۆز لەکەرکوکی دڵی کوردستان، کارێکی دیکەی ترسنۆکانەی تیرۆریستان بوو دژ بە هاووڵاتیانی شاری کەرکوک و تێکرای گەلی کوردستان، هەوڵێکی دیکەی داخ لەدڵانی ئازادی و دیموکراتی بوو کە چاویان بە پێکەوە ژیانی ئاشتییانەی نەتەوەکانی کەرکوک هەڵنایەت و هەمـوو هەوڵیان بۆ ئەوەیە ئارامی ئەو شارە خۆڕاگرە بشێوێنن، قوربانییەکانی ئەو کارەساتە تیرۆریستییە لە کاتێکدا بوو کە هەر هەموویان سەرقاڵی بە رێکردنی جەژنی قوربانی پیرۆز و بەسەرکردنەوەی خزم و کەسوکار و دۆست و ناسیاوەکانیان بوون، زۆر لەوانەی لەو تەقینەوەیەدا بوونە قوربانی ئەو خەڵکانە بوون کە بەسەردان چووبوونە کەرکوک لە رێگە بۆ حەسانەوە و نان خواردن لەو چێشتخانەیە لایان دابوو، ئەمەیە جیاوازی ئامانجی تیرۆریستان و ئامانجی خەڵکی ئاشتیخواز، ئەوان ئەو رۆژەیان هەڵبژارد بۆ ئەوەی ئەو کارە بکەن لەبەر ئەوەی هیچ ئەقڵێك و هیچ شەرعیەتێکی ئاسمانی و زەمینی رێگە بەوە نادات لە و رۆژە پیرۆزەدا کارێکی قێزەونی بەو ئاستە ترسنۆکانەو نامرۆڤانەیە ئەنجامبدرێت، هەربۆیە هەر لەگەڵ روودانی ئەم تەقینەوەیە وەك هەموو جارەکانی دیکە سەرۆك بارزانی پەیوەندی کرد بۆ ئەوەی لە بارودۆخەکە تێبگات و چی پێویستە بۆ فریاگوزاری بەپەلە بۆ هاوکاری خەڵکی کەرکوك بگەیەنرێت، بەڵام هاوکات لە گەورەیی قەبارەی کارەساتەکە ئەمجارە ئەو هەواڵەشیان بە سەرۆکی کوردستان راگەیاند کە کیژۆڵەیەکی کورد بە ناوی مەروا لەم کارەساتە دڕندەیەدا بەتەنیا رزگاری بووە و تەواوی خێزانەکەی بوونەتە قوربانی ، هەربۆیە جەنابی سەرۆکی کوردستان پەیوەندی بە پارێزگاری کەرکوکەوە کرد کە ئەو کچە وەك کچی خۆی پەروەردە دەکات و هەموو چارەسەرێکی پزیشکیشی لەدەرەوەی وڵات بۆ دەگرێتە ئەستۆ.

سۆزی باوکانەی سەرۆك بارزانی بۆ منداڵی شەهیدەکانی کوردستان

یەکێك لە تایبەتمەندییەکانی سەرۆك بارزانی ئەوەیە کە هەموو کات وەك پێشمەرگەیەك ئەو رۆژانەی لەبەر چاوە کەبەرهەمی ئەمڕۆمان خوێنی ئەو شەهیدانەیە کە لەپێناوی ئەم رۆژەدا گیانیان بەخشیوە و سەرفرازیان بۆ ئێمە کردووە بەدیاری، هەربۆیە دەتوانین راشکاوانە ئەوە بڵێین سەرۆك بارزانی تەنیا سەرکردەی بزاڤی رزگاریخوازی کوردستانە کە بە شانازییەوە هەڵوێستی جوامێرانەی دایکی شەهیدان وەك وانەیەك بۆ کوردایەتی دەخوێنێتەوە و ئێستاش ئەو شێرە ژنەی دایکی چەند شەهید بە نموونەیەکی زیندووی وانەی بەرخودانی ژیانی پێشمەرگایەتی خۆی دەزانێت کە لە رۆژە سەختەکانی شۆڕشی مەزنی ئەیلولدا لەسەر تەرمی پیرۆزی کورە شەهیدەکانی نوواندویەتی، هەربۆیە کاتێك سەرۆك بارزانی دەستی ئەو شێرە ژنانە ماچ دەکات و شانازی پێوەدەکات و پێیوایە بێجگە لە دەست ماچکردنی ئەو شێرە ژنانە هیچ شتێکی دیکە نییە بتوانێت سوپاسی ئەو هەڵویستە شۆڕشگێڕانەی پێبکرێت، دایکی شەهیدان دەکات بە دایکی سەرجەم کوردستان و سەرۆك بارزانیش وەك پێشمەرگەیەکی ئەم کوردستانە جارێکی دیکە دەبێتەوە کوڕی دایکی کوردستان و سەرلەنوێ وانەیەکی نوێی بەرخوردان و مقاوەمەت بۆ نەوەکانی ئایندە دەنووسێتەوە و رابردوو بەمڕۆوە و ئەمڕۆ بە ئایندەوە گرێدەداتەوە .

خانەوادەی سەرۆك بارزانی وەك خێزان نەك بنەماڵە پشکی شێری قوربانیدانیان لە شۆڕشی رزگاری خوازی کوردستان بەخشیوە، بە تەنیا ئەم بنەماڵە شۆڕشگێڕە ٣٧ برا و مام و ئامۆزا و برازای شەهید بووە و لە عەشیرەتی بارزانیش ٨٠٠٠ پیاو بەیەك رۆژ بێ سەروشوێن کران و دوای زیاتر لە ٢٥ ساڵ ئێسکوپروسکیان لە بیابانەکانی رومادی دۆزینەوە، هەروەها لە پرۆسەی ئازادکردنی عێراقیشدا دیسان خانەوادەی سەرۆك بارزانی گەورەترین قوربانیان دا ئەویش بریندابوونی کاکە وەجیهی قارەمان بوو لەگەڵ پۆلێك پێشمەرگە کە ژمارەیەکییان لێ شەهید و بریندار بوون . وەجیه بارزانی وەك فەرماندەیەکی لێهاتووی سەربازی لەبەرەکانی پێشەوەی بەرەی باکووری شەڕی هاوپەیمانان بۆ رزگارکردنی عێراق بەسەختی بریندار بوو، هەتا ئێستاشی لەگەڵدا بێت کاکە وەجیه لە ژێر چاودێری پزیشکدایە، کە ئومێد دەخوازین کاکە وەجیه جارێکی تر بەسەلامەتی بگەڕێتەوە ناومان و هەر ئەو سەرکردە لێهاتووە بێت کە شوانە ئێشکگری ئاسایشی هەولێری دەکرد .

سەرۆك بارزانی دەزانێت زامی قوربانیدان چەند قورسە، بەڵام دەشزانێت داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێت قەت بەرناگرێت، بۆیە هەمیشە لەگەڵ زام و سوێی قوربانییەکان ئامادەیە، کە هەڵەبجە کیمابارن دەکرێت خۆی بە هەڵەبجەیی دەزانێت و دەفەرموێت، شانازیە بۆمن خەڵکی هەڵەبجە بم، سلێمانی بە شارەکەی بارزانی و شێخی نەمر پێناسە دەکات و گەرمیان بە کلێپەی شۆڕش و بەرخودان وبادینان بە لانکەی شۆڕش و هەولێر بە قەڵای کوردایەتی دەزانێت، ئەمە تایبەتمەندی سەرۆك بارزانییە بۆیە تێکرای خەڵکی کوردستان بە گشتی و کەسوکاری شەهیدە سەربەرزەکان کە بەدیداری سەرۆك بازارنی شاد دەبن، هەندێك لە زامەکانیان سارێژ دەبن و لە دیدی سەرۆك بارزانییەوە ئازادی دەبینن کە چەند شەبەنگەکانی دەرەوشاوەن هێندەش قوربانی دەوێت بۆ گەیشتن پێی .

بایەخی سەرۆکی کوردستان بە منداڵ و خێزان و کەسوکاری شەهیدان و پێشمەرگە دێرینەکان، بەردەوامی گیانی پێشمەرگانەی سەرۆکە بۆ ئەوەی هەرگیز رۆحیەتی پێشمەرگانە لەناو ریزەکانی گەلی کوردستاندا کۆتایی نەیەت ، بەردەوامیە بۆ بیرهێنانەوەی ئەو قوربانیانەی کە بوونە هۆکار بۆ هێنانەدی ئەم دەسکەوتانە و ئامادەباشیە بۆ قوربانیدانی زیاتر لە پێناوی ئەو دەسکەوتانەی کە هێشتا بەدینەهاتووون.

●●●

سەرۆک بارزانی بەم هەڵوێستەی فێرمان دەکات چۆن وەڵامی تیرۆریستان بدەینەوە

●●●

خانەوادەی سەرۆک بارزانی وەک خێزان نەک بنەماڵە پشکی شێری قوربانیدانیان لە شۆڕشی رزگاریخوازی کوردستان بەخشیوە، بە تەنیا ئەم بنەماڵە شۆڕشگێڕە ٣٧ برا و مام و ئامۆزا و برازای شەهید بووە و لە عەشیرەتی بارزانیش ٨٠٠٠ پیاو بەیەک رۆژ بێ سەروشوێن کران

●●●

لە پرۆسەی ئازادکردنی عێراقیشدا دیسان خانەوادەی سەرۆک بارزانی گەورەترین قوربانیان دا ئەویش بریندابوونی کاکە وەجیهی قارەمان بوو

●●●

سەرۆک بارزانی دەزانێت زامی قوربانیدان چەند قورسە، بەڵام دەشزانێت داری ئازادی بە خوێن ئاو نەدرێت قەت بەرناگرێت، بۆیە هەمیشە لەگەڵ زام و سوێی قوربانییەکان ئامادەیە، کە هەڵەبجە کیماباران دەکرێت خۆی بە هەڵەبجەیی دەزانێت و دەفەرموێت، شانازیە بۆمن خەڵکی هەڵەبجە بم، سلێمانی بە شارەکەی بارزانی و شێخی نەمر پێناسە دەکات و گەرمیان بە کلێلی شۆڕش و بەرخودان وبادینان بە لانکەی شۆڕش و هەولێر بە قەڵای کوردایەتی دەزانێت، ئەمە تایبەتمەندی سەرۆک بارزانییە

مەروا هەرکچی سەرۆک بارزانییە و خانەوەدەکەی بە خێوی دەکات

سەرۆك بارزانی لە هەفتەی رابردوو مەروای کچە شەهیدی وەك کچی خۆی گرتە باوەش و بە سۆزی باوکانە توند گوشی بە خۆیەوە و ماچی کرد، مەروای ژیکەڵە کە لە تەمەنێکی زۆرناسکدا لە سۆزی دایك و باوك و خانەوەدەکەی بێ بەش بوو، دوای تەقینەوە شوومەکەی چوارەم رۆژی جەژنی قوربان و پاش ئەوەی شەهید مامۆستا سەمەد رەمەزان و دایکی و پێنج کەسی دیکە لە خێزانەکەی بوونە قوربانی، هەواڵەکە بەو جۆرە بوو کە مەروا کەسی نەماوە و بەتەنیا لەو خانەوادەیەدا رزگاری بووە، بۆیە سەرۆك بارزانی وەك ئاوڕدانەوەیەکی باوکانە مەروای کردە کچی خۆی و بڕیاریدا لە ماڵی خۆیدا پەروەردەی بکات، بەڵام سوپاس بۆ خوا لە خانەوەدەکەی مەروا باپیر و مام و پوری مەروا ماون، بۆیە دوای ئەوەی سەردانی سەرۆك بارزانییان کرد و دوای ئەوەی سوپاسی بێپایانی سەرۆك بارزانییان کرد بۆ ئەم هەڵوێستە باوکانەیەی، پێشنیاری ئەوەیان خستە بەردەمی بارزانی، کە مەروای کچی بارزانی لەلای پوری بە خێو بکرێت و سەرۆك بارزانیش بەم پێشنیارەی خانەوەدەکەی رازی بوو، بەڵام بەو مەرجەی کە مەروا وەك کچی سەرۆکی کوردستان پەروەردە بکرێت و ئەمانەتێکە لای ئەوان.

تیرۆریستان دەیانەوێت مەروا لە سۆزی دایک و باوک بێبەش بکەن بەڵام مەروا دەبێتە کچی هەموو کوردستان

سەرۆك بارزانی بەم هەڵوێستەی فێرمان دەکات چۆن وەڵامی تیرۆریستان بدەینەوە، راستە تیرۆریستان دەتوانن بە خافڵگیری و لەبۆنەیەکی وەك جەژنی رەمەزانی پیرۆزدا، هەروەك لە ١ی شوباتی ٢٠٠٤ یشدا لەهەولێر هەمان دەگەی نامەردانەیان وەشاند و پۆلێك سەرکردەی گەورەیان شەهید کردین، راستە هەموو هەوڵیکی ترسنۆکانەی ئەو تیرۆریستانە ژانێکی زۆرمان پێدەگەیەنێت، بەڵام لەبەر رۆشنایی رێنماییەکانی سەرۆکی کوردستان و یەکڕیزی گەلی کوردستان تیرۆریستان هەر سەر شۆڕی و شەرمەزاریان بۆ ماوەتەوە، بە تەقینەوەکەی چێشتخانەی عەبدوڵڵاش لە کەرکوك دیسان هەر هیچیان دەست ناکەوێت بێجگە لە روو رەشی و شەرمەزاری و.... سورترمان دەکات کە هەتاسەر شەڕی تیرۆریستان بکەین و زیاتر ریزەکانمان رێکدەخاتەوە بۆ ئەوەی ئەو دەستانە لە بنەوە ببڕین و مەروا و سەرجەم منداڵی شەهیدانی کوردستانیش نەك هەر بەشەهیدبوونی باوك و کەسوکاریان بێ ناز نابن، بەڵکو دەبنە منداڵی هەر خانەوادەیەکی کورد و لە پێش هەموانەوە دەبنە

دیموکراسی بەبێ پارتە سیاسیەکان بوونی نییە

پارتە سیاسیەکان چۆن دەبنە فاکتەری سەرەکی بۆ بونیادنانی دیموکراسی؟

ژمارە (٧١٦) ٢٠٠٩/١/١٢

"لە سەرەتای سەدەی نۆزدەهەم، لەو کاتەی پارتە سیاسیەکانی رۆژئاوا نەگەیشتبوونە قۆناخی کامڵبوون، لە زۆربەی حاڵەتدا پارتە سیاسیەکان وەك کیانێکی بێزراو سەیر دەکران، ئەمەش لەبەر ٢ هۆکار بوو:

١. ئەو کاتە رۆژئاوا پێیان وابوو پارتە سیاسیەکان هەرەشە لە یەکێتی نەتەوە دەکات.

٢. پارتە سیاسیەکان پاڵێوراوە سەربەخۆکانیان دەشکاند بۆ ئەوەی ناچاریان بکەن بچنە ریزی حزبەکانیانەوە.

بەڵام ئەم تێڕوانینە نێگەتیڤ بۆ رۆڵی پارتەکان لە بونیادی دیموکراسی تاسەر وا نەمایەوە، لەگەڵ زیاد بوونی ئەزموونی رۆژئاوا لەسەر بونیادی دیموکراتی ئەم بۆچوونە نێگەتیڤانەیە بە خێرایی گۆڕان بۆ بۆچوونی ئیجابیانە و، لە دەسپێکی سەدەی بیستەم دانپێدانان بە زەرورەتی پارتەسیاسیە رکابەرەکان وەك گەرەنتی بۆ بەباشی بەریوەچوون و کاریگەری پرۆسە دیموکراتیەکان رووی لە زیادبوون کرد، بۆیە ئیتر بەجۆرێکی دیکە سەیری پارتە سیاسیەکان دەکرا:

١. پارتە سیاسییەکان رێکخەری رای گشتین.

٢. پارتە سیاسییەکان بەدیل و رێگەچارە دەخەنە بەردەمی دەنگدەران لە پرۆسەکانی هەڵبژاردندا.

٣. پارتە سیاسییەکان ئاستی پێویستی هاودەنگی بۆ رێکخستنی کاری پەرلەمان و حکومەت مسۆگەر دەکەن."

ئەوەی لەو دووکەوانەی سەرەوە بەدەق وەك خۆی نوسیومانەتەوە، پەرەگرافێکە لە دەرەنجامی یەکێك لەو چوار توێژینەوەیەی کە ئامۆژگای دیموکراتی نیشتمانی بۆ کاروباری نێودەوڵەتی (NATIONAL DEMOCRATIC INSTITUTE FOR INTERNATIONAL AFFAIRS) بە ناونیشانی پارتە سیاسیەکان ودیموکراتی لەباری پراکتیك وتیۆریەوە (POLITICAL PARTIES AND DEMOCRACY IN THEORETICAL AND PRACTICAL PERSPECTIVES) بڵاویکردۆتەوە، ئەو پەرەگرافەش وەك خۆی بەکوردی کردومانە بە دەروازەیەك بۆ ئەم راپۆرتە، بەشێکە لە دەرەنجامی ئەو باسەی کە خاتوونی پرۆفیسۆر سۆزان سکارۆ بە ناونیشانی پراکتیزەکردنی دیموکراتی لە ناو پارتەکاندا نووسیویەتی.

بێگومان ئەم دەرەنجامە لە کۆمەڵگە دیموکراتیەکاندا بۆتە ئەلف وبێی دیموکراتی و زرورەتی حزبە سیاسیەکانیش بۆتە بەڵگە نەویستی هاوکێشەی بونیادی دیموکراسی، بەڵام بەداخەوە ئەمڕۆ ئێمە لە کوردستان تازە بە تازە موناقەشەی ٢٠٠ ساڵ لەمەو پێشی دیموکراسی دەکەین و خەریکی ئەوەین ئایا پارتە سیاسیەکان ئاستەنگن بۆ دیموکراسی یان هۆکاریکن بۆ بونیادی دیموکراسی، زیاد لەمەش هەر لەدەروازەی ئەم موناقەشەیەوە خەریکە چەندین چەمکی فیکری دیکەش تەنزیری تازەی بۆ دەکرێت و بەم دواییە گوێبیستی ئەوەش دەبین کە عەلمانیەتیش واتە جیاکردنەوەی (حزب و ئایین و نەتەوە لە دەوڵەت) ئێمە نازانین ئەم تەرحە تازانە لە کوێیەوە دێن، بەڵام پێدەچێت ئەوانەی ئەو جۆرە تەرحانە بڵاو دەکەنەوە، سەرچاوەی مەعریفیان بێبەش بێت لە تەکنەلۆژیای ئەنتەرنێت، بۆیە هێندە دەڵێن لە پێناسەی ویکیبدیا بۆ عەلمانیەت باسی ئەوە ناکات عەلمانیەت واتە جیاکردنەوەی نەتەوە و حیزب لە دەوڵەت، ئەمڕۆش خوینەران بە ئاسانی دەستیان دەگاتە ئینتەرنێت و دەتوانن بەئاسانی بچنە ویکیبدیا وبزانن عەلمانیەت چۆن پێناسە کراوە، لێرەدا جێگەی خۆیەتی راشکاوانە ئەوە بڵێین: قیروسیا وا رازی بوین دەمانگێرنەوە بۆ سەرەتای چەرخی نۆزدە و موناقەشەی چەرخی نۆزدەهەمان پێدەکەن، باشە بۆ واقیعی چەرخی نۆزدەشمان لێتێکدەدەن،باشە بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە نادەنەوە، بۆچی لە سەرەتای چەرخی نۆزدە خەڵك بە گومانەوە سەیری حزبە سیاسیەکانی کردووە، لێرەدا بە پێویستی دەزانین چەند خاڵێك بخەینە ڕوو:

١. بۆ ئەوانەی پێیان وایە عەلمانیەت واتە جیاکردنەوەی حزب و نەتەوە لە دەوڵەت، دەڵین عەلمانیەت دایکی دەوڵەتی نەتەوەییە، دوای جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت، جیاکردنەوەی کەنیسە لە دەوڵەت، ئەو دەوڵەتەی کە دروست بوو دەوڵەتی نەتەوەیی بوو، ئەو دەوڵەتە دەوڵەتی عەلمانی بوو.

٢. دەوڵەتی نەتەوەیی دایکی دەوڵەتی فرە نەتەوەییە، هەموو ئەو دەوڵەتانەی فرە نەتەوەن، لە پێناوی دەوڵەتی نەتەوەیی و پاراستنی ئاسایشی دەوڵەتی نەتەوەیی لکێنراون بە دەوڵەتە تازە دروستکراوەکانەوە، بۆیە عەلمانیەکانی رۆژئاوا بۆ باڵادەستبوونی نەتەوەی باڵادەست لەبری نەتەوە، نیشتمانیان بە کارهێناوە، لەبنەرەتیشدا نیشتمان، نیشتمانی نەتەوەی سەردەست بووە، ئەمەش نەك جیاکردنەوەی نەتەوەیە لە عەلمانیەت بەڵکو تێکەڵاو کردن یان پەنابردن بووە بۆ بەکارهێنانی چەمك وزارەوەی دیکە بۆ بەردەوامی باڵادەستی نەتەوەی سەردەست.

٣. لە سەرەتای چەرخی نۆزدەهەم پاراستنی دەوڵەتی نەتەوەیی،لە خۆشگوزەرانی هاوڵاتیان و دیموکراتی و پاراستنی مافەکانی مرۆڤ گەورەتر بووە، هەربۆیە بوونی پارتە سیاسیەکان و ململانێی پارتە سیاسیەکان بۆ دەستاو دەستکردنی دەسەڵات هەرەشە بووە بۆ یەکگرتویی نەتەوە و مێژووی شەرەکانی چەرخی نۆزدەهەمیش ئاشکرایە.

بێگومان ئەم واقیعەی چەرخی نۆزدەی ئەورپا، بارودۆخی ئەمڕۆی هیچ شوێنێکی ئەم جیهانەی پێ شرۆڤە ناکرێت،بەڵام ئەمە بەو مانایە نییە کە هەر ١٠ کەس کۆبونەوە و خۆیان ناو نا حزب، یان هەر گرووپێك بە خۆی گوت حزب، ئیدی ئەو حزبە هەوێنی پرۆسەی دیموکراتیە، لە دیموکراتیدا راستە دووبەرە هەیە ئەم دووبەرەیە لێك جیاوازن و رکەبەری یەکترین و هەریەکەیان بەدیلی ئەوی دیکەیانە، بەڵام هەردوولا ئۆپۆزسیون و حزبی حاکم بونیادنەر و پارێزەری پرۆسە دیموکراسیەکەن، بۆیە لەم راپۆرتەدا ئەم زاراوانە بە شێوەیە بە کاردەهێنرێت:

• کە دەڵێن دیموکراسی واتە دیموکراسیەتی نوینەرایەتی.، نەك دیموکراتیەتی کۆماری جەماهیری میللی لیبیا، ئەوانەی دەیانەوێت زیاتر لەمەترسی حزب لەسەر دیموکراتی میللی لیبیا تێبگەن دەتوانن بچن لە سەنتەری جیهانی بۆ دیراسەتی کتێبی سەوز (المرکز العالمی لدراسات الکتاب الاخچر) ئەمەش لینکەکەیەتی (www.greenbookstudies.com) کە بە٦ زمان (عەرەبی، ئینگلیزی، فەرەنسی، ئیسپانی، پورتوگالی، ئیتاڵی) تەواوی کتێبی سەوز و سەدان دیراساتی تیابڵاو کراوەتەوە

عەلمانیەت دایکی دەوڵەتی نەتەوەییە، دوای جیاکردنەوەی ئایین لە دەوڵەت، جیاکردنەوەی کەنیسە لە دەوڵەت، ئەو دەوڵەتەی کە دروست بوو دەوڵەتی نەتەوەیی بوو، ئەو دەوڵەتە دەوڵەتی عەلمانی بوو

پارتی داد و گەشەپێدانی تورکیا کە ئێستا لە تورکیا لە دەسەڵاتە، سوێندی خواردووە پارێزەری سیستەمی سکۆلاریزمی تورکیا بێت، بەپێی دەستوری تورکیاش نابێت هیچ حزبێك وشەی ئیسلامی پێوەبێت

و بە بەلاشیشە، لەمەترسی حزب لەسەر دیموکراتیەتی لیبیا بگات، بۆیە ئەم راپۆرتە مەبەستی دیموکراتیەتی میللی جەماهیری لیبی نیە و، تەنانەت دیموکراتیەتی لیبیاش بە دیموکراتی نازانێت.

• کە دەڵێن حزب یان حزبەکان، مەبەستمان حزبە شمولیەکان نییە، هەروەها مەبەستمان ئەو حزبانەش نییە کە پێیان وایە خۆیان سەرچاوەی هەقیقەتن و هەموو هەقیقەتەکان لای خۆیانە و ئەوەی لەگەڵیان یەکنەگریتەوە، دوژمنیانە، نموونەی ئەم حزبانە لە رابردوو زۆربوون، ئیستاش زۆرن و لە ئایندەشدا هەر زۆر دەبن، هەربۆنموونە، حزبە کۆمونیستەکان دروشمیان دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا بووە، ئەوەیان نەشاردۆتەوە کە دیموکراسیەت بەرهەمی بۆرژوازیەتە، بۆیە ئامانجی ئەوان دامەزراندنی سیستەمێکی دیکتاتۆری بووە و هەتا ئەو رۆژەشی رووخان شانازیان بە دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریاوە کردووە، حزبە ئیسلامییەکان نمونەی تالیبانە، حکومرانی تالیبانیش پێویستی بە باسکردن نییە، ئەوەی بەباشی دەزانێت با بە ئاشکرا بەخەڵك بڵێت من نمونەی تاڵیبان دووبارە دەکەمەوە، (پارتی داد و گەشەپێدانی تورکیا کە ئێستا لە تورکیا لە دەسەڵاتە، سوێندی خواردووە پارێزەری سیستەمی سکۆلاریزمی تورکیا بێت، ئێستاش لە ژوور سەری عەبدوڵا گویل وێنەی ئەتا تورك هەڵواسراوە، بەپێی دەستوری تورکیاش نابێت هیچ حزبێك وشەی ئیسلامی پێوەبێت، بۆیە پارتی داد وگەشە پێدان بە نموونەی حوکمی ئیسلامی لەقەڵەم نادرێت و، ئەگەر سەرۆکەکەشی نوێژ بکات، بەڵام لە حکومدا بە دەستوری عەلمانی حکومڕانی دەکات)، کۆماری ئیسلامی ئێرانیش وەك نموونەی ئیسلامی ئوسوڵی و ئیخوان موسلمین لەقەڵەم نادرێت، ئێران نموونەی دەوڵەتێکی نەتەوەیی فارسی و مەزهەبی شیعەیە، دراوسێکانیشی بە تایبەتی دەوڵەتانی کەنداوی فارسی وەك دەوڵەتی فارسی غەیرە عەرەبی سەیری دەکەن نەك ئیسلامی.بەڵام ئەگەر ئێرانیش وەك نموونەی دەوڵەتێکی ئیسلامی وەربگرین ئەوا ئەویش نەیشاردۆتەوە کە نایەوێت دیموکراتیەکی مەدەنی بێت، تەنانەتە نایەوێت دەولەتێکی ئیسلامی فرەیش بێت واتە نەتەوەکانی دیکەش حزبی سەربەخۆ و رێگە پێدراویان هەبێت، یان حزبێکی ئیسلامی سونە ململانێی دەسەڵاتی لەگەڵ بکات،(راستە نەتەوەی فارس زۆربەی شیعەیە، بەڵام فارس زۆرینەی ئێران نیە، مەبەست لە ٪٥٠ زیاتر، بەڵکو فارس لە نەتەوەکانی دیکەی وەك کورد و تورك و عەرەب..زیاترە.)

ئەم دووخاڵە کە لە راپۆرتەکانی دیکەشمان ئاماژەمان پێکردبوون، بە پێویستی دەزانین هەموو جارێك دووپاتی بکەینەوە، بۆ ئەوەی نەکەوینە کێشمەکێشی ئەوەی ئەمە بەرەی بەرگریکردنە لە حزب و ئەوە بەرەی دژایەتیکردنی حزبە، نەخێر ئەم راپۆرتانە بۆ داکۆکیکردن و موناقەشە کردنە لەسەر پرۆسەی دیموکراتی و بونیادی دیموکراسی لە کوردستان، نە حزب رەتدەکاتەوە، نە ئەو پێشنیار و بەدیلانەش رەتدەکاتەوە کە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانی ئەمرۆی کوردستان بۆ پەرەپێدانی پرۆسەی دیموکراتی و خۆشگوزەرانی هاوڵاتیاندەخرێنە روو، هەروەها ئەم راپۆرتانە بۆ بەرچاورونی خوێنەرانی گۆڤارەکەمانن بۆ چۆنیەتی پیادەکردنی حکومرانی باش لە کوردستان و پێشمان وایە حکومرانی باش لە دەرەوەی حزبە سیاسیەکانی کوردستان بەگشتی و پارتی و یەکێتی بە تایبەتی نەك هەر بوونی نابێت بەڵکو حکومڕانیەکە سەردەکێشێت بۆ دیکتاتۆری و دەسەڵاتی تاکەکەس، ئەم تێروانینە بەو مانایە نییە ئەمە هەقیقەتێکە تەنها لای ئێمەیە هەیە و دەبێت هەموو بێنە سەر ئەم هەقیقەتە، نەخێر ئەمە ئەو هەقیقەتە رێژەییە کە ئەمڕۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی پێگەیشتووە، کە دەڵین رێژەیش مەبەستمان ئەوەیە حوکمرانی دیموکراتی یان سیستەمی دیموکراتی باشترین شێوازی حکومرانی نییە، بەڵکو لە حکومرانیەکانی دیکە باشترە، ئەمەی ئێمەش دەیڵین بەو شێوەیە نییە حزبەکان هەڵە وکەموکورییان نییە (مەبەستمان تەنها حزبەکانی کوردستان نییە، هەربۆنمونە کارەساتی (وەتەر گێت) زۆر دوور نیە.تەنها ٣٦ ساڵ لەمەوبەر نیکسۆنی سەرۆکی ئەمریکا و سەرۆکی پارتی کۆماری ناچار کرا دەست لە سەرۆکایەتی ئەمریکا بکێشێتەوە لەبەر ئەوەی زۆر زیاتر لە حزبەکانی جیهانی سێیەم مامەڵەی خراپی لەگەڵ دیموکراتی کردبوو) کارەساتی وەتەر گێت کە بە یەکێك لەگەورەترین دەسکەوتەکانی میدیای ئازاد و کۆمەڵگەی دیموکراتی لەقەڵەم دەدرێت، نەبووە هۆکاری ئەوەی کە ئەمریکیەکان بڵێن با حزب لە حکومەت جیابکەنەوە، بە پێچەوانەوە سووربون لەسەر ئەوەی کە ئیدارەکەیان بە ناوی حزبەکانیان بناسرێتەوە، ئێستا لە هەفتەی دادێ ئیدارەی دیموکراتەکان دەست بە کاردەبێت و سیاسەتی دیموکراتەکان جێبەجێ دەکرێت، کۆماریەکان لە هەفتەی دادێوەوە دەبنە ئۆپۆزسیون و خەریکی دروستکردنی بەدیلی تازە دەبن بۆ حوکمی دیموکراتیەکان، ئایا بۆچی لە ئەمریکا بگوترێت ئەمە ئیدارەی دیموکراتیەکان کارێکی ئاساییە، بەڵام لێرە نەك حەرامە بڵێت ئەمە ئیدارەی پارتی یان یەکێتی، خەریکە خۆمان قەناعەت بە خۆمان بهێنین کە هەرچی کەموکوریمان هەیە هۆکاری پارتی ویەکێتیە، باشە کە هۆکارەکەی پارتی و یەکێتیە بۆ بانگێشەی ئەوە نەکەین پارتی ویەکێتی خۆیان هەڵوەشێننەوە.

چۆن پارتە سیاسیەکان لە حکومەت جیابکەینەوە

هەندێك جار رووداوێکی میللی دەبێتە دەروازەی باسێکی گرنگ، لە شارۆچکەی شەقڵاوە نوکتەیەك هەیە لەسەر بوونی کابرایەکی ئیسلام بە مەسیحی، دەڵین کابرایەکی ئیسلام بریار دەدات ببێتە مەسیحی و دەچێتە لای قەشەی شەقڵاوە، ئەویش بەپێی نەریتی خۆیان ناوی کابرا لە ساڵحەوە دەگۆرێت بۆ وسو و دەیخاتە ناو تەشتێك ئاو چەند جامێك ئاو دەکات بەسەریا دەڵیت ئەوا ساڵح بوو بە وسو و لە ئیسلامەوە بوو بە مەسیحی، کابرا دوای ئەوە ئیتر دەبێتە پیاوی کەنیسە و واز لە مزگەوت دەهێنیت، ماوەیەکی پێدەچێت وادەی رۆژوگرتنی مەسیحیەکان دەست پێدەکات، بەپێی ئاینی مەسیح ئەوان هەموو شتێك دەخۆن تەنها گۆشت و بەروبوومی ئاژەڵی نەبێت، کابراش فێری ئەوە نەبووە چەند رۆژێك گۆشت نەخوات، دەچێت هەندێك گۆشت دەکوڵێنێت وتەشتێك ئاو دەهێنێت، گۆشتەکە لە ئاوەکە هەڵدەکێشێت و دەڵێت ئەوا گۆشتەکەمان کرد بە پەتاتە، لەم کاتەدا قەشە دەیبینێت و پێی دەڵێت وسو ئەوە بەرۆژو نیت بۆ گۆشت دەخۆیت، ئەویش دەڵیت قوربان گۆشت نییە پەتاتەیە، ئەویش پێی دەڵیت چۆن ئەوەنیە من دەیبینم گۆشتە، ئەڵیت ئەم گۆشتە پێش ئەوەی بیخۆم ئاوی پێدا دەکەم و دەڵیم گۆشتەکە ببە بە پەتاتە، من بە پەتاتە ئەیخۆم، قەشە پێی دەڵێت چۆن شتی وا دەبێت، وسو ش پێی دەڵیت، ئەی قوربان چۆن بە دوو جام ئاو ساڵح بوو بە وسو.

●●●

هەتا رێککەوتنی ستراتیژی نێوان پارتی ویەکێتی بەردەوام بێت، ململانێی جدی سیاسیی نێوان پارتی ویەکێتی لە پێناوی هەڵبژاردن ودەستاودەستکردنی دەسەڵاتی ئاشتیانە بوونی نابێت

●●●

مەسـەلەی جیاکردنەوەی حزب وحکومەتیش لـە زۆر رووەوە لەو گۆشت و پەتاتەیە دەچێت...بۆچی ؟

• تێکرای پارتە سیاسـیەکانی کوردسـتان ئەوانەی بەشـداری هەڵبژاردنیان کردووە و نوێنەریان لە پەرلەمان هەیە،هەر لەسەرۆکی پەرلەمانەوە تا دوایین ئەندامی پەرلەمان هەر هەموویان باشـترین کادری خۆیان نـاردووە، ئەو کادرانەی لە هەمـوان زیاتر پابەندن بە ئایدۆلۆژیەتـی حزبەکانیەوە بـۆ پەرلەمانیـان هەڵبژاردوون، هەربۆنموونە، پەرلەمانتارانی پارتی ویەکێتی زۆرن و زۆربەشـیان ناسراون کەزۆربەی زۆریان کادرە پێشکەوتوەکانی پارتی و یەکێتین ویان ئەوەی ئەندامی فراکسێونی سەوز و زەرد بێت ئەوا وەك پارتی ویەکێتی بیردەکاتەوە، یەکگرتووی ئیسلامی، کۆمەڵ، سۆشیالیست، مەسـیحی، تورکمان...هتد هەر هەموویان باشترین و کاریگەرترین کادری سەرکردایەتی خۆیان یان سەرۆکی حزبەکانیان ناردووە.

• لە وەزارەتەکاندا، هەر لەسـەرۆکی حکومەتەوە تا دوایین وەزیری هەرێم،دەبینین لە ناو کادرە پێشکەوتوەکان و ئەندامانی سەرکردایەتی و مەکتەبە سیاسیەکانیانیشـدا هەرە کاریگەرییەکەیان ناردووە، واتە ئەو کادرەی لەوانی دیکە باشـتر دەتوانێت بەرگری لە سیاسەت و بەرژەوەنـدی حزبەکەی بکات، هەر حزبێـك بەپێی قەوارەی خۆی وەزارەتـی پێنەدرابێت رازی نەبووە، ئەمـە دابەزیوە بۆ بەرێوەبەرە گشتیەکان و راوێژکار و بەریوەبەرەکانیش، نمونەش زۆرن.

• لەسەر ئاستی هاوپەیمانی کوردستانیش بێگومان لەسەر بنەمای ٢ پۆسـتی سیادی لەسەر ئاستی عێراق و کوردستان بە هێزترین نوینەر دەستنیشانکراوە، بەرێز مام جەلال وەك نوێنەری هاوپەیمانی کوردستانی بۆ پۆستی سەرکۆماری عێراق بەو سیفەتەی ئەم پۆستە سـیادیە بەر هاوپەیمانی کوردسـتان کەتووە، بەرێز کاك مەسعود بارزانیش وەك نوینەری هاوپەیمانی کوردسـتان پۆستی سەرۆکی هەرێمی کوردستانی وەرگرتووە.

• لەسـەر ئاسـتی پەرلەمانی عێراق و وەزیرەکانـی حکومەتی فیدرالی، بریکارەکان، باڵوێزەکان. ئەوەی بەر هاوپەیمانی کوردستان کەوتـووە هەرهەمووی کادرە پێشـکەوتوەکانی پارتی و یەکێتی و حزبەکانـی دیکەن.. بێگومـان لایەنەکانی دیکەش وان، ئێسـتا سـەرۆکی پەرلەمان هەقی سـونەیە بۆیە کە دەگۆڕیت هەر دەبێت پالێورێکی دیکەی عەرەبی سونە بێت.

پرسـیار لێرەدا ئەوەیە ئایا هەرچی حزبی بێت ئەوجا پارتی بێت یان یەکێتی، شیوعی بێت یان ئیسـلامی، کە کرا بە سەرۆکی عێراق یان سـەرۆکی کوردسـتان یان بە ئەندامی پەرلەمان یان وەزیر یان هەر پۆستێکی دیکە دەست لە کاربکێشێتەوە و پەیوەندی بە حزبەوە نەمێنێت و بۆ ئەوەی بیسـەلمێنێت کە تەواو پەیوەندی بە حزبەکەی خۆیەوە نەماوە، هەندێك رەفتار دژی حزبەکەشی بکات؟

یان وەك گۆشت خواردنەکەی کابرای شەقلاوە چاو بەست لە قەشە بکات و بلێت گۆشـت نیە پەتاتەیە، واتـە بەیانیان بانگی بکەین جەنابی وەزیر یان جەنابی بریکار یان بەرێوەبەری گشتی و ئێواران بانگـی بکەین هەڤاڵ یان هاوڕێ فلان؟،ئایـا بەیانیان هەوڵ بۆ جێبەجێکردنی یاسـا بدات و ئێواران بـۆ تەکلیفی برادەرانی حزب یاسا پێشێل بکات ؟

پرسـیاری گرنگ لێرەدا ئەوەیە ئایا ئەگەر لیسـتی هاوپەیمانی کوردسـتان لە پەرلەمانی عێراق پرۆسەی یاسایەکی بەدڵ نەبوو، دەنگی بۆ نەدا ؟، هەروەك یاسـای هەڵبژاردنـی پارێزگاکان لە ٢٢ی تەمـوزی ٢٠٠٨، ئەگەر جەنابی مام جەلال ئەو یاسـایەی ئیمزا بکردایە وەك سەرۆك کۆمار، نوینەری هاوپەیمانی کوردستان دەبوو ؟، یان جەنابی کاك مسـعود بارزانی کە ئێستا وەك نوینەری هاوپەیمانی کوردسـتانی بریارێك بدات هاوپەیمانی کوردسـتانی پەسـەندی نەکات ئایا هاوپەیمانی کوردستانی لێی قبوڵ دەکەن؟، ئایا جەنابی مام جەلال کە ئێستا سەرۆك کۆماری عێراقە وازی لە سکرتێری گشتی یەکێتی نیشتمانی هێناوە ؟جەنابی کاك مسعود وازی لە سـەرۆکایەتی پارتی دیموکراتی کوردسـتان هێناوە؟ ئایا پێویسـتە وازی لێ بهێنن ؟نمونەی لەمشـێوەیی ئێمە لە جیهاندا هەیە ؟ ئایا تۆنی بلێر کەبووە سـەرۆك وەزیرانی بەریتانیا وازی لە پارتی کرێکاران هێنا ؟ ئایا ئۆباما کە ئێسـتا سـەرۆکی ئەمریکا وسـەرۆکی پارتی دیموکراتی ئەمریکاشـە، کەبووە سەرۆك واز لە پارتەکەی دەهێنێت ؟

رێککەوتنی ستراتیژی نێوان پارتی و یەکێتی

سرکردنی گیانی ململانێ و خستنەرووی رێگە چارەی بەدیل هەتا رێککەوتنی سـتراتیژی نێوان پارتی ویەکێتی بەردەوام بێت، ململانێی جدی سیاسیی نێوان پارتی ویەکێتی لە پێناوی هەڵبژاردن ودەستاودەستکردنی دەسەڵاتی ئاشتیانە بوونی نابێت، کە ململانێی سیاسـیی توند و جدی و ئاشـتیانەش لە نێوان پارتی و یەکێتی بوونی نەبوو، ئەوا لەبەر ئەوەی ئەو پارتە سیاسـیەکانی دەرەوەی پارتی ویەکێتی بە هەموویان رێژەی ١٠٪-١٥٪ ی دەنگدەرانی کوردستان ناهێنن، ئەوا پرۆسـە دیموکراتیەکە ئاراستەیەکی دیکە دەگرێت و، ئەگەر ئەو حزبانە بشـبنە ئۆپۆزسـیون، ئەوا لەگەڵ هاوپەیمانی پارتـی و یەکێتـی، وەك ئۆپۆزسـیونێکی لاواز دەمێننـەوە، کە ئۆپۆزسیونیش لاواز بوو ئەوا بێگومان پرۆسەی دیموکراتیەکە لاواز دەبێت، دەسـەڵات هیچ هەرەشەیەکی لیپرسـینەوەی لەسەر نابێت، دەنگدەرانیش بێجگە لە دەنگدان بۆ لیسـتە هاوبەشەکەی پارتی و یەکێتی بەدیلی دیکەیان لەبەردەستدا نابێت، هەربۆیە کاتێك چاودێر یان رۆژنامەنوس هەوڵدەدات بەدواداچوون لەسـەر مەسەلەیەکی وا هەستیار و گرنگ بکات، ئەوا بێجگە لە دوورێگە هیچی دیکەی لەبەردەمدا نامێنێتەوە، ئەو دوو رێگەیەش بریتین لە:

١. یـان دەبێت چاوبەسـت لە خوێنەر بکەیـت و رێگە چارەیەکی وەهمی بخەیتە بەردەسـت و پێی بلێت باشە گۆرانکاری دەکەین، حـزب لە حکومـەت جیادەکەینەوە، لەبنەرەتیشـدا جارێکی دیکە شـەرعیەت بۆ دەستێوەردانی حزب لە ناو حکومەت دروسـت دەکەینەوە، ئەم شـێوازە بۆ رازیکردن و کپکردنەوەی نارەزایی خەڵك لە زۆربەی وڵاتانی تاکە حزبی دەسـەڵات و رژێمە پادشایەکانی عەرەبیدا پەیرەوی لێدەکەرێت، بۆ نموونە لە شانشـینی ئەردەن، کە شـا عەبدوڵلا دەسەڵاتی رەهای هەیە (نەك دەسەڵاتی دەستووری وەك (شـا) کانـی ئەوروپا) کـە حکومەتی ئـەردەن رووبەرووی تەنگژەیەك دەبێتەوە دەسەڵاتی رەهای پادشا بێگوناهە و حکومەت و حزبەکان تاوانبارن بۆیە بریار دەدرێت ئەم حکومەتە هەڵبوەشێتەوە و حکومەتێکی دیکە پێکبهێنرێتەوە، بێگومان حکومەتی تازەش لە حکومەتە کۆنەکە باشتر نییە، لە کوبا کە ماوەی زیاتر لە ٥٠ ساڵە کاسترۆ سەرۆکە خەڵك لە حزبی شیوعی و دەسەڵاتی دیکتاتۆری بێزار بوون، کاسترۆ هەوڵدەدات تاوانەکە بخاتە سەر حزب و بە خەڵك

●●●
کە حکومەتی ئەردەن رووبەرووی تەنگژەیەک دەبێتەوە دەسەڵاتی رەهای پادشا بێگوناهە و حکومەت و حزبەکان تاوانبارن بۆیە بریار دەدرێت ئەم حکومەتە هەڵبوەشێتەوە و حکومەتێکی دیکە پێکبهێنرێتەوە، بێگومان حکومەتی تازەش لە حکومەتە کۆنەکە باشتر نییە، ئەم حاڵەتانە هەنگاو نین بۆ گۆرانکاری بە لکو بۆ هەنگاون بەنجکردنی ئازارەکانی هاوڵاتیان
●●●

دەڵیت دەسەڵاتی حزب کەمدەکەمەوە، ئەم حاڵەتانە هەنگاو نین بۆ گۆرانکاری بە ڵکو بۆ هەنگاون بەنجکردنی ئازارەکانی هاولاتیان، واتە ئازارەکانی هاولاتیان هەر وەك خۆیان دەبن، بەلام بەهۆی ئەم هەنگاوانە ئەو ئازارانە سردەکەیت بۆ ئەوەی حزب بتوانێت دەسەلاتەکانی بە هەمان شێوەی پێشوو بەردەوام بێت.

٢. یان دەبێت دەست بخەیتە سەر راستیەکان و، راشکاوانە رووبکەینە پارتە سیاسیەکان بەگشتی و پارتی ویەکێتی بەتایبەتی و پێیان بڵین، سەردەمی ٥٠-٥٠ و دەسەلاتی هاوبەش و فراوانکردنی بازنە حزبیەکانی هەردوولا و بەسیاسیکردنی کۆمەڵگە کۆتایی هات، پێویستە:

• پارتی ویەکێتی دوو حزبە گەورەکەی کوردستانن، ئەم دووحزبە گەورەیە دەتوانن پارێزەری دیموکراتی بن و دەشتوانن تێکدەری دیموکراسی بن، بۆیە ئەگەر پارتی ویەکێتی وەك پارێزەری دیموکراتی لە کوردستان خۆیان پێناسە دەکەن دەبێت، پێش هەموو شت بەڵینی ئەوە بەخەڵکی کوردستان بدەن، کە جارێکی دیکە مەترسی شەڕی دەسەلات بەو شێوەیەی لە نەوەدەکانی سەدەی رابردوو بینیمان دووبارە نابێتەوە و هەردوولا پابەندن بە دەستاودەستکردنی دەسەلات بەرێگەی سندوقی دەنگدان و هەڵبژاردنی ئازاد وعادیلانەوە.

• دەبێت پارتی و یەکێتی ململانێی جدیان شەڕی بەرنامە بێت، دەبێت پارتی بوار بەیەکێتی بدات بەرنامەی خۆی وەك یەکێتی جێبەجی بکات، یەکێتیش دەبێت بوار بە پارتی بدات بەرنامەی خۆی جێبەجی بکات، ئەگەر یەکێتی بە هەڵبژاردن بووە حزبی دەسەلاتدار دەبێت پارتی رێز لەشەرعیەتی حکومرانی یەکێتی بگرێت و بەپێچەوانەوەش ئەگەر پارتی بووە حزبی حکومران دەبێت یەکێتی رێز لەشەرعیەتی حکومرانی پارتی بگرێت.

• دەبێت ئەو زەمەنە کۆتایی پێبێت، کە شەرم بێت باسی بەرنامەی حزب لە ناو حکومەت بکرێت، بەپێچەوانەوە جوانترین سیمای دیموکراتی ئەوەیە کە ئیدارەی سەرکەوتوو و ئیدارەی سەرنەکەوتوو رەنگدانەوەی بەرنامەی حزبی حکومران بێت، بەلام کە بەرنامەی حکومەت بەرنامەی هاوبەش و ٥٠-٥٠ بوو، کارەسات لێرەدا روودەدات، کە بەدیلی دیکەمان بەدەستەوە نامێنێت، ئێستا ئەگەر حکومەتی هەرێمی کوردستان رەنگدانەوەی سیاسەت و بەرنامەی تەنها یەکێتی یان تەنها پارتی بوایە، ئەوا ئەگەر پارتی لە ئۆپۆزسیون بوایە بەدیلی بۆ ئەو حکومرانیە دروستکردبوو، یەکێتیش لە ئۆپۆزسیون بوایە بە هەمان شێوە، بەلام لەبەر ئەوەی حکومەتەکە هاوبەش و هەردەبێت بە هاوبەشیش بمێنێتەوە، ئەوا دەبینن، رێگەی چارەسەری راستەقینە بزر دەکەین، دوای شتێك دەکەین کە جێبەجێکردنی لەگەڵ دیموکراسی یەکنا گرێتەوە.

• دەبێت پارتی ویەکێتی، شێوازی دەستنیشانکردنی پاڵیوراوەکانیان بۆ پۆستە گشتیەکان بگۆڕن، پارتی ویەکێتی لەبەر ئەوەی پێشوەختە دەزانن حکومەت هاوبەشە و لێپرسینەوە و بەدیلی حکومرانیان بۆ دروستناکرێت، ئەوا لە پالاوتنی پاڵیوراوەکانیان بۆ پۆستە گشتیەکانی دەوڵەت لەسەر ئاستی عێراق و کوردستان، بەشێوازێکی زۆر مەرکەزیانە پاڵیوراوەکانیان دەستنیشان دەکەن ئەندامانی حزبی هەردوولا بێئاگان بۆچی فلان کادر کاندید کراوە بۆ ئەندام پەرلەمان یان وەزیر یان بەرێوەبەری گشتی، بەلام فلان کادر بۆ هیچ پۆستێك کاندید نەکراوە، مەرکەزیەتی حزبی هەردولاش بەو جۆرەیە ئەوەی لە لیژنە بچووکەکان و ژوورە داخراوەکان بریاری لەسەر دەدرێت، دەبێت تێکرای ئەندامانی حزب پێوەی پابەند بن و پشتگیری لێبکەن، لەوانەیە زۆربەی ئەندامانی پارتی بە کاندیدی کادرێکی پارتی بۆ ئەندام پەرلەمان یان وەزیر یان تەنانەت بەرێوەبەری گشتیش رازی نەبن، بێگومان ئەندامانی یەکێتیش بە هەمان شێوە، بەلام هەر ئەندامێك لە هەر کام لایان نارەزایی دەرببرێت و بڵێت من رازی نیم فلان کەس پاڵیوراوی پارتەکەم بێت بۆ ئەو پۆستە، ئەوە پەیرەوی ناوخۆی حزب لێی قبوڵ ناکات، هەربۆیە پارتی و یەکێتی نەهاتوون لیستی پاڵیوراوەکانیان دابەزێنن بۆ ئەندامەکانی خۆیان لانی کەم رای ئەندامانی حزبەکانی خۆیان لەسەر لیستی پاڵیوراوەکان وەربگرن، هەربۆیە ئەندامانی هەردوولا بە بەدگومانیەوە سەیری ئەو پاڵیوراوانە دەکەن کە بۆ پۆستە گشتیەکان هەڵبژێراون.

• پارتی ویەکێتی دەبێت شێوازی هەیکەلی رێکخستنی خۆیان لەگەڵ کەشوهەوای دیموکراتی بگونجێنن، پرسیار لێرەدا ئەوەیە ئایا لە هیچ سیستەمێکی دیموکراتی بووە، جەماوەری حزبێك هەمووی ئەندامی ئەو حزبە بێت، بەلام وەرن باسەیری پارتی ویەکێتی بکەین هەر یەکەیان بانگێشەی ئەوە دەکات زیاتر لە ٥٠٠هەزار ئەندامی هەیە، واتە لانی کەم یەك ملیۆن هاولاتی لە سەروو تەمەنی ١٨ ساڵیەوە ئەندامی پارتی ویەکێتین، ئایا ئەگەر رێژەی دەنگدەرانی کوردستان لەگەڵ رێژەی ئەندامانی پارتی ویەکێتی بەراورد بکەین دەبینین، رێژەی ٧٠٪ی دەنگدەرانی کوردستان بە رەسمی ئەندامی پارتی و یەکێتین و بەردەوامیش هەوڵی هەردولایان بۆ زیادکردنی ئەم رێژەیەیە، لەمەش زیاتر کە حکومەتی هەرێمی کوردستان بەردەوام هاوار دەکات ٧٠٪ی بودجەی کوردستان بۆ کارمەندانی حکومەتە و لە هیچ ولاتێکی دیموکراتی نییە کە لە ٢٠٪ی بودجە بۆ موچەی فەرمانبەران بێت، بابێن ئامارێك رێکبخەین دەبینین رێژەی ئەندامانی پارتی ویەکێتی لە نێو کارمەندانی حکومەت لە رێژەی لە ٧٥٪-٨٠ ٪ زیاترە، کەواتە ئەو سوپا بێکارەی حکومەتیش کە بۆتە گەورەترین ئاستەنگ بۆ کارەکانی حکومەت، سوپای دەنگدەری پارتی و یەکێتیە، پرسیار لێرەدا ئەوەیە ئایا سەرکردایەتی پارتی ویەکێتی ئەم ئاستەنگانە هەست پێناکەن ؟ لە وەلامدا دەڵین هیچ کەسێك وەك سەرکردایەتی هەردوولا لەمەترسی ئەم ئاستەنگانە ئاگادار نییە، بەلام بۆ هەنگاوی جدی بۆ چارەسەرکردنی هەلناگرن، ئەوە پەیوەندی بەو پەروەردەکردنە سیاسیەوە هەیە کە پارتی و یەکێتی بۆ حەسمکردنی شەری دەسەلات لە ناو جەماوەردا پیادەیان کردووە، هەتا نەگەنە قەناعەتیش کە سەردەمی ئەو شەرە بەسەر چوو، ناتوانن هەنگاو بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشانە هەڵبگرن.

• بەپێی ئاماری سەنتەرەکانی توێژینەوە لەسەر بارودۆخی دیموکراتی و پارتەکان لە جیهاندا، ئامارە بەوە دەکرێت.، کە لە ماوەی ٥٠ ساڵی رابردوودا و لە هیچ دەوڵەتێکی دیموکراتی رۆژئاوا رێژەی ئەندامانی پارتە سیاسیەکان لە ١٠٪ تێپەری نەکردووە،ئاستی ئاسایی رێژەی ئەندامانی حزبە سیاسیەکانی رۆژئاوا لە ٢٪-٣٪ تێپەڕی نەرکردووە، واتە لەو نزیکەی ٥٠ ملیۆن دەنگدەرەی دەنگی بۆ پارتی دیموکراتی ئەمریکا داوە، تەنها ١-١,٥ ملیۆنی بە فەرمی ئەندامی پارتی دیموکراتی ئەمریکان،رێژەی نزیکەی ٤٨ ملیۆنەکەی دیکەی جەماوەری پارتی دیموکراتی ئەمریکایە (

●●●

دەبێت ئەو زەمەنە کۆتایی پێبێت، کە شەرم بێت باسی بەرنامەی حزب لە ناو حکومەت بکرێت، بەپێچەوانەوە جوانترین سیمای دیموکراتی ئەوەیە کە ئیدارەی سەرکەوتوو و ئیدارەی سەرنەکەوتوو رەنگدانەوەی بەرنامەی حزبی حکومران بێت، بەلام کە بەرنامەی حکومەت بەرنامەی هاوبەش و ٥٠-٥٠ بوو، کارەسات لێرەدا روودەدات، کە بەدیلی دیکەمان بەدەستەوە نامێنێت

●●●

●●●

پارتی و یەکێتی نەهاتوون لیستی پاڵیوراوەکانیان دابەزێنن بۆ ئەندامەکانی خۆیان لانی کەم رای ئەندامانی حزبەکانی خۆیان لەسەر لیستی پاڵیوراوەکان وەربگرن، هەربۆیە ئەندامانی هەردوولا بە بەدگومانیەوە سەیری ئەو پاڵیوراوانە دەکەن کە بۆ پۆستە گشتیەکان هەڵبژێراون

●●●

ڕێژەیە بە شێوەیەکی نزیکەیی ئاماژەمان پێکردووە و مەرج نییە ١٠٠٪ تەواو بێت)، لەمە چی دەخوێنینەوە:

أ- لە شارێکی وەکو نیویۆرك کە ڕێژەی دانیشتوانی هێندەی عێراق دەبێت تەنها ٢٠- ٢٥ هەزار کەس ئەندامی پارتی دیموکراتی یان کۆمارین، بەڵام لە شارێکی وەك سلێمانی یان هەولێر کە هەردوکیان پێکەوە هێندەی گەرەکێکی نیویۆرك دەبێت، زیاتر لە ١٠٠- ٢٠٠ هەزار ئەندامی پارتی ویەکێتی هەیە.بۆیە جەماوەرەکە زۆربەی ئەندامی حزبە.

●●● لە ماوەی ٥٠ ساڵی ڕابردوودا و لە هیچ دەوڵەتێکی دیموکراتی ڕۆژئاوا ڕێژەی ئەندامانی پارتە سیاسیەکان لە ١٠٪ تێپەری نەکردووە،ئاستی ئاسایی ڕێژەی ئەندامانی حزبە سیاسیەکانی ڕۆژئاوا لە ٢٪-٣٪ تێپەڕی نەرکردووە، واتە لەو نزیکەی ٥٠ ملیۆن دەنگدەرەی دەنگی بۆ پارتی دیموکراتی ئەمریکا داوە، تەنها ١-١,٥ ملیۆنی بە فەرمی ئەندامی پارتی دیموکراتی ئەمریکان،ڕێژەی نزیکەی ٤٨ ملیۆنەکەی دیکەی جەماوەری پارتی دیموکراتی ئەمریکایە ●●●

ب- ئەندامانی حزب لە دەوڵەتانی دیموکراتی سەرقاڵی کارکردنن لەسەر خواستەکانی جەماوەر، وەڵامدانەوەی دەستبەجێیان هەیە بۆ پرسیارەکانی جەماوەر، هەربۆیە پێش چوونە هەڵبژاردنە گشتیەکان، هەڵبژاردنی سەرەتاییان هەیە لە ناو جەماوەری حزبەکە خۆیان، هەموومان هەڵبژاردنە سەرەتاییەکانی ئەمریکامان بینی، بەتایبەتی هەڵبژاردنە سەرەتاییەکانی پارتی دیموکراتی ئەمریکا، هەموو بینیمان چۆن ململانێی نێوان ئۆباما و هیلاری کلینتۆن حەسم کرا، بێگومان جەماوەری حزبی دیموکراتی پشتگیری زیاتری لە ئۆباما کرد نەك هیلاری کلینتۆن، بۆیە هیلاری بە هەڵبژاردنە سەرەتاییەکان گەیشتە قەناعەت وپشتگیری ئۆباماشی کرد، ئەمە مانای ئەوە نەبوو هیلاری بە کەڵکی سیاسەت نایەت، بەڵکو ڕێزگرتنە لە ئیرادەی جەماوەری حزب، ئێستاش کە دیموکراتیەکان دەبنە دەسەڵات دەبینین، هیلاری کلینتۆن هەستیار ترین پۆست وەردەگرێت کە پۆستی وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکایە و بە زمانی دبلۆماتیش بەم پۆستە دەڵێن پۆستی سەرۆکایەتی دبلۆماتەتی ئەمریکا لە جیهاندا، لەمەش زیاتر کیسنجەر هیچ کاتێك پۆستی وەزیری دەرەوەی ئەمریکای لە پۆستی سەرۆکی ئەمریکا بەکەمتر نەزانیوە، هەروەك چۆن بە ئەنوەر ساداتی گوت، ڕاستە من وەزیری دەرەوەی ئەمریکام بەڵام سەرۆکی ئەمریکاشم بۆ سیاسەتی دەرەوە.

بەداخەوە لە وڵاتی ئێمە ئەندامانی حزب سەرقاڵی ئەوەن جەماوەری حزب چۆن بکەن بە ئەندامی حزب و چۆن سیاسەتی حزب جێبەجی بکەن، نەك وەڵامی خواستی خەڵك بدەنەوە، ئەم شێوازەی ڕێکخستنی پارتی و یەکێتی کۆمەڵگەیەکی سیاسیی نادیموکراتی دروستکردووە، زۆربەی زۆری جەماوەر ئەندامی پارتی ویەکێتین، ئەم ڕێژە گەورەیە پابەندبوونێکی بۆ خۆی دروستکردووە ئەوەی سەرکردایەتی هەردوولا بڕیاری لێ بدەن هەر ئەوە ڕاستە و دەبێت بەبێ موناقەشە کردنیش جێبەجێ بکرێت، لە دەوڵەتانی ڕۆژئاوا سەرکردایەتی یان ئەندام و هەڵسوراوە پێشکەوتووەکانی ناو حزب هەموو هەوڵیان بۆ ئەوەیە ئەوەی جەماوەری حزبەکانیان داوای دەکات خۆیان لە گەڵی بگونجێن یان وەڵامدانەوەی پێویستیان هەبێت بەڵام لە وڵاتی ئێمە جەماوەر بەو جۆرە ئامادەدەکرێت خۆی لەگەڵ بڕیارەکانی سەرکردایەتی بگونجێت و بێ موناقەشە جێبەجێی بکات.هەربۆیە ئەگەر بمانەوێت ئەم بارودۆخە چارەسەر بکەین، یان ڕێگە چارە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان بخەینەروو، ئەوا دەبێت دەست بخەینە سەرکێشەکان، نەك ئۆباڵی کێشەکانی ناو حزب بخەینە ئەستۆی حکومەت یان لایەنێکی دیکە، هەربۆیە گۆڕینی هەیکەلی ڕێکخستنەکان لە بە ئەندامکردنی جەماوەرەوە بۆ جەماوەری لایەنگر و گۆڕینی ئەندام لە ئەندامێکی مشەخۆرەوە بۆ هەڵسوراوێکی چالاکی ناو حزب، کۆمەڵگەیەکی سیاسیی مەرکەزی داخراو (کە بارودۆخی ئێستای حزبە سیاسیەکانی کوردستانە) دەگۆڕێت بۆ کۆمەڵگەیەکی سیاسیی دیموکراتی کراوە کە هەم لە وتوێژ و گفتوگۆکانی ناو حزب و پرۆسەی بڕیارسازی ناو حزب شێوازێکی کرانەوە و هاوبەشی زیاتری ئەندامانی حزب پیادەکرێت،هەم لە کاندیکردنی ئەندامانی حزب بۆ پۆستە گشتیەکان هەوڵدەدرێت کەسێکی لێهاتوو و سەرنجراکێش کاندید بکرێت، لانی کەم بۆ ئەوەی بتوانێت ڕەنگدانەوەی سیاسەت و بەرنامەی حزبەکەی بێت بۆ وەڵامدانەوەی خواستەکانی جەماوەر و دروستکردنی بەدیل بۆ بەردەمی دەنگدەران.

●●● ئەندامانی حزب لە دەوڵەتانی دیموکراتی سەرقاڵی کارکردنن لەسەر خواستەکانی جەماوەر، وەڵامدانەوەی دەستبەجێیان هەیە بۆ پرسیارەکانی جەماوەر ●●●

ت- لەسیستەمە دیموکراتیەکاندا یەکگرتوویی ئەندامانی پەرتەسیاسیەکان کە دەبنە فراکسیۆنی پەرلەمانی هۆکاری کاریگەر و گرنگن بۆ ڕێکخستنی کاریگەری و کارایی پەرلەمان و حکومەت، هەربۆیە دەبینن ئەو پەرلەمانانەی کە ڕێژەی ئەندامانی حزبێك یان هاوپەیمانیەك لە ڕێژەی ٥٠٪ی ئەندامانی پەرلەمان زیاترە دەبینن پەیوەندی نێوان پەرلەمان وحکومەت پەیوەندیەکی هاوسەنگە و حکومەتیش حکومەتێکی سەقامگیر و کارایە، ئەم حاڵەتە لە ئیدارەی ئەمریکاشدا حاڵەتێکی بەرچاوە، بۆیە ئەگەر زۆرینەی کۆنگریس سەر بە پارتی دەسەڵاتدار بێت، دەبینین ئەو ئیدارەیە سەقامگیر و کاراترە، ئەوەی ئێستاش چاوەڕێی دەکرێت گۆڕانکاری گەورە ئەنجامبدات ئەوەیە کە زۆرینەی کۆنگریس دیموکراتیە ئەگەر ئەم ڕێژەیە لەدەست نەدەن لەوانەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە بەدەست بهێنن. لەوڵاتی ئێمە بانگێشە دەکرێت، پەیوەندی پتەوی نێوان ئەندامانی فراکسیۆنەکان کەمبکرێتەوە، پەیوەندی نێوان ئەندامانی فراکسیۆنە هاوپەیمانەکان کەمبکرێتەوە، ئەمەش بەو حسابەی پەرلەمان کارا دەبێت وحکومەت باشتر لێپرسینەوەی لەگەڵ دەکرێت، بەڵام پرسیار ئەوەیە ئەگەر خودی فراکسیۆنەکان و فراکسیۆنە هاوپەیمانیەکانیان لەبەر ڕۆشنایی بەرنامەی حزبەکانیان پشتگیری حکومەت نەکەن، لەسەر شاشەی تەلەفزیونەکان وەك پەرلەمانی عێراق ئەندام پەرلەمانەکان خۆیان نمایش بکەن و بیکەنە موزایدەی سیاسیی، ئەوا حاڵی حکومەتی هەرێمیش لە حاڵی حکومەتی بەغدا باشتر نابێت.بەڵام ئەگەر ئومێد بۆ ئەوە بخوازین پەرلەمان وحکومەت لەمەی ئێستا هەیە باشتر بێت، دەبێت بیر لەوە بکرێتەوە پارتی و یەکێتی زیاتر تێکەڵاوی پرۆسە سیاسیەکە بن (بەڵام نەك بە شێوەی ٥٠-٥٠ یان دەسەڵاتی هاوبەش) بەڵکو وەك دوو حزبی سەرەکی بۆ بونیادی دیموکراسی و پارێزەری دیموکراتی. دەبێت بیر لەوە بکرێتەوە ئەو جمودەی ڕێککەوتنی ستراتیژی دروستیکردووە بشکێنرێت، دەبێت خەڵك دڵنیابکرێتەوە کە بەدیلی ڕێککەوتنی ستراتیژی نێوان پارتی ویەکێتی هەیە نابێت خەڵك بەو ئاستە نائومێد بکرێت کە هیچ بە دیلێك بۆ ڕێککەوتنی ستراتیژی نییە، بێجگە لە دوورکەوتنەوەی پارتی ویەکێتی لە حکومەت، لەبەر ئەوەی دوورکەوتنەوەی پارتی و یەکێتی لە حکومەت واتە دورکەوتنەوەی هەرێمی کوردستان لە دیموکراسی،بە پێچەوانەوە جەختکردنەوە لەسەر ئەوەی پارتی ویەکێتی هۆکاری سەرەکین بۆچارەسەرکردنی کێشەکان وناچارکردنیان بۆ چاکسازی لە ریزی ڕێکخستنەکانیان و گۆڕینی ستراتیژیان لە ستراتیژی کەسبکردن و ڕازیکردنەوە بۆ ستراتیژیەتی بەرنامەو دۆزینەوەی بەدیلی زیاتر بۆ بەردەمی دەنگدەران دەبێتە گەرەنتی بۆ سەرکەوتنی پرۆسە

دیموکراسیەکە.

ث- لە هەندێك قۆناخدا پرۆسەی دیموکراسی پێویستی بەسەرکردەی بەهێز هەیە و بێگومان هەموو سەرکردەیەکی بەهێز بە مانای دەسەڵاتی تاکڕەوی و دیکتاتۆری نایەت، لە پرۆسە دیموکراسیەکاندا زۆر جار سەرکردەی بەهێز ڕزگارکەری پرۆسەکە و هۆکاری سەرکەوتنی پرۆسەکە بووە، دەکرێت غاندی و دیگۆل وەك دووسەرکردەی ڕزگاریخواز و دیموکراتیخواز بۆ هەردوو گەلی هیندستان و فەرەنسا ئاماژە پێبکەین، نیلسۆن ماندیلا وەك سەرکردەیەکی بەهێزی باشوری ئەفریقیا، کیم دای یۆنگ لە کۆریای باشور، هەموو ئەم سەرکردانە بە هێزییان لەوەوە سەرچاوەی نەگرتووە کە دیکتاتۆر و تاکڕەو بوون، بەڵکو بەهێز و خۆشەویست بوون لەبەر ئەوەی پشتگیریان لە بنەماکانی دیموکراسی و پێکەوە ژیان و ئایندەی وڵاتی خۆیان کردۆتەوە، ئەمڕۆ دەشێت لە کوردستانیشدا هەردوو بەڕێزان بارزانی و تاڵەبانی پێکەوە بگەنە چارەسەرێکی هاوبەش و بە کاراکردنی پارتی و یەکێتی و بە گەرەنتیدان بە خەڵکی کوردستان بەوەی پارتی ویەکێتی پابەندی بنەماکانی پرۆسەی دیموکراسی و دەستاودەستکردنی ئاشتیانەی دەسەڵات دەکەن و پارتی ئۆپۆزسیون بێت یان یەکێتی ڕێز لە دەسەڵات و شەرعیەتی هەڵبژاردنەکان دەگرن،ئەم بریارە کە جارێکی دیکە ئۆپۆزسیونی بەهێز لە کوردستان دروستدەکاتەوە، حکومەت ناچار دەکات پەیرەوی حکومرانی باش بکات، ئەگەر پەیرەوی حکومرانی باش نەکات ئەوا بازنەی هەڵبژاردن دەدۆڕێنی،بۆیە پارتی یان یەکێتی ناچار دەبن بەدیل بۆ یەکتری دروست بکەن، ئەم پرۆسەیە پارتی ویەکێتی لاواز ناکات بەڵکو کۆمەڵێك گۆڕانکاری ئەوتۆ بەدوای خۆیدا دەهێنیت، ئەوەی ئەمڕۆ داوادەکرێت بە جیاکردنەوی حزب لە حکومەت چارەسەر بکرێت، سبەینی بە کاریگەری حزبەکان لەسەر حکومەت و کۆمەڵگا چارەسەر دەبێت.

پیادەکردنی دیموکراسیەت لە ناو پارتە سیاسیەکاندا خۆ ئامادەکردنە بۆ پیادەکردنی دیموکراسی لە کۆمەڵگەدا

پیادەکردنی دیموکراسیەت لەناو پارتە سیاسیەکاندا، هەنگاوێکی گرنگە بۆ فراوانکردنی بازنەی بەشداری تێکرای ئەندامانی حزب لە هەڵسەنگاندنی سیاسیەتی حزب و بەشداریکردنی لە پرۆسەی بریار دروستکردن لە ناو حزبدا، هەروەها حزب دەبێتە گۆڕەپانی مەشقی ئەندامانی حزب بۆ کێبرکێی خۆ پاڵاوتن بۆ پۆستە گشتیەکان و بە شداریکردنی ئەندامانی حزب بۆ سەرکەوتنی ئەو خۆ کاندیدکردنە وەك هەڵبژاردنێکی سەرەتایی ناو حزب بۆ هەڵبژاردنی گشتی و وەرگرتنی پەرپرسیاریەتی گشتی و چۆنیەتی مامەلەکردنی ئەو کاندیدە لەگەڵ جەماوەر و هەوڵدان بۆ بردنەوەی بازنەکانی هەڵبژاردن و سەرکەوتنی سیاسەتی حزبەکەی، ئەم شێوازە لە پارتە دیموکراتیەکانی ڕۆژئاوا بەشێوەیەکی ناڕاستەخۆ دەبێتە فراوانکردنی بازنەی بەشداری هاوڵاتیان لە پرۆسە سیاسیەکەدا، واتە لە قۆناخی یەکەم کاندیدەکە لە ناو ئەندامانی حزب دەپالێورێت، ئینجا دەچێتە بەردەم لایەنگرانی حزب، ئینجا جەماوەر بەگشتی وەك کاندیدی حزبی ناوبراو، لە وڵاتی خۆمان پیادەکردنی دیموکراتی لەناو حزبەکاندا ڕاستەوخۆ بازنەی بەشداریکردنی هاوڵاتیان لە پرۆسەسیاسیەکە فراوان دەکات، هەڵبژاردنە سەرەتاییەکانی ناو حزب تارادەیەکی زۆر یەکلاکەرەوە و هاندەر دەبن بۆ سەرکەوتنی کاندیدەکە لە هەڵسوراندنی پۆستە گشتیەکەدا. هۆکاری ئەمە وەك پێشتریش ئاماژەمان پێکرد ئەوەیە سروشتی حزبایەتی ئێمە جیاوازە لە سروشتی حزبایەتی دیموکراتیەکانی ڕۆژئاوا، بۆیە چارەسەر کردنی کەموکورتیەکانیش لە بارودۆخێکی وەك وڵاتیکی ئێمە ئاسانترە لە چارەسەرکردنی کەموکورتیەکانی حزبە سیاسیەکانی وڵاتانی ڕۆژئاوا، هۆکاری ئەمەش بۆ ئەوەیە لایەنگرێکی پارتی کۆماری ئەمریکا لەوانەیە لەهەندێك حاڵەتدا لەگەڵ سیاسەتی کۆماریەکاندا یەکبگرێتەوە و لە هەندێك حاڵەتی تردا یەکنەگرێتەوە، بۆیە لەوانەیە لەم هەڵبژاردنەدا یان دەنگ نەدات یان ئەگەر دەنگیش بدات دەنگ بە کۆماریەکان نەدات، ئەم هەڵوێستەی ئەم لایەنگرە نابێتە هۆکاری ئەوەی ئەو کەسە لە پارتی کۆماری دەربکرێت یان پارتی کۆماری لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکات، هۆکاری ئەمەش لەبەرئەوەیە وەزیفەی پارتە سیاسیەکانی ڕۆژئاوا ڕێکخستنی خواستەکانی تاکە لەگەڵ ئەرکە نیشتمانیەکاندا، بۆیە کام حزب بتوانێت ئەم پەیوەندیە بە جوانی ڕێکبخات دەنگدەر ئەو لایەنە هەڵدەبژێرێت، بەڵام ئەمە بەو شێوەیە گشتگیر نییە کە بۆ هەر دەنگدەرێکی ڕۆژئاوا ڕاست بێت، ئێستاش لە ڕۆژئاوا زۆر کەس لەسەر بنەمای پابەندبون بەو حزبەوە دەنگدەدات، یان لەبەر ئەوەیە دەیان ساڵە خێزانەکەی دەنگ بە پارتێك دەدات، بۆیە ئەویش وەك نەریتێك دەنگ بەو پارتە دەدات،بەڵام بواری ئەو ئازادیەش ماوەتەوە کە هەندێك لەبەر ڕۆشنایی بەرنامەی حزبەکان و یەکگرتنەوەی ئەو بەرنامەیە لەگەڵ خواستەکانی خۆی وەك تاك، دەنگبدات، ئەم ڕێژەیە زۆر جار دەستاودەستکردنی دەسەڵات دروست دەکات،گۆڕینی ئەم ڕێژەیە کارێکی ئاسان نییە، بەڵام لە کوردستان و لەم قۆناخە کێشەی ئێمە گۆڕینی ئەو ڕێژەیە نییە کەدەنگ بە پارتی دەدەن یان یەکێتی، لەبەر ئەوەی ئەم ڕێژەیە دوای ئەزمونێك لە دەستاودەستکردنی ئاشتیانەی دەسەڵات و جێبەجێکردنی بەڵێنەکانی هەڵبژاردن دروست دەبێت وئێمە هێشتا بەو قۆناخەتێنەپەریوین، پارتی ویەکێتی بەسەرژمێری ئەندامەکانیان بریار دەدەن بەهێزن یان نە، واتە ئەگەر کۆمیتەیەکی یەکێتی لە ناوچەیەکی پارتی قەرەباڵغ تربوو ئەوە مانای ئەوەیە لەو ناوچەیە یەکێتی بەهێزە و بەپێچەوانەوەشەوە ئەگەر ناوچەکەی پارتی قەرەباڵغ تربوو مانای وایە پارتی بەهێزترە.

کەواتە کاری ئێمە بۆ چارەسەرکردنی کێشەکانمان لەکاری ڕۆژئاوا بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان ئاسانترە، لەبری ئەوەی هەموو هۆکارێکی میدیا و ڕێکلام بە کاربهێنین بۆ ئەوەی بەرنامەکانمان بگاتە دەستی ئەو ڕێژەیە و قەناعەتیان پێبهێنین دەنگمان بۆ بدەن، ئەوا بەیەك تەبلیغی حزبی هەموویان لە ناوچەو کۆمیتەکان ئامادەبن و دەتوانین بەیەك فەرمانی حزبی، بەڵام بەمەرجێ ئەو فەرمانە حزبیە بۆ فراوانکردنی بەشداری ئەندامەکانی حزب بێت بۆ هەڵسەنگاندنی سیاسەتەکانی حزب و بەشداریکردن بۆ دەسنیشانکردنی کاندیدەکان بۆ پۆستە گشتیەکان و بەشداریکردن بۆ چۆنیەتی چارەسەرکردنی کێشەکان، ئەوا ڕاستەوخۆ ئەو کەشو هەوا داخراوە مەرکەزیەی حزبەکان دەگۆڕێت بۆ کەشوهەوایەکی کراوە و دیموکراتیانە و ڕاستەوخۆش دەگۆڕێت بۆ بەشداری فراوانی هاوڵاتیان لە پرۆسە سیاسیەکەدا،هەر بۆیە ئەگەر تەنها ئەندامانی پارتە سیاسیەکان لە کوردستان بەشداری لە پرۆسە سیاسیەکە بکەن، ئەوا ڕێژەی بەشداری لە ٪٧٠ کەمتر نابێت، ئەم ڕێژەیە

●●●

بەداخەوە لە وڵاتی ئێمە ئەندامانی حزب سەرقاڵی ئەوەن جەماوەری حزب چۆن بکەن بە ئەندامی حزب، نەک وەڵامی خواستی خەڵک بدەنەوە، ئەم شێوازەی ڕێکخستنی پارتی و یەکێتی کۆمەڵگەیەکی سیاسیی نادیموکراتی دروستکردووە

●●●

●●●

دەبێت بیر لەوە بکرێتەوە ئەو جمودەی ڕێککەوتنی ستراتیژی دروستیکردووە بشکێنرێت، دەبێت خەڵک دڵنیابکرێتەوە کە بەدیلی ڕێککەوتنی ستراتیژی نێوان پارتی ویەکێتی هەیە نابێت خەڵک بەو ئاستە نائومێد بکرێت کە هیچ بە دیلێک بۆ ڕێککەوتنی ستراتیژی نییە

●●●

بۆ بەشـــداری هاوڵاتیان لە پرۆسەی سیاســـیدا ڕێژەیەكی ئومێد بەخشە بۆ سەركەوتنی پرۆسەی دیموكراسی و لە باشترین دەوڵەتی دیموكراتـــی لـــە جیهاندا ئەم ڕێژەیـــە وەك ڕێژەیەكی باش لەقەڵەم دەدرێت، ئەگەر ئەم شـــێوازە پیادەبكرێت، كاندیدی حزبەكان بەوەفا دەبن بۆ ئەو بازنـــەی هەڵبژاردنەی تیا كاندید كراوە، لێرەدا ئەوەی گرنگە ئەوەیە بازنەی هەڵبژاردنی حزبی لە كوردســـتان ڕێژەیەكی زۆری بازنەی هەڵبژاردنی جەمـــاوەری پێكدەهینێت، بۆیە ئەگەر ئەو كاندیدەی لە پۆستە گشـــتیەكان دادەنرێت بەتەنها بەوەفا بێت بـــۆ بازنەی هەڵبژاردنـــی هەڵبژاردنە ســـەرەتاییەكانی حزبەكەی خـــۆی و نەتوانێت جیاوازی لەنێـــوان ئەندامانی حزبەكەی خۆی بكات، ئەوا ناتوانێت بە مەحســـوبیەت و ناسین ئیش بكات، لەبەر ئـــەوەی ناتوانێت ئیش بۆ ئەندامێكـــی حزبەكەی خۆی بكات بۆ ئەندامێكـــی دیكەی حزبەكەی خۆی نەكات، لەبەر ئەوەی بازنەی هەڵبژاردنی حزبەكەشـــی بازنەیەكی فراوانـــە و ناتوانێت هەمویان ڕازیبكات بۆیە ناچار دەبێت پەنا بەرێتە بەر ئەوەی بەیاسا كارەكانی بەڕێوەبەرێت،بەڵام ئێســـتا لەبەر ئەوەی كاندیدكردنەكان لە بازنەی بچووكەكان دەسنیشاندەكرێت و هەریەكێك لەوانەی پۆستی گشتی وەرگرتووە خۆی بە قەرزداری كەسێكی لە خۆی سەروتر دەزانێت، بۆیە بازنەی هەڵبژاردنی خۆی بۆ ئەو پۆســـتە بە بازنە داواكاری و نامەكانی ئەو بەرپرســـەی سەرووی خۆی دەزانێت، لەبەر ئەوەی بازنەكەش بچووكە كاندیدی پۆستە گشتیەكە تەسلیمی بەرپرسەكەی ســـەرووی خۆی دەبێت، بۆیە ئەگەر دەسەڵاتی ئەو بەرپرسە لە ناو حزب بۆ پرۆســـەی كاندیدكردنی ئەندامان بۆ پۆســـتە گشتیەكان كەمبكرێتەوە و بازنە بچووكـــەكان فراوان بكرێت، ئـــەوا ئەو كاندیدكـــراوەی وەك چالاكێكی حزب بە لێهاتووی خۆی و بە كارە سەرنجراكێشـــەكانی لە هەڵبژاردنە ســـەرەتایەكانی ناو حزب كاندید كرابێت، ئەوا كەســـایەتی خۆی لەبەردەم ئەندامانی حزبەكەی بۆ نامە یان تەلەفونی بەرپرســـێك لە كەدار ناكات و بازنەی هەڵبژاردنی حزبی خۆی نادۆرێنێت.

كەواتـــــە مەســـەلەكە جیاكردنـــەوەی حـــزب نییە لە حكومەت، مەســـەلەكە ئەوەیە بۆچی پارتی ویەكێتی كاندیكـــراوی پـــۆستە گشـــتیەكانیان تەسلیمی ئیرادەی داواكاری شەخسی بەرپرسەكانی ســـەروو خۆیان دەبـــن، بێگومـــان هۆكارەكەی ئەوەیە شـــێوازی كاندیكردنەكە لـــە بازنەیەكی بچووك و تەنانـــەت جاری وا هەیە دەگاتە پشـــتگیری تاكەكەســـیش،ئەگەر لە ناو حزبەكاندا بازنەی بەشـــداریكردنی ئەندامانی حزب لە هەڵسەنگاندنی سیاسەتەكانی حزب و بەشـــداری لەبڕیاردان و دەسنیشانكردنی كاندیدەكان فراوان بكرێت، ئەوا دەسەڵاتی حزب بۆ پشتگیری لە حوكمرانی باش زیاتر دەبێت و دەسەڵاتی نابەرپرســـانەی بەرپرسەكان كەمدەبێتەوە، بەڵام ئایا ئەمە بەبڕیار و پرۆژە پێشكەشـــكردن چارەسەردەكرێت، یان بە كاری جدی لە ناو حزبە سیاســـیەكان و قەناعەتی ســـەركردایەتی حزبەكان بۆ بەشداری فراوانی ئەندامەكانی خۆیان، سەرنج بدەن بە بەشـــداریكردنی ئەندامانی حزبەكان لە پرۆسەی سیاسیی ناوخۆی حزب زۆر شـــت گۆڕانكاری بەســـەردا دێت و زۆر كێشەی گەورە چارەســـەر دەكرێن، بە واتایەكی دیكە با ئەو ئەندامانەی حزب كە كاندید دەكرێن بۆ پۆســـتە گشتیەكان خۆیان بە قەرزداری تێكرای حزبەكەی خۆی بزانێت و بەوەفا بێت بۆ ئەو دەنگانەی كە ڕێزیان لە هەڵسوكەوت و ڕەفتارەكانی ناوە وەك چالاكگەرێكی ناو حزب، نەك خۆی بە قەرزداری پشـــتگیری بەرپرسێك بزانێت، كەلەوانەیە هیچ ئەندامێكی حزب هۆكاری ئەو پشـــتگیریە نەزانێت و لەوانەشە ئەو بەرپرســـەش نەتوانێت لە بازنەیەكی فراوانی كۆبونەوەی ئەندامانی حزبەكـــەی خۆیدا هۆكاری پشـــتگیركردنی بۆ ئـــەو كاندید كراوە ئاشكرا بكات.

ماوەتـــەوە بڵێین.. لەگەڵ ئەوەی لە چەند بەشـــێكی ئەم ڕاپۆرتە ئاماژەمـــان پێكردووە كە تەنها پارتی ویەكێتی هۆكاری بونیادی دیموكراتی و پاراســـتنی دیموكراســـین و هەر خۆشیان هۆكاری شكستی پرۆسەی دیموكراسی دەبن و لەدەرەوەی پارتی ویەكێتی بەدیلی دیموكراتی نییە،بۆیە پرۆسەی چارەسەركردنی كێشەكان لە پیادەكردنی دیموكراتی لەناو پارتی و یەكێتیەوە دەســـت پێدەكات و زۆر گرنگە ئەو ئەركەی كە ئەمرۆ لە ناوخودی پارتەكانیان لەسەرشانیانە جێبەجێی بكەن و ئەگەر تەنها هەوڵی پارتی ویەكێتی ئەوەبێـــت ئەندامەكانی خۆیان لەسەر پرۆسەی دیموكراتی ڕابهێنن، ئەوا پرۆسەی دیمكراتی لە كوردســـتان، نەك هـــەر لەسەرئاســـتی ڕۆژهەڵاتی ناوەراســـت بـــە ڵكو لەڕێـــزی دیموكراتیە پێشـــكە و تو و كا نی جیهان دەبێت.

مۆیرا نیلسۆن ئوستادی سیاسەتی کۆمەڵایەتی بۆ گوڵان:

پارتە سیاسییەکان دەتوانن یارمەتی پێکهێنانی مینبەرێکی گشتی بدەن بۆ ئەوەی هاووڵاتییان گفتوگۆ لە بارەی مەسەلە گرنگەکانەوە بکەن

پرۆفیسۆر مۆیرا، ئێل، نیلسۆن، ئۆستادی سیاسەتی کۆمەڵایەتییە لەزانکۆی هامبۆڵدت لە بەرلین و پسپۆر و تایبەتمەندە لە سیاسەتی بەراوردکاری و کاروباری نێودەوڵەتی و میتۆلۆژی، بایەخ بە سیاسەتی پارتە سیاسییەکان دەدات لەسەر چۆنییەتی سیاستی کۆمەڵایەتی و هەروەها سیاسەتی گشتی کۆمەڵگە، سەبارەت بەم پرسە پەیوەندییمان بە خاتوو مۆیرا کرد و بەرێزی بەمجۆرە رای خۆی بۆ گوڵان دەربڕی.

*** چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن دیموکراسی بنیات بنێن؟**

- پارتە سیاسییەکان پردێکن لە نێوان کۆمەڵگە و سیستەمە سیاسییەکەدا. بۆ پەرەپێدانی دیموکراسی، دەبێت پارتە سیاسییەکان دوو بەرپرسیارێتی سەرەکی جێبەجێ بکەن: یەکەمیان دەبێت پارتە سیاسییەکان نوێنەرایەتی بەرژەوەندی دەنگدەران بکەن، ئەمەش بە مانای ئەوەدێت کە دەبێت زانیارییەکی باشیان هەبێت دەربارەی خواست و ویستی هاووڵاتییان. دووەم، دەبێت پارتە سیاسییەکان لە چوارچێوەی رێساکانی سیستەمە سیاسیەکەدا هەڵبستن بە دارشتنی ئەو سیاسەتانەی دەبنەهۆی هێنانەدی خواستی هاووڵاتییان. ئەمەش بەو مانایە دێت کە دەبێت سیاسەتەکانییان لەم رووەوە پەرە پێ بدەن و تەنانەت ئەو سیاسەتانەش قبوڵ بکەن کە پشتگیرییەکی زۆری لێدەکرێت ئەگەرچی سیاسەتی خۆشییان نەبێت.

***پەیوەندییەکی نزیك هەیە لە نێوان سروشتی دیموکراسی و پارتە سیاسییەکاندا، بۆ نموونە ئەو سیاسەتەی پارتە سیاسییەکان دەیگرنەبەر کاریگەرییەکی گەورەی هەیە لەسەر جۆری ئەو دیموکراسییەی دێتەئاراوە، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا مەرجە پێویستەکان چین کە دەبێت لە پارتە سیاسییەکاندا هەبێت بۆ ئەوەی دیموکراسی بەرهەم بهێنن؟**

- لەراستیدا جۆری ئەو سیاسەتانەی پارتە سیاسییەکان دەیگرنەبەر کاریگەرییان دەبێت لەسەر ناوەرۆکی دیموکراسیەکە. بۆ نموونە، ئەو پارتە سیاسییانەی لەدەسەڵاتدان دەتوانن ئەو سیاسەتانە بگرنەبەر کە مافی رکابەرەکانییان سنورداردەکەن، کە دەکرێت پارتە سیاسییەکانی دیکە یان گرووپگەلێکی کۆمەڵایەتی دیاری کراوی کۆمەڵگە بگرنەوە. بڕینی قۆناخی ئینتیقالی بەرەو دیموکراسی لە ئەفریقیادا یەکێکە لە حاڵەتە دیارەکان، لەبەر ئەوەی لەم قۆناخەدا گروپە کەمینەکان پارێزگاریەکی زیاتریان لێدەکرا. بۆ نموونە، حکومەتی ئینتیقالی کە بە حکومەتی یەکێتی نیشتمانی ناسرابوو، رێگەی بەو پارتانە دەدا کە ٢٠ یان زیاتر لە ٢٠ کورسییان هەبوو لە پەرلەماندا بۆ ئەوەی لە حکومەتدا نوێنەرایەتییان هەبێت.

*** رۆڵی پارتە سیاسییەکان لە وڵاتانی تازەگەشەکردودا جیاوازە لە وڵاتانی رۆژئاوادا، ئەمە لە کاتێکدا ئامانجی پارتە سیاسییەکان بریتییە لە بنیاتنانی دیموکراسی، هۆکاری ئەم جیاوازییە بۆچی دەگەرێنەوە؟**

_ بە دڵنیاییەوە پارتە سیاسییەکان لە دیموکراسیەتەکانی رۆژئاوادا بۆ ماوەیەکی دورودرێژتر بوونیان هەبوو. هەروەها تا رادەیەکی گەورە ئەوەش راستە کە پارتە سیاسییەکان دەرئەنجام و رەنگدانەوەی گرووپە کۆمەڵایەتییەکان و تیکۆشانی سیاسی چەندەها ساڵن. بەو پێیە، پارتە سیاسییەکان لە دیموکراسییەتە نوێیەکاندا رووبەڕووی تەحەددایەکی گەورە دەبنەوە بۆ ئەوەی هەڵبستن بە پێکهێنانی پەیوەندی لەگەڵ هاووڵاتییان و گرووپە جیاوازەکانی کۆمەڵگەکانییان. دەبێت بزانن خواستی هاووڵاتییان چییە و متمانەیان بەدەست بهێنن.

*** زۆرێك لە چاودێران دەڵێن بونیادی دیموکراسی پەیوەستە بە پێکهاتەی کۆمەڵگە و چۆنییەتی ئامادەکردنی هاووڵاتییانە بۆ قبوڵکردنی عەدالەت و بنەماکانی ئازادی، پرسیارەکە ئەوەیە چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن لەم رووەوە هاوکار و یارمەتیدەربن؟**

_ پارتە سیاسییەکان دەتوانن یارمەتی کۆمەڵگەکانییان بدەن بۆ ئەوەی پەرە بە بەها دیموکراسییەکان بدەن لە رێی هاندانییان بۆ گفتوگۆکردن لە بارەی پێداویستییەکانییان و بۆ بەشداری کردنییان لە هەڵبژاردنەکاندا. بەو پێیە پارتە سیاسییەکان دەتوانن یارمەتی پێکهێنانی مینبەرێکی گشتی بدەن بۆ ئەوەی هاووڵاتییان گفتوگۆ لە بارەی مەسەلە گرنگەکانەوە بکەن، یاخود پێش هەڵبژاردنەکان ئەو هەڵمەتانە بخەنە گەڕ کە هاووڵاتییان هان دەدەن بۆ ئەوەی بەشداری لە دەنگداندا بکەن.

• لە چ حاڵەتێکدا مەزندەی ئەوە دەکرێت پارتە سیاسییەکان لە بونیادی دیموکراسی شکست بهێن و سەرکەوتوونەبن ؟

_چەندین هۆکار هەن بۆ شکستهێنانی پارتە سیاسییەکان. ئەگەر سەرکەوتوو نەبوون لە گرتنەبەری ئەو سیاسەتانەی هاووڵاتییان پشتگیری لێدەکەن، ئەوا ئەگەری ئەوە نییە دووبارە هەڵبژێدرێنەوە. رەنگە یەکێکی دیکە لە هۆکارەکان بریتی بێت لە ژینگە سیاسییە فراوانەکە. لە زۆرێك لە حاڵەتەکاندا، یەکێك لە پارتە سیاسییەکان دەسەڵات بەدەست دەهێنێت و بۆ چەندین ساڵ حکومەت دەخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆیەوە و ئەگەری گەشەکردنی پارتەکانی دیکە لاواز دەکات. ئەوە دەوەستێتەسەر ئەوەی بۆچی دیموکراسی شکست دەهێنێت. لە هەموو حاڵەتەکاندا، گرنگە پشتگیری لە نوێنەرایەتی کردنی تیکڕای هاووڵاتییان بکەین لەلایەکەوە و لەلایەکی دیکەوە پەرە بە لێبوردەی نێوان جیاوازییەکان بدەین (گرووپە جیاوازەکان، بیر و باوەڕە جیاوازەکان و هتد.)

لاری دایمۆند بیرمەندی دیاری جیهانی لە بواری دیموکراتی بۆ گوڵان:

ئەگەر پارتە سیاسییەکان لە ناو خودی خۆیاندا دیموکراتی بن هۆکاری یارمەتیدەرن بۆ بونیادی دیموکراسی

...

لاری دایمۆند ئەو بیرمەندە دیارەی جیهانە لە بواری دیموکراتی کە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە ساڵی ٢٠٠٣ و دوای پرۆسەی ئازادکردنی عێراق وەک راوێژکار بۆ دیموکراتیزەکردنی عێراق دەستنیشانیکردو رەوانەی عێراقی کرد، ئەم زانا گەورەیە خیانەتی لە پیشەکەی و لە مەعریفەی خۆی نەکرد دوای سەردانیکردنی بۆ ناوچە جیاوازەکانی عێراق و گەڕانی کۆڕێك لە زانکۆی کوفە، بڕیاری دەست لە کارکێشانەوەی خۆی لە ساڵی ٢٠٠٤ پێشکەشی پۆڵ بریمەری سەرۆکی دەسەڵاتی کاتی هاوپەیمانان لەعێراق (CPA) کردو رایگەیاند عێـراق بەرەو شـەڕی ناوخۆ هەنگاو هەڵدەگرێت، ئەو بۆچوونەی ئەو کاتـەی دایمۆند نەك هەر بۆ بریمەر بەڵکو بۆ ئیدارەی ئەمەریکاو کۆنگرێسیش هێدمەیەکی چاوەڕواننەکراو بوو، هەربۆیە کۆنگرێس دانیشتنێکی گرنگتری بۆ دایمۆند رێکخست بۆئەوەی لە هۆکاری ئەو بۆ چوونە رەشبینییە تێبگەن، بەڵام دوای ساڵی ٢٠٠٤ بارودۆخی عێراقمان بینی و دەرکەوت پێشبینیەکەی لە جێی خۆیدا بووە، بۆیە بۆ چارەسەر کردنی ئەو بارودۆخەش بەتایبەتی دوای دیراسەتی بیدل و چواندنی بەغدا بە سایگۆن، دایمۆند یەکێك بوو لە و ٧ کەسەی کە لە گۆڤاری فۆرن ئەفێرز مێزگردێکی فراوانیان بۆ رێکخرا بۆ ئەوەی رێگەچارەیەك بخەنە روو بۆ ئەوەی ئەمەریکا لە عێراقدا چیبکات، ئەوجا دوای ئەوە بڕیاردرا لیژنەی بیکەر هاملتۆن پێکبهێنرێت.

ئێمە لە ژمارەکانی پێشـووی گوڵان و لە راپۆرتی بەدواداچوونمان لەسـەر پەیوەندی نێوان حزبەکان وحکومەت، سوودمان لە نووسینێکی دایمۆند وەرگرتبوو کە لە ٢٠٠٨ لە فۆرین ئەفێرز بڵاویکردبۆوەوە، بەڵام بە پێویسـتمان زانی کە خۆشـی یەکێك بێت لەو کەسـانەی لەم راپۆرتەدا بەشداریمان بکات و راستەخۆ بەشداری وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارانەمان بکات کە لەم راپۆرتانە دەیوروژێنین، بەسوپاسەوە دوای ئەوەی پەیوەندیمان پێوەکرد، وەك چەندین جاری دیکەش بە سوپاسـەوە هاوکاری گوڵان دەکات، ئەم جارەش ئامادەباشی خۆی پیشاندا بە تایبەت بەشـداری لەم راپۆرتەمان بکات و وەڵامی پرسـیارەکانمان بداتەوە، ئەمەش دەقی ئاخافتنەکانی بیرمەند لاری دایمۆندە لەگەڵ گوڵان.

...

*** دیموکراسی بەرهەمی پارتە سیاسییەکانە لە کۆمەڵگەدا، پرسیارەکە ئەوەیە چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن دیموکراسی بنیات بنێن؟**

- پارتە سیاسییەکان هۆکارێکی یارمەتیدەرن بۆ بونیادی دیموکراتی، ئەگـەر پارتە سیاسییەکان لەناوخۆیانـدا دیموکراسـی بن، واتە سەرکردەکانیان بەشێوەیەکی دیموکراتی هەڵبژێردرابن و هەڵبژاردنەکەش کراوەبێت بۆ ململانێ لە نێـوان ئەندامانی پارتەکەدا، هەروەها دەبێت رێسـاگەلێکی روون هەبێت بۆ رێکخسـتنی ئەم هەڵبژاردنانە، واتە دەبێت شەفافییەت هەبێت، کە ئەم توخمە لە دیموکراسییەتە نوییەکاندا بەدی ناکرێت، بەهەمان شـێوە لە عێراقیشـدا. هەروەها دەبێت پارتە سیاسـییەکان پـەرە بە بەرنامـە و ئایدۆلۆژییەکانـی خۆیان بدەن، بە چەشـنێك تەنیا ناسـنامەیەکی تائیفی و ئیتنیان نەبێت، بەڵکو بتوانـن رووبکەنە تێکرای دانیشـتوانی وڵاتەکە و بزانن ئەولەویات و داخوازییەکانیان چین بۆ ئەوەی هەڵبستن بە وەڵامدانەوەیان، هەروەها ئەنجامدانی راپرسـی گرنگی خۆی هەیە بۆ دەرخستنی چۆنییەتی بیرکردنەوەی هاووڵاتییان، واتە نابێت پارتە سیاسییەکان تەنیا هەڵبستن بە سـازدانی خەڵك لەپێناو بەدەستهێنانی دەنگەکانیاندا، بەڵکو دەبێت بزانن پێداویسـتی و بیرکردنەوەی خەڵك چۆنە، بۆ ئەوەی هەڵبسـتن بە پەرپێدانـی بەرنامە و سیاسـەتەکانیان. مەسـەلەیەکی دیکە هەیـە ئەویش ئەوەیە دەبێت پارتە سیاسـییەکان فێری ئەوەبن پێکەوە کاربکـەن، یەکترقبوڵ بکەن و رێز لە پێکەوەژیانی ئاشـتییانەبگرن، نیگەرانی ئەوە هەیە لە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکاندا کار بەم بنەمایانە نەکرێت، گرنگە پارتە سیاسـییەکان بەم شێوەیە رەفتاربکەن و توندوتیژی رەتبکەنـەوە، تەنیا بردنەوەی هەڵبژاردنەکان بەس نییە، دەبێت ئەو بردنەوەیە بە پێی بنەما دیموکراسییەکان بێت.

*** ئایا تا چ رادەیەك هێنانەدی دیموکراسـی کارێکی مەحاڵە بێ بوونی پارتە سیاسییەکان؟**

- لە راسـتیدا ناتوانین بێ بوونی پارتە سیاسـییەکان هەڵبستین بە بنیاتنانی دیموکراسـییەتێکی کارا، پارتە سیاسییەکان ئامرازێکن بۆ رێکخسـتنی ململانێ و رکابەری لە کاتی پرۆسەکانی هەڵبژاردن و دەنگداندا، هەروەها کەناڵێکن بۆ گەیاندنی هاووڵاتییان بە سەرکردەکان، هەروەها پارتەکان هاوکاری دەکەن لە هۆشیارکردنەوەی هاووڵاتییان و بەشـداری هاووڵاتییان لە پرۆسـەکانی هەڵبژاردندا، بەو پێیە ئەگەر خوازیـاری بنیاتنانی دیموکراسـییەتێکی جیدین کـە هاووڵاتییان بەشـدارییەکی گرنگیان هەبێت، ئەوا پارتە سیاسییەکان زۆر گرنگ لەم رووەوە.

*** بەڵام بەرێز جەلال تاڵەبانی سـەرۆك کۆماری عێراق کە لە هەمان کاتدا سـکرتێری گشتی یەکێتی نیشـتمانی کوردستانە، پێشنیاری جیاکردنەوەی حزبی لە حکومەت کردووە لە هەرێمی کوردستاندا، ئایا راوبۆچونی ئێوە چییە لەم رووەوە؟**

- دەبێت وردەکاری ئەو پێشـنیارە بزانم بـۆ ئەوەی لە بارەیەوە بدوێم،

...

دەبێت پارتە سیاسییەکان فێری ئەوەبن پێکەوە کاربکەن، یەکترقبوڵ بکەن و رێز لە پێکەوەژیانی ئاشتییانەبگرن، نیگەرانی ئەوە هەیە لە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکاندا کار بەم بنەمایانە نەکرێت

...

بەڵام لە هەندێ لایەندا دەكرێت و پێویستە ڕێگە لە دەستڕۆیشتووی و باڵادەستی حزب بگیرێ و دەبێت بێ لایەن بن، بۆ نموونە لە ئیدارەكردنی هەڵبژاردنەكاندا، لە لیژنەكانی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵیدا، لە بەڕێوبردنی بانكی مەركەزیدا و لە بەڕێوبردنی زانكۆكاندا و دامەزراندنی دادوەرەكاندا، بەڵێ دەبێت ئەمانە ڕزگاربكرێن لە دەستڕۆیشتووی حزبەكان. بەڵام سیاسەتە گشتییەكانی ئەوانەی پەیوەستن بە ژیانی خەڵك، ئەوا نازانم چۆن دەكرێت پارتەكان لەم بوارانە جیابكرێنەوە ئەگەر باوەڕمان بە گرنگی بوونی پارتە سیاسییەكان هەبێت لە دیموكراسیدا. واتە دەبێت ئەوە یەكلابكەینەوە باس لە چ وەزیفەیەكی دەوڵەت دەكەین.

*** لە وڵاتانی دوای كۆمۆنیستیدا كە پارتە سیاسییەكان بوونیان هەیە، بەڵام هێشتا ئیستیغلالی ئابووری لە ئارادایە، ئەمە سەرەڕای ئەوەی پشت بە ئابووری بازاڕی ئازاد دەبەسترێت، كێشەكە ئەوەیە لە بری دەوڵەت پارتە سیاسییەكان هەڵدەستن بە ئیستیغلالكردنی كەرتی ئابووری، ئایا چۆن دەكرێت ڕێگا لەم حاڵەتە بگیرێت؟**

- بۆ كۆتایی هێنان بە قۆناخی ئینتیقالی بە شێوەیەكی سەركەوتوو، دەبێت كەرتی ئابووری لە ژێر دەسەڵات و كۆنترۆڵی دەوڵەتدا نەبێت، بەڵكو ئابووری بازاڕی ئازاد پیادە بكرێت، ئەمە حاڵەتە تەندروستییەكەیە، ئەو ئاراستە پێچەوانەیەی حاڵی حازر لە وڵاتانە بەدی دەكەین تەنیا حاڵەتێكی كاتییە و لە مەودای دووردا دەرئەنجامی تەندروستی لێناكەوێتەوە. خاڵێكی دیكە ئەوەیە دەبێت چەند دەزگایەك هەبن هەڵبستن بە چاودێری كردنی دامەزراوە داراییەكان، وەك بانقەكان تایبەت بن یان گشتی، خاڵی سێیەم ئەوەیە دەبێت لیژنەیەك هەبێت بۆ بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی كە هەڵبستێت بە چاودێریكردنی بەرپرسە حكومی و حزبییەكان بۆ ئەوەی سوودی ناڕەوا لە پێگەكانیان وەرنەگرن بۆ مەبەستە شەخسی یان حزبییەكانیان، كە ئەم ڕەفتارانە لە دیموكراسییەتە نوییەكاندا زۆر باوە بەتایبەتی لە وڵاتانی دەوڵەمەند بە نەوتدا، وەك عێراق، كە دەبێت ئەم حاڵەتانە ئاشكرا بكرێن و گەندەڵكاران بە سەختی سزابدرێن، ئەگەر نا ئەم دیاردەیە تەشەنەدەكات.

*** ڕۆڵی پارتە سیاسییەكان لە وڵاتانی تازەگەشەكردوودا جیاوازە لە وڵاتانی ڕۆژئاوادا، ئەمە لە كاتێكدا ئامانجی پارتە سیاسییەكان بریتییە لە بنیاتنانی دیموكراسی، هۆكاری ئەم جیاوازییە بۆچی دەگەڕێنەوە؟**

- لە دیموكراسییە گەشەكردووەكاندا پارتە سیاسییەكانیش پارتگەلێكی گەشەكردون، هەروەها هاووڵاتییان ئاستێكی بەرزی هۆشیاری و پەروەردەیان هەیە، لە هەماندا كاتدا ئەو ئامراز و میكانیزمانە هەن كە پارتەكان بەهۆیانەوە دەتوانن لە بیركردنەوە و داخوازییەكانی هاووڵاتییان ئاگاداربن، لەبەر ئەوە چەندین جیاوازی هەیە لەگەڵ دیموكراسییەتە نوییەكاندا، كە زۆری لەم دیموكراسییەتانەدا پەنا بۆ بەكارهێنانی موڵكی دەوڵەت دەبردرێت بۆ بەدەستهێنانی دەنگ و پشتگیری هاووڵاتییان.

*** لە یەكێك لە نووسینەكانتدا باس لەوە دەكەیت كە سەرەڕای سازدانی هەڵبژاردن و بانگەشەكردنی دیموكراسی، بەڵام دیموكراسی لە پاشەكشەكدایە؟**

- ئەوەم لەو ڕوانگەیەوە نووسیووە، كاتێك سەركردەكان دەگەنە دەسەڵات هەوڵی كۆنترۆڵكردنی دەسەڵات و سەروەت و سامانی وڵاتەكە دەدەن، لەبەر ئەوە بێ بوونی دامەزراوە بەهێزەكان، بۆ نموونە پارتە سیاسییەكان، ئەوانەی تەنیا بایەخ بە هەڵبژاردن و بردنەوەی دەسەڵات. یاخود نوێنەرایەتی كردنی ئیتنیكی دیاری كراو دەكەن، بەڵام ئەو پارتانە لە ناوخۆیاندا دیموكراتی و شەفاف نین، هەربۆیە دیموكراسی پاشەكشە دەكات لە دوای سازدانی هەڵبژاردنەكانەوە. واتە بێ بوونی لێپرسینەوە و سزادانی پێشێلكاری و پشتگوێخستنی داخوازی و كاركردن بۆ هێنانە بەرژەوەندی هاووڵاتییان و نوێنەرایەتیكردنیان، دیموكراسی بە باشی ئەدای ئەركەكانی ناكات و بەرەو گەندەڵكاری دەڕوات.

*** سەركەوتنی پرۆسەی بنیاتنانی دیموكراسی هەمیشە پەیوەستە نییە بە پارتە سیاسییەكانەوە، بەڵكو وەك زۆرێك لە چاودێران دەڵێن پەیوەستە بە پێكهاتەی كۆمەڵگە و چۆنییەتی ئامادەكردنی هاووڵاتییانە بۆ قبوڵكردنی عەدالەت و بنەماكانی ئازادی، پرسیارەكە ئەوەیە چۆن پارتە سیاسییەكان دەتوانن لەم ڕووەوە هاوكار و یارمەتیدەربن؟**

- لە ڕێی پەروەردەی مەدەنی و خستنەگەڕی هەڵمەتێكی فراوان بۆ هۆشیاركردنەوەی هاووڵاتییان بە ناوەڕۆكی دیموكراسی، هەروەها لە ڕێی بوونی سەركردەگەلێكی سیاسی بەهێز كە هەڵبستن بەم كارە، لە مێژوودا سەركردە كاریزماكان ئەم كارەیان ئەنجام داوە، وەك نیلسۆن ماندێلا، گاندی و جۆرج واشنتۆن، كە دواتر دیموكراسییەتەكە ڕەگ و ڕیشەی داكوتیوە.

*** ئێمە دەزانین كە دیموكراسی لە وڵاتانی ئەمەریكای لاتیندا بە چەشنی ئیسپانیا سەركەوتو نەبوو، كە ئیسپانیا لەدوای فرانكۆوە بە سەركەوتوویی قۆناغی ئینتیقالی بڕی، پرسیارەكە ئەوەیە بۆچی هەندێ وڵات بە سەركەوتوویی ئەم قۆناغە تێدەپەڕێنن لە كاتێكدا هەندێ وڵاتی دیكە شكست دەهێنن؟**

- قۆناغی ئینتیقالی هەڵگری هەر دوو ئەگەرەكەیە، واتە دەكرێت سەربكێشێت بۆ دیموكراسییەتێكی سەركەوتو و سەقامگیر، بەچەشنی ئیسپانیا، یاخود بە پێچەوانەوە ڕەنگە ببێتەهۆی سەرهەڵدانەوەی توندوتیژی و سەركوتكردنی بەرهەڵستكارەكان وەك زیمبابوێ، یاخود ببێتەهۆی ئەوەی میلیشیاكان هەڵبستن بە كۆنترۆڵكردنی ساحە سیاسییەكە، وەك ئەوەی لە لوبناندا بەدی دەكەین، بەو پێیە تێپەڕاندنی ئەم قۆناغە بە سەركەوتوویی پێویستی بە كار و كۆششێكی زۆرە نەك تەنیا لە لایەن پارتە سیاسییەكانەوە بەڵكو لە لایەن ڕێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی و دامەزراوەكانی دیكەی دەوڵەتەوە بۆ ئەوەی هاووڵاتییان هۆشیاربكەنەوە لەو ڕۆڵ و بەرپرسیارێتیانەی هەیانە لە دیموكراسیدا.

*** ئەگەری ئەوە هەیە پارتە سیاسییەكان لە ئەركەكانیاندا سەركەوتوونەبن بۆ هێنانەدی دیموكراسی، ئایا لە حاڵەتی شكستهێنانیاندا لەم ئەركەیاندا، دەتوانن چ كارێكی دیكەبكەن بۆ دووبارە بنیاتنانەوەی دیموكراسی؟**

- دەتوانن ئەم كارەبكەن، بەڵام لە ماوەیەكی كورتدا نا، لەبەر ئەوەی مێژووی دیموكراسی ئەوەی خستۆتەڕوو كە لە حاڵەتی شكستهێناندا بارودۆخەكە سەردەكێشێت بۆ تاكڕەوی و شەڕی ناوخۆیی، ڕەنگە بتوانن دووبارە سەركەوتووبنەوە، بەڵام ئەمە كاتێكی زۆر دەخایەنێت. هەر ئەمەش بەرپرسیارێتییەكی گەورە دەخاتەئەستۆی پارتە سیاسییەكانی عێراق بۆ ئەوەی ئەم پرۆسەیە بە سەركەوتوویی كۆتایی پێ بێنن.

●●●

بۆ كۆتایی هێنان بە قۆناخی ئینتیقالی بە شێوەیەكی سەركەوتوو، دەبێت كەرتی ئابووری لە ژێر دەسەڵات و كۆنترۆڵی دەوڵەتدا نەبێت

●●●

●●●

مێژووی دیموكراسی ئەوەی خستۆتەڕوو كە لە حاڵەتی شكستهێناندا بارودۆخەكە سەردەكێشێت بۆ تاكڕەوی و شەڕی ناوخۆیی

●●●

مارک گیلبرت پسپۆر لەسەر دیموکراسییەتی ئیتاڵیا و ئەوروپا بۆ گوڵان:

ئەگەر پارتە سیاسییەکان لە بونیادی دیموکراتی شکستیان هێنا بە دەگمەن دەتوانن دەرفەتێکی دیکە بەدەست بهێننەوە

پرۆفیسۆر مارك.ئێف. گیلبرت یەکێکە لە پسپۆرەکانی بواری دیموکراتی لە ئەوروپا بەگشتی و ئیتاڵیا بە تایبەتی و ئێستا ئوستادی سیسۆلۆجیە لەزانکۆی دیگلی ستەدی دیتیرنتۆ (Università degli studi di Trento)، پرۆفیسۆر گیلبرت لەسەر باردۆخی ئیتالیا کتیبێکی هەیە بە ناونیشانی :شۆڕشی ئیتالیا: کۆتایی هاتنی سیاسەت، ستایلی ئیتالیا، ئێمە لەم راپۆرتە بە باشمان زانی ستایلی ئیتالیا بۆ پیادەکردنی دیموکراتی و ئەزموونە سەرکەوتووەکانی وەك ئیسپانیا و فەرەنسا بە چەند پرسیارێك رووبەڕووی پرۆفیسۆر گیلبرت بکەینەوە، بەرێزی بەسوپاسەوە و لە ئاخاوتنێکی تایبەتدا بەمجۆرە وەڵامی پرسیارەکانی گوڵانی دایەوە.

*** ئیتاڵیا یەکێکە لە وڵاتە دیموکراسییەکان، ئایا دیارترین هۆکارێك کە بوویێتە هۆی ئەوەی ئەم وڵاتە لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە ببێتە وڵاتێك دیموکراسی چییە؟**

- لە راستیدا پێشتر جیاوازییەکی توند لە نێوان پارتە سیاسییەکانی ئیتاڵیا دا هەبوو، بۆ نموونە پارتی کۆمۆنیستی و، پارتی مەسیحی دیموکراتی هەبوو، هەروەها پارتی لیبراڵی هەبوو کە لە سەر مەسەلە ئایدۆلۆجییەکان جیاوازییەکی گەورەیان هەبوو، بەڵام توانیان لەسەر دارِشتنی دەستوورێك رێکبکەون و بۆ ماوەی چەند دەیەیەك پێوەی پابەندبن، بەڵام کاتێك لە ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکاندا پابەندبوون بەم دەستوورە و بە بەهاکانییەوە لاواز بوو، دیموکراسییەتی ئیتاڵیاش لاوازبوو، بە تێڕوانینی من هەر کاتێك ئەم حاڵەتە بەسەر سیستەمە سیاسییەکەدا بێت ئەوا بە رەوتێکی خێرا سیستەمە سیاسییەکە دووچاری لاوازی دەبێتەوە، هەربۆیە هۆکاری ئیجابی بۆ ئەوەی پارتە سیاسییەکان کاریگەر بن لە پرۆسە دیموکراتییەکە، دەبێت رێز لەسەروەری یاسا بگرن، بۆ نموونە یەکێك لە هۆکارەکانی ئەوەی ئیتاڵیا یەکێکە لە دیموکراسییە گەشەکردوەکانی رۆژئاوا ئەوەیە کە پارتە سیاسییەکان ملکەچی یاسا دەبن. لەبەر ئەوە ئەگەر بە شێوەیەکی گشتی وەڵامی ئەم پرسیارە بدەمەوە ئەوا دەڵێم بۆ هێنانەدی دیموکراسی پێویستمان بە سیستەمێکی یاسایی پتەو هەیە کە دەبێت هەمووان ملکەچی بن و پارتە سیاسییەکانیش خۆیان بە بەرزتر لە یاسا دانەنێن.

***یەکێك لە گرفتە سەرەکییەکانی قۆناخی ئینتیقالی، گواستنەوەی ئابوورییە لە ئابووری مەرکەزەوە بۆ ئابووری بازار ئەم قۆناخە ئینتقالیە بە چ شێوەیەك سەرکەوتوو دەبێت؟**

- لە راستیدا دەبێت هەر وڵاتێك رێگا و شێوازی تایبەتی خۆی بگرێتەبەر لەم رووەوە، بەڵام ئەوەی گرنگە ئەوەیە چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن بگەنە سازشێکی سەرکەوتوو لە نێو خۆیاندا، لەبەر ئەوەی بە پێچەوانەوە دەرئەنجامەکە تەنگژە و شەڕی ناوخۆی دەبێت. من نازانم چۆن دەتوانین ئەم کارە بکەین ئەگەر دەوڵەتێکی بەهێز لەئارادا نەبێت، بەهێز بەو مانایەی کە خاوەنی یاساگەلێکی جێگیر بێت و سەروەری یاسا و یەکسانی لەبەردەم یاسادا هەبێت و پارتە سیاسییەکانیش ملکەچی بکەن، واتە دەبێت سیستەمێکی قەزائی بەهێز هەبێت رێگە لە پارتە سیاسییەکان بگرێت بۆ ئەوەی لە گەندەڵییەوە تێوەنەگلێن و کەڵکی خراپ لە پێگەکانیان وەرنەگرن. لە لایەکی دیکەوە دەبێت ئازادی رادەربڕین و ئازادی بەدەستهێنانی زانیاری لەدەستووری وڵاتەکەدا چەسپێنرابن. ئیتاڵیا نمونەیەکی سەرنجڕاکیشە کە خاوەنی ئابوورییەکی گەشەکردووە، بەڵام سیستەمە سیاسییەکەی بە هەمان ئاستی کۆمەڵگەکە گەشەی نەکردووە.

*** رۆڵی پارتە سیاسییەکان لە وڵاتانی تازەگەشەکردوودا جیاوازە لە وڵاتانی رۆژئاوادا، ئەمە لە کاتێکدا ئامانجی پارتە سیاسییەکان بریتییە لە بنیاتنانی دیموکراسی، هۆکاری ئەم جیاوازییە بۆچی دەگەڕێنەوە؟**

- بە دڵنیاییەوە جیاوازی هەیە، بەڵام من لێکۆڵینەوەم لەسەر هیچ حاڵەتێکی وڵاتە تازەگەشەکردوەکان نەکردووە بۆ ئەوەی بە تێروتەسەلی لەو بارەیەوە بدوێم، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی هەر کۆمەڵگەیەك ئەگەر خوازیاری سەرکەوتن و بەرەوپێشچوون بێت پێویستە سەروەری یاسا بچەسپێنێت، پارتە سیاسییەکان بتوانن ململانێ بکەن و بەدیلی جیاواز بخەنەڕوو، هەروەها دەبێت چوارچێوەیەکی یاسایی و سیاسی هەبێت بۆ رێکخستنی ئەم ململانێیە، بەچەشنێك ئەو پارتەی دەسەڵات دەگرێتە دەست کەڵکی خراپ لە پێگەگەی وەرنەگرێت. پابەندنەبوونی تەواو بەم بنەمایانەوە لە ئیتاڵیادا سیستەمە سیاسییەکەی ئەو وڵاتەکەی نزیککردەوە لە هەرەسهێنان، ئەگەرچی ئەو وڵاتە وڵاتێکی

بۆ هێنانەدی دیموکراسی پێویستمان بە سیستەمێکی یاسایی پتەو هەیە کە دەبێت هەمووان ملکەچی بن و پارتە سیاسییەکانیش خۆیان بە بەرزتر لە یاسا دانەنێن

پیشەسازیش بوو.

***بەڵام ئیسپانیا لەدوای فرانکۆوە بە سەرکەوتوویی قۆناغی ئینتیقالی بڕی، پرسیارەکە ئەوەیە بۆچی هەندێ وڵات بە سەرکەوتوویی ئەم قۆناغە تێدەپەڕێنن لە کاتێکدا هەندێ وڵاتی دیکە شکست دەهێنن؟**

- ئەوە پرسیارێکی سەرنجڕاکێشە، یەکێك لەو شتانەی نابێت پشتگوێی بخەین ئەوەیە، لە کاتێکدا بە دوای هۆکارە گشتییەکانی سەرکەوتنی قۆناغی ئینتیقالیدا دەگەڕێین وەك بوونی دەوڵەتێکی کارا و ململانێی سیاسی و هتد، دەبێت ئەوەش بزانین کە بوونی سەرکردەگەلێکی سیاسی کە بتوانن سوود لە هەلومەرجە سیاسییەکە وەربگرن گرنگییەکی تەواوی هەیە، ئەگەر بۆ ئەزموونی ئیسپانیا بگەڕێینەوە ئەوا زۆر کەس هاوڕان لەسەر ئەوەی کە ئەوەی ڕێگربوو لەوەی بارودۆخەکە بەرەو کودەتای سەربازی و پشێوی بچێت، بوونی سەرکردەگەلێکی وەك کارلۆس کە پاشا بوو، سوارز کە سەرۆك وەزیران بوو، سەرکردەی پارتی بەرهەڵستکار کاریلۆ کە پارتێکی کۆمۆنیستی بوو، هەروەها فیلیپ گۆنزالیس لە پارتی سۆشیالیستی، کە سەرکردەگەلێکی ئیلهامبەخش بوون و درێژیان بە ڕێڕەوی قۆناغەکەدا. بە دڵنیاییەوە دەتوانین بەراوردێك بکەین لەگەڵ وڵاتانی ئەمەریکای لاتیندا، بۆ نموونە وڵاتی ئیکوادۆر کە جیاوازییەکەی لەگەڵ ئیسپانیادا جیاوازی بوو لە کەسایەتی سەرکردە سیاسییەکاندا، من ناڵێم سەرکردە سیاسییەکان دەتوانن هەموو کارێك بکەن، ڕاستە هەلومەرجەکەش ڕۆڵی هەیە، هەروەها سیاقە ناوچەیی و نێودەوڵەتییەکەش بە هەمان شێوە ڕۆڵی و کاریگەریان هەیە، بەڵام هەرچۆنێك بێت سروشتی سەرکردە باڵاکانی ئیسپانیا بوو جیاوازییەکەی دروست کرد، هەر ئەمەش هۆکاری سەرکەوتنی دیموکراسییەتی ئیسپانیا بوو، واتە بوونی ئەو سەرکردانە لە شوێنی گونجاو و لەکاتی گونجاودا. نابێت ئەوە لەبیر بکەین کە زۆرجار بارودۆخەکە لە ئیسپانیا لە کارەسات نزیك بووەوە، بەڵام کاردانەوەی سەرکردەکان ڕێی لێ گرت، نموونە کلاسیکییە بریتییە لە هەوڵێ کودەتا لە ساڵانی هەشتاکاندا لەم وڵاتەدا کە زۆرێك لە مێژوونووسان بە نوکتەی لەقەڵەم دەدەن، بەڵام لە ڕاستیدا هەوڵێکی جیددی بوو و لە لایەن پاشاوە ڕێی لێگیرا کە هاتەسەر تەلەفزیۆن و ڕای گەیاند ئێمە ڕێز لە دەستوور دەگرین و داواتان لێدەکەین بگەڕێنەوە بۆ سەربازگەکانتان و توانی قەناعەتیان پێبکات و پاشەکشەیان کرد. هەروەها دەکرێت ئاماژە بە فەرەنسا بکەین کە لە ساڵانی پەنجاکاندا دیموکراسییەتێکی لەرزۆکی هەبوو، ڕێك لە ساڵی ١٩٥٨دا، بەڵام دیگۆل توانی دەستوورێك دابڕێژێت کە هەمووان ملکەچی بن و پێوەی پابەندبن، من ناڵێم تەنیا بوونی ئەم سەرکردانە بەسە، بەڵام بوونیان یامەرتیدرێکی گەورە دەبێت. هەروەها دەتوانین ئاماژە بۆ کێشە و گیروگرفتەکانی ساڵانی هەشتا و نەوەتەکانی ئیتاڵیا بکەین کە ڕووبەڕووی سیستەمە سیاسییەکە بووەوە، ئەوەی سەلماندی کە بە ئاسانی دیموکراسی بەرەو هەرەسهێنان دەچێت ئەگەر سەرکردەگەلێکی دیاری کراو لە ئارادانەبن و ڕێگەی لێبگرن، واتە بوونی سەرکردەگەلێکی دووربین، ڕاستگۆ و پابەند بە سەروەری و باڵادەستی یاساوە هۆکارێکی زۆر گرنگە، ناڵێم تەنیا هۆکارە، بەڵام هۆکارێکی تا دوا ڕادە گرنگە.

*** باشە چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن لەم ڕووەوە هاوکار و یارمەتیدەربن؟**

- پارتە سیاسییەکان دەتوانن لە ڕێی دارشتنی چوارچێوەیەکی یاساییەوە کە ملکەچی بن و پێوەی پابەندبن دەتوانن لەم ڕووەوە هاوکاری بکەن، واتە نابێت نوخبە سیاسییەکە خۆیان بە بەرزتر لە یاسا بزانن، هەروەها نابێت تەنیا بە ئیدیعا و لە ڕواڵەت و ڕوکەشدا بانگەشە بۆ ئازادی و دیموکراسی بوون بکەن، بەڵام لە واقیعدا دام و دەزگاکانی دەوڵەت بۆ بەرژەوەندی خۆیان، یان بۆ سەرکوتکردنی نەیار و ڕکابەرە سیاسییەکانیان بەکاربهێنن. بێ بوونی دەستوورێك کە زەمانەتی چەند مافێکی دیاری کراو بکات و هەمووان پێوەی پابەندبن، دیموکراسی سەرکەوتن بەدەست ناهێنێت. یەکێك لە نموونەکان، وڵاتی زیمبابوێیە کە دەستوورێکی دیموکراسی هەیە، بەڵام بە بەردەوامی لە لایەن مۆگابیەوە کەڵکی خراپی لێوەردەگیرێت تا گەیشتۆتە ئەوەی وڵاتەکە ببێتە وڵاتێکی شکستخواردوو. بە شێوەیەکی گشتی تێپەڕاندنی قۆناغی کۆلۆنیالی، یان فاشییەت بە سەرکەوتوویی پەیوەستە بە هەڵسوڕانی پارتە سیاسییەکان لە چوارچێوەی یاسادا، هەروەك دەوترێت دەبێت پارتە سیاسییەکان متەوازیع بن، واتە دەبێت ئەو ڕاستییە بزانن ئەوان خزمەت بە دەوڵەت دەکەن نەك بە پێچەوانەوە.

***ئایا لە حاڵەتی شکستهێنانیاندا لەم ئەرکەیاندا، دەتوانن چ کارێکی دیکە بکەن بۆ دووبارە بنیاتنانەوەی دیموکراسی؟**

- من پێموایە لە حاڵەتی شکستهێنانی پارتە سیاسییەکاندا لە هێنانەئارای دیموکراسی، یاخود ئەگەر کەڵکی خراپیان لە دیموکراسی وەرگرت و دامودەزگاکانی دەوڵەتیان بۆ ئامانجەکانی خۆیان خستەگەڕ، ئەوا بە دەگمەن دەتوانن دەرفەتێکی دیکە بەدەست بهێننەوە، بۆ نموونە بڕوانە پارتە کۆمۆنیستییەکانی وڵاتانی ئەورووپای ڕۆژهەڵات کە حاڵی حازر تەنیا ژمارەیەکی زۆر کەم لە دەنگدەران دەنگیان پێ دەدەن، بەڵام بە شێوەیەکی گشتی لە دەسەڵات دورخراونەتەوە، بڕوانە فاشیەت لە ئیسپانیا بە دەگمەن دەتوانن دەنگی خەڵك بەدەست بهێنن.

ئیتاڵیا نموونەیەکی سەرنجڕاکێشە کە خاوەنی ئابوورییەکی گەشەکردووە، بەڵام سیستەمە سیاسییەکەی بە هەمان ئاستی کۆمەڵگەکە گەشەی نەکردووە

هەر کۆمەڵگەیەک ئەگەر خوازیاری سەرکەوتن و بەرەوپێشچوون بێت پێویستە سەروەری یاسا بچەسپێنێت، پارتە سیاسییەکان بتوانن ململانێ بکەن و بەدیلی جیاواز بخەنەڕوو

كینس رۆبەرت پسپۆر لەسەر رۆڵی پارتە سیاسییەكان بۆ گوڵان:

پارتەكان دەتوانن ئامرازێک بن بۆ پەرەپێدانی دیموكراسی و مافی هاوڵاتیبوون و ئازادیە مەدەنییەكان و دەتوانن رۆڵی پێچەوانەش ببینن

پرۆفیسۆر كینس . ئێم . رۆبەرت سەرۆكی بەشی حكومەتە لە زانكۆی كۆرنێڵ و پسپۆر و تایبەتمەندە لەسەر رۆڵی پارتە سیاسییەكان لە بونیادی دیموكراسی و پەیوەندی پارتە سیاسییەكان لەگەڵ حكومەتدا، تایبەتمەندە لەسەر پرۆسەی دیمكراتیزەكردنی ئەمەریكای لاتینی و تێزی دكتۆراكەی كە پێشكەشی زانكۆی ستاتفۆردی كردووە بە ناونیشانی (گەڕان بەدوای ناسنامەیەكی نوێدا: دیكتاتۆریەت، دیموكراسی، گەشەسەندنی چەپ لە چیلی و پیرۆدا) هەروەها لەسەر ئەمەریكای لاتینیش كتێبێكی هەیە بە ناونیشانی (گۆڕانی باردۆخەكە: پارتەكان، پۆپۆلیزم، نوێنەرایەتی سیاسیی لە ئەمەریكای لاتیندا)، بۆ هەلسەنگاندن و تاوتوێكردنی رۆڵی گرنگی پارتە سیاسییەكان لە سەركەوتن و شكستی پرۆسەی دیموكراتییدا، پەیوەندییمان بە پرۆفیسۆر كینس رۆبەرت كرد و بەڕێزی بەمشێوەیە بۆچوونەكانی بۆ گوڵان دەربڕی.

***هەندێك دەڵێن بە بێ بوونی پارتە سیاسییەكان دیموكراسییەت بوونی نییە، ئایا هۆكاری گرنگی پارتە سیاسییەكان لە دیموكراسیدا چییە؟**

- یەكێك لە رۆڵە گرنگەكانی پارتە سیاسییەكان ئەوەیە كە نوێنەرایەتی چین و توێژە جیاوازەكانی كۆمەڵگە دەكەن و سەنگیان دەدەنێ لە پرۆسە سیاسییەكەدا، لەلایەكی دیكەوە هەڵدەستن بە پەرەپێدانی بەدیلە جیاوازەكان بۆ ئەوەی هاووڵاتییان بتوانن هەڵبژاردنێكی عاقڵانە بكەن، پارتە سیاسییەكان لە رێی ئەداكردنی ئەم دو رۆڵەوە دەتوانن یارمەتیدەربن لە بنیاتنانی دیموكراسییدا. ناكرێت بڵێین بێ بوونی پارتە سیاسییەكان دیموكراسی مەحاڵە، بەڵام هێنانەدی دیموكراسی بێ بوونی پارتە سیاسییەكان تا دوا ڕادە زەحمەتە، بەلەبەرچاوگرتنی ئەو دوو رۆڵەی گرنگەی لەسەرەوە ئاماژەم پێكردن كە پارتە سیاسییەكان دەیبینن.

*** دیموكراسییەت پرۆسەیەكە بۆ كۆتاهێنان بە ئیستغلال كردن، بەڵام لە وڵاتە تازەگەشەكردوەكاندا هاو كات لەگەڵ بوونی دیموكراسی، ئیستغلالكردنیش هەرماوە، ئایا هۆكاری ئەمە بۆچی دەگەرێتەوە؟**

-ئەم بارودۆخە چەند تەحەددایەك لەخۆدەگرێت، دەكرێت ئەم ئیستیغلالكردنە لەلایەن دەوڵەتەوە، یان پارتە سیاسییەكان یان كۆمپانیا تایبەتییەكانەوە ئەنجامبدرێت، بەڵام ئەگەر پارتە سیاسییەكان لە گەندەڵی و ئیستیغلالكردنی ئابوورییەوە تێوەگلان ئەوا ئەرك و وەزیفە دیموكراسییەكانی خۆیان ئەدا ناكەن. لە كۆمەڵگە دیموكراسییەكاندا چەند میكانیزمێك هەیە بۆ ئەوەی پارتە سیاسییەكان رووبەڕووی بەرپرسیارێتییەكانی خۆیان بكرێنەوە و بخرێنەژێر چاودێرییەوە لە رێی دەزگاكانی راگەیاندنەوەبێت یان رێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنی، هەروەها لە رێی هەڵبژاردنەكانەوە لە دەسەڵات دووردەخرێنەوە ئەگەر هاتو لە گەندەڵییەوە تێوەگلان.

*** ئایا رێگەگرتن لەم حاڵەتە لە ژینگەییەكی ناسەقامگیردا زەحمەت نییە؟**

- بە دڵنیاییەوە زەحمەتە بەڵام دەكرێت لە حاڵەتی ناسەقامگیری دامەزراوەییشدا هاووڵاتییان خۆیان لە رێكخراوە مەدەنییەكاندا رێكبخەن و هەڵبستن بە چاودێریكردنی رەفتار و ئەدای پارتە سیاسییەكان، گرنگە هاوڵاتیان ئەم كارەبكەن.

*** پەیوەندییەكی نزیك هەیە لە نێوان سروشتی دیموكراسی و پارتە سیاسییەكاندا، بۆ نموونە ئەو سیاسەتەی پارتە سیاسیەكان دەیگرنەبەر كاریگەریەكی گەورەی هەیە لەسەر جۆری ئەو دیموكراسییەی دێتەئاراوە، پرسیارەكە ئەوەیە ئایا مەرجە پێویستەكان چین كە دەبێت لە پارتە سیاسییەكاندا هەبێت بۆ ئەوەی دیموكراسی بەرهەم بهێنن؟**

- لیستێكی دیاری كراو نییە كە دەبێت پارتە سیاسییەكان پێوەی پابەندبن، بەڵام گرنگە پارتە سیاسییەكان لەو ناوخۆیاندا دیموكراسی بن، واتە رێ و شوێنە دیموكراسییەكان بگرنەبەر لە ژیانی ناوخۆی پارتەكەیاندا، بۆ نموونە هەڵبژاردنی ناوخۆی هەبێت، لێپرسینەوە و چاودێری هەبێت بەسەر سەركردایەتی پارتەكەوە و دەرفەتی ركابەریش هەبێت. بەم شێوەیە دەكرێت پارتە سیاسییەكان رۆڵێكی ئیجابی ببینن لە بنیاتنانی دیموكراسیدا. لەلایەكی دیكەوە دەبێت چەند رێسایەك هەبێت بۆ رێكخستنی ململانێی و ركابەری لە نێوان پارتە سیاسیەكاندا، بۆ رێكخستنی چۆنیەتی كۆكردنەوەی دارایی و چۆنییەتی خەرجكردنیان لەلایەن پارتەكانەوە. هەروەها دەبێ پارتە

لە كۆمەڵگە دیموكراسییەكاندا چەند میكانیزمێک هەیە بۆ ئەوەی پارتە سیاسییەكان رووبەڕووی بەرپرسیارێتییەكانی خۆیان بكرێنەوە و بخرێنەژێر چاودێرییەوە

سیاســـییەکان دان بە مافی پارتەکانی دیکەدا بنێت بۆ ئەوەی بەشداری لە هەڵبژاردنەکاندا بکەن و ململانێی لەسەر دەسەڵات بکەن، واتە دەبێت دان بە بوونی فرەییدا بنێن .

*** بـــەڵام هەندێك جار هەســـت بـــە جیاوازی ئـــەدای پارتە دیموکراتییـــەکان دەکەین، هـــۆکاری ئـــەم جیاوازییە بۆچی دەگەڕێننەوە؟**

- پارتە سیاسییەکان لە وڵاتانی رۆژئاوادا لە سیاقێکی سیاسی، دامەزراوەیـــی و ئابووری جیاوازدا گەشـــەیان کردووە و مەرج نییە دەقا و دەق ئەم ئەزموونە لەو وڵاتانەشـــدا دووبارە بکرێتەوە کە لەسەرەتای پرۆســـەی بنیاتنانی دیموکراسییدان، دەبێت ئەم وڵاتانە ئەو دامەزراوانە بنیانت بنێن کە دەگونجێن لەگەڵ هەل و مەرجـــی وڵاتەکانیاندا. بەڵام لـــە هەموو حاڵەتێکدا گرنگ ئەوەیە دامەزراوەکان بەڕاســـتی نوێنەرایەتی بەرژەوەندییەکانی خەڵك بکەن و هەڵبژاردنەکان ململانێی راستەقینەییان تێدابێت.

***بۆچی هەندێ وڵات بە سەرکەوتووی ئەم قۆناخی ئینتیقالی تێدەپەڕێنن لە کاتێکدا هەندێ وڵاتی دیکە شکست دەهێنن؟**

- رەنگە لە هەندێ وڵاتدا کولتوورێکی دوورودرێژی سیستەمی حزبایەتی هەبووبێت، بەڵام ســـەرکوتکرابێت، یاخود بە نهێنی کاریان کردبێت، کە بوونی ئـــەم کەلتورەش یارمەتیدەردەبێت لە قۆناغـــی ئینتیقالیدا، بە پێچەوانەوەی ئەو وڵاتانەی کە دەبێت لە ســـەرەتا و لە خاڵی سفرەوە دەست پێبکەن. لەلایەکەوە رەنگە ســـەردەمی ئەوەبەســـەرچوبێت کە پارتێکی بنکە یان تۆڕێکی جەماوەری فراوان و گـــەورەی هەبێت وەك ئەوەی لە رابردوودا بەدیمـــان کـــرد، لەبەر ئـــەوەی ســـەرکردەکان دەتوانن بەهۆی ئامرازەکانی دیکەی پەیوەندیەوە دەنگیان بگەیەننە خەڵك، بەڵام هەرچۆنێك بێـــت پارتە سیاســـییەکان رەنگدانەوەی پێکهاتەی کۆمەڵگەکانییان.

***ســـەرکەوتنی پرۆســـەی بنیاتنانی دیموکراســـی هەمیشە پەیوەستە نییە بە پارتە سیاســـییەکانەوە، بەڵکو وەك زۆرێك لە چاودێران دەڵێن پەیوەستە بە پێکهاتەی کۆمەڵگە و چۆنییەتی ئامادەکردنی هاوڵاتییانە بۆ قبوڵکردنی عەدالەت و بنەماکانی ئازادی، پرســـیارەکە ئەوەیە چۆن پارتە سیاسییەکان دەتوانن لەم رووەوە هاوکار و یارمەتیدەربن ؟**

-پارتە سیاســـیەکان دەتوانن رۆڵـــی گرنگ ببینن لە خوڵقاندن و پەرەپێدانی بەها دیموکراســـییەکان، لە لایەکی دیکەوە پارتە سیاسیەکان دەتوانن ئەم بەهایانە لاوازبکەن کاتێك رێز لە مافی پارتەکانی دیکە و لە کەمینەکان ناگرن. واتە دەکرێت پارتەکان ئامرازێك بن بۆ پەرەپێدانی دیموکراسی و مافی هاوڵاتیبوون و ئازادیە مەدەنییەکان و دەکرێت رۆڵی پێچەوانەش ببینن.

*** ئەگەری ئەوە هەیە پارتە سیاســـییەکان لـــە ئەرکەکەیاندا ســـەرکەوتوونەبن بۆ هێنانەدی دیموکراســـی، ئایا لە حاڵەتی شکستهێنانییاندا لەم ئەرکەیاندا، دەتوانن چ کارێکی دیکە بکەن بۆ دووبارە بنیاتنانەوەی دیموکراسی؟**

- بـــە دڵنیاییەوە نموونەی شکســـتهێنانی پارتەکانمان هەیە لە پرۆســـەی بنیاتنانی دیموکراســـیدا، بۆ نموونە کاتێك پارتێکی دیاری کراوتێکڕای دەسەڵاتەکان لە دەستی خۆیدا کۆدەکاتەوە، ئەوا لە بڕی ئەوەی دیموکراســـی بنیـــات بنێت دەگۆڕێت بۆ پارتێکـــی ئۆتۆکراتی. هەروەها کاتێك پارتەکان دەســـت دەدەنە گەندەڵی، کە ئەو کاتە هاوڵاتیانیش رەتییان دەکەنەوە، لە وڵاتانی ئەمەریـــکای لاتیندا ئەم حاڵەتەمان بەدی کرد، کاتێك بەهۆی گەندەڵییەوە سیســـتەمی حزبایەتی هەرەسی هێنا و لەگەڵیدا دیموکراســـیش هەرەســـێ هێنا. رەنگە لەم حاڵەتەدا پێویست بە سەرهەڵدانی پارتگەلێکی نوێ بکات کە رێز لە فرەیی سیاسی، مافی کەمینەکان، بەها دیموکراسییەکان و مافی هاوڵاتیبوون بگرن، نەك تەنیا بیر لە بردنەوەی هەڵبژاردنەکان و بەدەستهێنانی دەسەڵات بکەنەوە.

دەبێت چەند رێسایەک هەبێت بۆ رێکخستنی ململانێی و رکابەری لە نێوان پارتە سیاسیەکاندا، بۆ رێکخستنی چۆنیەتی کۆکردنەوەی دارایی و چۆنییەتی خەرجکردنیان لەلایەن پارتەکانەوە

پارتە سیاسییەکان لە وڵاتانی رۆژئاوادا لە سیاقێکی سیاسی، دامەزراوەیی و ئابووری جیاوازدا گەشەیان کردووە و مەرج نییە دەقا و دەق ئەم ئەزموونە لەو وڵاتانەشدا دووبارە بکرێتەوە کە لەسەرەتای پرۆسەی بنیاتنانی دیموکراسییدان

کاروان ئاکرەیی لە ئاڵۆزییەکانی ڕاگەیاندنی کوردی دەدوێ

وتوێژی گوڵان لەگەڵ بەڕێوەبەری گشتی یەکەمین کەناڵی ئاسمانی لە کوردستان لە دەیەمین ساڵیادیدا:

"من هەمیشە لەگەڵ نامەرکەزییەتی ڕاگەیاندنم"

کاروان ئاکرەیی، یەکێکە لەو ڕۆشـــنبیرانەی کە بە هەق خاوەنی گەلێك خەســـڵەت و تایبەتمەندیی ڕۆشـــنبیرییە. بەدەر لەوەی بەڕێوەبەری گشتی کەناڵی ئاســـمانی Ktv یە، کەســـێکی وڵاتپارێز و پێشمەرگەیەکی دێرینیش بووە، هەرچەندە زۆر بە کەمیش لەگەڵ دەزگاکانی ڕاگەیاندن دیمانە ساز دەکات، بەڵام هەمیشـــە لەسەر پرســـە گەرماوگەرمە سیاسییەکانی کوردســـتان و ناوچەکە دیدگا و ئەنالیزی تایبەت بەخۆی هەیە و بۆچوونەکانیشی مایەی هەڵوەستە لەســـەرکردنن، چونکە بەشێوەیەکی زۆر ڕاشـــکاوانە و بوێرانە قسە دەکات و باگراوندێکی قوڵیشی لەڕووی فیکری سیاسییەوە هەیە. بۆیە هەم لەبەر مێژوو و هەم ئەو ڕەنجەی داویەتی تێڕوانینەکانی جێی بایەخ و ئەرزشـــی ناوەندە سیاســـیی و ئیعلامیەکانن. ئاکرەیی هەوڵیداوە تەجرەبەی سیاســـیی و ئیعلامی دەورانی شاخ بەدیدێکی ڕۆشنگەرانە تەرجەمەی نێو واقیعی ئەمڕۆی ڕاگەیاندن بکات و بە ئەقڵیەتێکی پرۆفیشناڵانە دەزگاکەی بەڕێوە ببات و، هەروەك هەوڵیشیداوە پەیامێکی ئەقڵانی بداتە بینەر و پتر وابەستەی ئەرك و پەیامی ڕاستەقینەی بنەما ئەخلاقییەکانی ڕاگەیاندن بێت. بۆیە کاتێك سەرنج دەدەین، پاشخانێکی فیکری و ڕۆشنبیری گەورە لەپشت دەزگاکەیەوە بەدی دەکرێت. پێویستە بگوترێ، کاروان بەسروشتی خۆشیەوە مرۆڤێکی نەرمونیانە و حەز لە وروژاندنی ئیعلامی ناکات و پێیوایە وروژاندن لەڕاگەیانندا لاوازی لۆژیکی خاوەنەکەیەتی، لەمبارەیەوە دەڵێت "من پێ بەپێ لەگەڵ پرۆسەی گەشەکردنی دیموکراسی و ئازادی ڕاگەیاندن مامەڵە دەکەم".. وتووێژی گوڵان لەگەڵ کاروان ئاکرەیی لە دەیەمین ساڵیادی Ktv دا ئەو دیمانەیەی لێ دروست بوو.

*** هەلومەرج و واقیعی ئەمـــڕۆی ڕاگەیاندنی کوردی چۆن دەبینیێ، ئایا ڕاستە میدیای کوردی لەقەیراندایە؟**

- ڕاگەیانـــدن دیاردەیەکـــی شارســـتانییە، ڕەنگدانەوەی جموجۆڵی کۆمەڵگایە و ئاستی پێشکەوتنی هەر کۆمەڵگایەك دیاری دەکات. لەبەرئەوە کاتێك دێینە سەر باسی ڕاگەیاندن لە کوردســـتان، دەبـــێ بگەڕێینەوە بـــۆ واقیعی ئەمڕۆی کۆمەڵگای کوردستان و ڕادەی پێشکەوتنی کۆمەڵگا و بەها کۆمەڵایەتی و مرۆییەکان. بەو مانایەی ژیانی ڕۆژانەمان چۆن بەســـەر دەبەین و وڵات بە چ میکانیزم و سیســـتمێك بەڕێوە دەچێت. بۆیە ڕاگەیاندن هەموو بوارەکانی کۆمەڵگا بەســـەر دەکاتەوە، لەڕووی سیاسیی، ئابووری، کولتووری و جڤاکی، ئایینی و مێژووییەوە. هەموو ئەمانە هۆکارگەلێکن، کە ڕاگەیاندن هەڵســـەنگاندنێکی بـــۆ بکرێت تا بزانرێت لە چ ئاســـتێکە و چەندە توانیویەتی ڕۆڵی خۆی بگێڕێت لە بزواندنی کۆمەڵگا و دەستنیشانکردنی هێزە نوێکارەکانی نێو کۆمەڵگا، ئەوانەی کە جڵەوی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی بە دەستەوە دەگرن.

لە کوردســـتانی خۆمان، من ناتوانم بڵێـــم ڕاگەیاندن لە تەنگژەیەکدایـــە، بەڵکو پێموایە لە قۆناخێکی ڕاگوزاریدایە. بێگومان بەلای منەوە هۆکارە ســـەرەکییەکەی سیاسییە، کە پێش چەندین ســـاڵ کاردانەوەی هەبووە لەسەر کۆمەڵگای ئێمە، یان بڵێین پێشکەوتنی سیاسیی و کولتووری سیاسیی و سیســـتمە سیاســـییەکەی ئەم وڵاتە ڕەنگیداوەتەوە بەسەر میدیا. بێگومان لەژێر ســـایەی سیســـتمە دیکتاتۆرییەکان ڕاگەیانـــدن زیاتر مۆرکێکی پرۆپاگەندە وەردەگرێت و دەبێتە ئامرازێك بەدەســـت دەســـەڵاتدارانی دیکتاتۆر، کە ئامانجە دیکتاتۆرییەکانی خۆیانی پێ بپێکن. لەژێر سایەی ئەو جۆرە سیستمانە هەموو چالاکی و داهێنانی ئینسان لە خزمەت بەرز ڕاگرتنی بەرژەوەندییەکانی دیکتاتۆرییەت و پێویستییەکانی دیکتاتۆرییەتە. پێچەوانەی ئەمە لەژێر ســـایەی سیســـتمە دیموکراتییەکان ڕاگەیاندن ئەرکێکی کاریگەری دەبێت شـــان بەشـــانی هەموو دامەزراوەکان و هەر ســـێ دەسەڵاتەکەی دیکـــە، کە ڕۆڵی خۆی دەگێڕێـــت و پێگەی خۆی هەیە، پێگەکەشـــی گرنگییەکەی لەوەدایە کە ڕاگەیاندن مامەڵە

بۆئەوەی میدیا لەگەڵ شتە تازەکاندا بچێتە پێشەوە و خۆی نوێ بکاتەوە و ئامرازی کاریگەر بەدەست بهێنێت بۆئەوەی دوانەکەوێت، ئەوا کۆمەڵێک گرفت دروست بووە لەنێوان ئەوەی کە ڕاگەیاندن مەرکەزی بووە ڕێک لە پێناوی ئامانجە سیاسییەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان

لەڕووی ئەرکەوە دەبێت بەخۆداچوونەوەیەکی هەبێت بۆئەوەی بتوانێت فریای گۆڕانکاری و پێشهاتەکان بکەوێت

لەکوردستان هەوڵێک لەئارادایە بۆئەوەی میدیایەکی دیکە بێتە کایەوە

ڕۆحی ئینسانەکان دەکات. تەنانەت مامەڵە لەگەڵ هەست و سۆزی ئینسانەکان دەکات. لەهەمانکاتدا ئامانجی ڕاگەیاندن هەمیشە خۆی نییە، بەڵکو لەپێناو هەندێ ئامانجی دیکە کار دەکەن، کە پێشخستن و ڕۆشنکردنی ئاسۆی هەر کۆمەڵگایەکە. هەر بۆیە ئێمە لەکوردستان لە قۆناخێکداین کە هێشتا ساغ نەبۆتەوە. پێشکەوتنی سیاسیی ئێمە بەندە بە ئاستی پەرەسەندنی ئابووری، کولتووری، کۆمەڵایەتییەوە.

*** لەدیدی ئێوە ئەم ئاڵۆزییەی ئەمڕۆ ڕاگەیاندن پێیدا تێدەپەڕێ، لە دیموکراتیزەبوونی سیاسەت و کۆمەڵگادایە، یان دەگەڕێتەوە بۆ خودی ڕاگەیاندن خۆی؟**

- دەتوانم بڵێم کاردانەوەیەکی دوولایەنەیە بەسەر یەکەوە. لەم وڵاتە چەندە بتوانین گەشە بە کولتووری دیموکراسییەت بدەین و ڕەگ دابکوتێت. ئینسانەکان بەها دیمۆکراسییەکانیان لەلا ئەرزشمەند بێت، هەوڵ بدەین کە پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانیان لە کۆت و بەندی بۆچوونە کلاسیکییەکان ڕزگار ببێت و کۆمەڵگا بەرەو کرانەوە و پێشکەوتن بڕوات. بێگومان ڕاگەیاندن ڕۆڵێك لەم بوارە دەگێڕێت و دەتوانێ بۆ خۆیشی دەرفەتی باشتری بۆ بڕەخسێت تاکو کار بکات. بۆیە من بە قەیرانی نازانم. بەڵام هەندێ گرفتمان هەیە، ئەگەر بێتوو گرفتەکان بەوردی لێیان بکۆڵدرێتەوە تا بزانین سەرچاوە و هۆکارەکەی چییە؟ لەڕاستیدا، ئەو سیستمە سیاسییەی ئەمڕۆ لەکوردستان بەدی دەکرێت ناتوانین بڵێین سیستمێکی دیمۆکراتییە یان هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵگای لە ئاستێکی ئەوتۆن کە دەرفەتی کاریگەربوونێکی زیاتر بدەن تا میدیا بەخۆیدا بچێتەوە و بزانێت ئەرکەکانی کامانەن.

لەبەرئەوەی کوردستان بە جۆرێك لە سیاسەتی تەوافقی بەڕێوەدەچێ. سیاسەتی تەوافقیش لەوانەیە پێداویستییەکی ئەم قۆناخە بێت و شتێکی نامۆ نییە لە ئەزموونە دیموکراتییەکانی دنیاش ئەم جۆرە تەوافقە وەك پێداویستییەك خۆی دەنوێنێت و هێزە سیاسییەکان پەنای بۆ دەبەن بۆئەوەی بەرەو ڕووی ئەرکەکانی قۆناخێکی دیاریکراو بڕۆن. لێرەوە ئەگەر بڵێین وەك پێشینەی بزووتنەوەی سیاسیی لە کوردستان چەند حزبێکی سیاسیی ڕۆڵیان بینیوە، ئەم حزبە سیاسییانە لەهەڵبژاردنەکانی ساڵی ١٩٩١ دەسەڵاتیان بەدەستەوە گرتووە و بوونەتە حوکمڕان. بێگومان کە ئەوان بوون بە حوکمڕان لە وڵاتێکدا کە گیرۆدەی دەستی دیکتاتۆرییەت بووە و هەموو لایەنەکانی ژیانی ئەو کۆمەڵگەیە لەلایەن دیکتاتۆریەتەوە قۆرخکراون. لەهەمووی زەقتر و ئاشکراتر و کاریگەتر ئەوە بووە کە کۆمەڵگای ئێمە لەڕووی ئابوورییەوە کۆمەڵگایەکی زۆر دواکەوتوو بووە. دیکتاتۆرییەت تەنیا بۆ بەرژەوەندییەکانی خۆی هەوڵیداوە و هەرچی سەرچاوەی داهات هەیە بۆ خۆی بەکارهێناوە. وڵات لەقۆناخێکی پڕ لە پشێوی مابۆوە، کە دەسەڵاتی نوێ لەکوردستان لەدوای ساڵی ١٩٩١ بێگومان بە دەست حزبەکانەوە بووە، تەنانەت لایەنە ئابوورییەکەش، کە ڕاگەیاندنی ئێمەش زۆربەی هەرە زۆری موڵکی حزبەکانن، لەبەرئەوە حزبەکان دەستپێشخەر بوونە و دایانمەزراندوون. ئەم دەستپێشخەرییەی ئەوان بە مەبەستێکی ئابووری نەبووە، کەچی لەدنیای ئەمڕۆدا کەناڵی میدیا بەدەر لە ئامانجە سیاسیی و کولتوورییەکە ئامانجێکی ئابووریشی هەیە. بەڵام لەکوردستان زیاتر بۆ گەیاندنی پەیامی سیاسیی نیشتمانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان بووە. لەم ڕووەوە هەموو کەناڵەکانی میدیا لەکوردستان ڕۆڵێکی باشیان بینی لە ناساندنی ناوەڕۆکی بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان و داواکارییە دیموکراسییەکانی خەڵکی کوردستان و هەوڵدان بۆ گەیشتن بە مافی چارەنووس. ئەو قۆناخە لە ١٩٩١ەوە دەستی پێکردووە و تائێستاش بەردەوامە. بێگومان لەماوەی ئەو چەند ساڵە گۆڕانکارییەکی بەرچاو لەکوردستان دەست پێدەکرێت لەلایەنی ئابووری و سیاسیی و جڤاکی و کولتووری، دەبووایە ڕاگەیاندنی کوردیش بەو گۆڕانکاریانە ڕابگات و ئەم گۆڕانکارییانە بەسەر ڕەوشی ڕاگەیاندنیشدا بێن. من پێموایە بۆئەوەی میدیا لەگەڵ شتە تازەکاندا بچێتە پێشەوە و خۆی نوێ بکاتەوە و ئامرازی کاریگەر بەدەست بهێنێت بۆئەوەی دوانەکەوێت، ئەوا کۆمەڵێك گرفت دروست بووە لەنێوان ئەوەی کە ڕاگەیاندن مەرکەزی بووە ڕێك لە پێناوی ئامانجە سیاسییەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان، هەرچەندە هەندێ لایەنی کۆمەڵایەتی و کولتووری و هونەریشی فەرامۆش نەکردووە، بەڵام من پێموایە لەڕووی ئەرکەوە دەبێت بەخۆداچوونەوەیەکی هەبێت بۆئەوەی بتوانێت فریای گۆڕانکاری و پێشهاتەکان بکەوێت. ئەمەش کاریگەری دەبێت لەسەر ڕواڵەت و گوتاری میدیاکان و شێوازی کارکردنیشیان.

لەو مەیدانەدا بێگومان هەندێ بڵاوکراوە و کەناڵی میدیا سەریانهەڵدا. سەرهەڵدانی ئەو جۆرە بڵاوکراوانە دیاردەیەکی تازەیە لەکۆمەڵگا و پێموانییە شتێکی نامۆ بێت و ئاستی پێشکەوتنی کۆمەڵگا بۆ خۆی ئەو پێداویستییە دەهێنێتە پێشەوە کە لەپاڵ ئەو میدیایانەی سەر بەحزبن یان پێیاندەگوترێت میدیای ئاراستەکراو و ڕەسمی. ئەگەرچی لەکوردستان هەوڵێك لەئارادایە بۆئەوەی میدیایەکی دیکە بێتە کایەوە. ئەوەی لەکوردستان بەدی دەکرێت هەوڵێکە بۆ ئەم ئامانجە. بەڵام ئایا ئەمانە میدیای ئەهلین ئەوە بابەتێکی دیکەیە.

*** پێتوانییە ئەو سیاسەتە تەوافقییە دواجار لەسەر حیسابی دیموکراسیی تەواو بوو، بەو مانەیەی جۆرە بازدانێك بوو بەسەر ئازادییەکان و هەندێك پێیانوایە کوشتنی دیموکراسییەتە؟**

- دیموکراسییەت کلێشەیەکی ئامادەکراو نییە بە بەژن

و باڵای هەر میللەتێکەوە بێت یان لەهەموو قۆناخە کۆمەڵایەتییەکان بەو جۆرە پێودانگ و ڕواڵەتەی کە هەیەتی بە کەڵك بێت. بە ڕای من هەر میللەتێك ئەگەر ئیرادەی مومارەسەی دیموکراسیانەی هەبێت، لەپێشی خۆی دانابێت کە ژیان لەژێر سایەی کولتووری دیموکراسی ڕێکبخات و بەرەو پێشەوە ببات، بەڕای من ئەو میللەتە وەکو هەر میللەتێکی دنیای بەسەرهاتووە و تایبەتمەندییەکانی خۆی پیادە دەکات. واتە دیموکراسیەتێك لەسەر شێوەی خۆی و ڕەنگدانەوەی ئاستی بیرکردنەوە و هۆشیاری سیاسیی و کۆمەڵایەتی و پێشکەوتوویی ئابووری ئەو میللەتە نیشاندەدات. ئەوەی لەکوردستان گرنگ بوو لە یەکەم دەرفەت کوردستان پەنای بەرەو هەڵبژاردن برد. کەواتە بڕیاری گشت هێز و لایەنە سیاسیی و ناوەندە کۆمەڵایەتییەکان ئەوەیە کە دەیانەوێ کۆمەڵگەی کوردستان لەژێر سایەی سیستمێکی پەرلەمانی ژیانی خۆی ڕێکبخات. واتە لە کۆڵەگە سەرەکییەکانی سیستمی دیموکراسی سازدانی هەڵبژاردن و ڕایی کردنی سیستمی پەرلەمانییە. لەبەرئەوەی بزووتنەوەی سیاسیی لە کوردستان بڕیاری خۆیداوە، کە ئاسۆی پێشکەوتن و پێگەیشتن لەژێر سایەی سیستمێکی دیموکراسی بژیت. واتە سیستمی دیکتاتۆری و خۆسەپاندن و تاکڕەویی ڕەتکردۆتەوە و دەیەوێ تەجرەبەیەکی دیموکراسییانەی خۆی هەبێت. بەڵام ئەم تەجرەبەیە لەسەر شێوەی خۆی دەبێت. یان کلێشەیەکی ئامادەکراوی هیچ میللەتێکی دیکە بیەوێ بسەپێنێت بەسەر کوردستان یان هەر میللەتێکی دیکەدا. تەوافقی سیاسیی دانەبڕاوە لەو پرۆسە دیموکراسییە. ئەگەر تەوافقی سیاسی پێداویستییەك نەبێت، ئەی بۆچی میللەت پەنای بۆ دەبات. دیارە ئەو تەوافقە باشترە لەوەی حزبەکان لەیەکتری بترازێن و دابڕان دروست بێت و ناکۆکییەکان قوڵتر ببنەوە و، لێکتێگەیشتن و بەیەکگەیشتن نەمێنێت. وای لێبێت ئەو جیاوازیانەی کە لەنێو کۆمەڵگادا شتێکی سروشتین ئەوا لە بزووتنەوە سیاسییەکەدا ڕەنگ بداتەوە و توندوتیژی و بارگرژی لەنێو لایەنە سیاسییەکان دروست بکات. بۆیە من پێموایە کۆمەڵێك لەو هۆکارانە وا دەکەن کە حزبە سیاسییەکان بیر لە تەوافق بکەنەوە. واتە بەیەکگەیشتن و ڕێککەوتن لەسەر هەندێ خاڵی هاوبەش. خودی سیستمی پەرلەمانیش ئەمەیە، کە نوێنەرانی لایەنە سیاسی و ناوەندە کۆمەڵایەتییە جیاجیاکان دەچن لە پەرلەمان دادەنیشن. ئەمەش خۆی لەخۆیدا ئەمە دەگەیەنێت کە جیاوازی هەیە لەنێو کۆمەڵگادا، لە بیروبۆچوونی سیاسیی و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریدا. بەڵام کاتێك دەچن لە پەرلەمان دادەنیشن و لەوێ جیاوازییەکانیان باس دەکەن و لەسەر خاڵی هاوبەش ڕێکدەکەون و زۆرینەی خەڵك دەنگ دەدات و لەسەر ئەو ڕێککەوتنە بڕیارێك دروست دەبێت لەپەرلەمانەوە، کە هەموو لایەك پێوەی پابەندە. ئەمەش مانای ئەوە نییە، کە لایەنە بەرهەڵستکارەکانی ئەو بڕیارە دەستبەرداری بۆچوونەکانی خۆیان دەبن. بە پێچەوانەوە بەردەوام دەبن لە سەرکێشی نواندن. بۆیە تەوافقی سیاسیی سیمایەکی ئەم کارە پەرلەمانییە، کە جیاوازیمان هەیە. مادامیش جیاوازی هەیە، کەواتە تەوافق دەکەین لەسەر هەندێ شت کە زۆربەمان لەسەری کۆکین. ئەمەش بۆ خوی نیشانەی ئەوەیە کە خولیای دیموکراسییەتە وات لێدەکات تەوافق بکەیت. ئەگەر تەوافق نەکەیت ئەی ئەڵتەرناتیف چییە؟ خۆ ئێمە تەجرەبەی شەڕی ناوخۆشمان هەیە. ئەم شەڕە ناوخۆیەش تائێستا ئاسەوار و کاردانەوەی بەسەر هەموو لایەنەکانی ژیانی کۆمەڵگەی ئێمەدا بەجێهێشتووە. بۆیە پەنا بردن بۆ تەوافق، ڕەتکردنەوەی یەکتر کوشتن و بەلاوەنانی ناکۆکییەکانە، یەکتر قەبووڵکردنە بەڵام بە جیاوازییەکانەوە.

*** زۆرێك لەدەزگا ڕاگەیاندنەکانی کوردستان وەك سۆپرمانێك لافی بێلایەنی لێدەدەن و بانگەشەی ئەهلیبوون دەکەن، پێتوایە میدیای ئەهلیمان لەکوردستان هەبێت، واتە میدیایەك بێت هیچ جۆرە پێوەندییەکی بە لایەنێك لەلایەنەکانی دەسەڵاتی کوردییەوە نەبێت؟**

- ڕاگەیاندن خۆی بوارێکی دابڕاو نییە لە بوارەکانی دیکەی ژیان. واتە دابڕاو نییە لە ژیانی سیاسیی و ئاستی کولتووری کۆمەڵگا. ئەگەر ئەمە بۆ هەموو میدیای جیهانی ڕاستییەك بێت ئەوا ناتوانین ڕاگەیاندنی کوردیش لەو فەزایە دووربخەینەوە، کە کۆمەڵگای کوردستانی تێدا دەژیت. کۆمەڵگای کوردستان خۆی وڵاتێکە ١٨ ساڵە لەژێر چنگی دەسەڵاتی شۆڤێنی بەعس ڕزگاری بووە. لەبەرئەوە دەبێت لەو سۆنگەیەوە تەماشای ئەندازەی ئازادی ڕاگەیاندن بکەین لەکوردستان، دەبێ لەو چوارچێوەیەشدا تەماشای ئاستی ڕاگەیاندن و گەشەکردنی سیاسیی و کۆمەڵایەتی و کولتووری لەکوردستان بکەین. من پێموایە تا ڕادەیەکی باش ئازادی ڕاگەیاندن لەکوردستان هەیە تا ئەو ڕادەیەی ئاستەکانی دیکەی ژیانی سیاسیی و کۆمەڵایەتی و کولتووری لەکوردستان هەر ئەمەی لێ دروست دەبێت، کە ئێستا لەکوردستان دەیبینین.

ئێستا پرسیار ئەوەیە: ئایا زەمینەی سەرهەڵدانی میدیای ئەهلی لە کوردستان هەیە؟ بە بۆچوونی من بەڵێ هەیە. بەڵام چۆن ئەهلییەك؟ بە چ پرەنسیب و دیسپلینێك ئیش بکات و ئامانجەکانی چین و چۆن دەتوانێ ڕۆڵێکی کاریگەر بگێڕێت شان بەشانی ئەو میدیایەی کە سەر بە حزب و حکوومەتن؟ ئەو میدیا ئەهلییە چۆن بتوانێ ڕۆڵی ئەوانە نەسڕێتەوە و دوور لەناوزڕاندن و تەشهیرکردن و ڕەتکردنەوەی یەکتر بەڵکو ئەوەی کە تائێستا ڕاگەیاندنی سەر بە حزب و حکوومەت کردوویەتی پێویستە ڕاگەیاندنە ئەهلییەکە لە

ئایا زەمینەی سەرهەڵدانی میدیای ئەهلی لە کوردستان هەیە؟ بە بۆچوونی من بەڵێ هەیە. بەڵام چۆن ئەهلییەک؟

میدیا ئەهلییەکان دەیانتوانی بە جۆرێکی پیشەییانە ڕەفتار بکەن

ئێستاش لە ئەوروپا هەندێ میدیا بەدیدەکرێن کە گرێدراوی حزبەکانن، بەڵام جیاوازییەکەی ئەوەیە کە سەقفی کارکردنی میدیاکان لەئەوروپا بەرزترە. واتە بە ناڕاستەوخۆیی گوزارشت لە ڕاوبۆچوونی حزبەکە دەکات، بەڵام لای ئێمە جۆرێک لەڕاستەوخۆیی و مەرکەزییەتی تێدایە

مامەڵە بكات. بەداخەوە تەجرەبەكە لە كوردستان تازەیە و ئەو میدیایانەی لافی ئەهلیبوون لێدەدەن، ئەزموونێكی باش و سەرنجڕاكێش و ئیجابیان نیشانی خەڵكی كوردستان نەدا. واتە بەو شێوازە كاركردنەیان كە زۆرجار بە مەبەستی وروژاندن كاری ڕاگەیاندن دەكەن. ئەمە وایكرد ئەو ڕۆڵەی دەبوایە و دەبێت لەداهاتووشدا میدیای ئەهلی لە كوردستان بیگێڕێت، كە من بە پێویستی دەزانم. ئەو ڕۆڵە شێوێنرا و لەبەرچاوی خەڵك بووە جۆرێك لە سەنگەرگرتن و گرژی دروستكردن و ناوزڕاندن و بەگژیەكداچوون و قوڵكردنەوەی ئەو ناكۆكییانەی كە لەناو كۆمەڵگادا هەن بەشێوەیەك كە لێكترازانێك دروست دەكات.

*** پێتوانییە ئەمەش هۆكارێك بێت بۆ لاوازبوونی ئینتمای تاك بەرامبەر بە میدیا؟**

- بێگومان ئەمانە كار لەسەر سایكۆلۆژییەتی تاك و ئینتمای ئینسان و پابەندبوونیان بە بنەما نیشتمانییەكان دەكات. جێی داخە، دەبوایە ئەو میدیا بەناو ئەهلییانەی لە كوردستان كار دەكەن، ڕوویەكی گەشاوە و ئەزموونێكی سەركەوتوویان نیشانی خەڵكی كوردستان بدابوایە، بۆئەوەی خەڵككە تام و چێژ لە میدیای ئەهلی وەربگرێت و بزانێت چەندە پێویستە بۆئەوەی ڕاگەیاندنێك هەبێت بە مەبەستی پێشخستنەوەی سیاسیی كار نەكات، بەدەر لە گوتارێكی نیشتمانی و پێداویستییەكانی ئەم قۆناخەی كۆمەڵگای كوردستان كار نەكات، بەڵكو وا بكات ببێتە داینەمۆی ئەو پرۆسە كۆمەڵایەتییەی ئێستا لە كوردستان لەئارادایە و لەهەمووشی گرنگتر هەوڵبدات ئەگەر لە میدیا حزبییەكان بەو شێوەیە بە پیشەیی كار نەكرا بێت، كە زۆرجار لەژێر كاریگەری هۆكاری سیاسیی و حزبی كارمانكردووە، كە من پێمویە ئەمە كارێكی زۆر نامۆ نییە. بەڵام میدیا ئەهلییەكان دەیانتوانی بە جۆرێكی پیشەییانە ڕەفتار بكەن.

*** دەبوایە ئەو بۆشاییو كەلێنەی میدیا حزبییەكان لەنێوان كۆمەڵگا و دەسەڵات لەدوای خۆیان جێیانهێشت ڕۆژنامە ئەهلییەكان پڕی بكەنەوە، بەڵام بەداخەوە ئەوان بۆشاییەكانیان قوڵتر كردەوە و ڕۆڵی میدیای ئەهلیشیان لەزهنی ڕای گشتی شێواند؟**

- بەڵێ، دەبوایە ئەوان جۆرێك لە پیشەیی كاركردن نیشانی خەڵك بدەن، كە هەم تەكانێك بێت بە ئاستی میدیای كوردستان بەگشتی و هەمیش ڕۆڵیكی كاریگەر و ئیجابیانەی هەبێت لەنێو خودی كۆمەڵگادا بەشێوەیەك ڕای گشتی لەسەر بڕیاری سیاسیدا كارا بكات، كەچی بەداخەوە ئەو ئامانجانە نەپێكراون و زۆرجار ئەوانیش بە مەبەستێكی سیاسیی كار دەكەن و شەفافییەتیان لە خستنەڕووی ڕووداوەكان نییە. زۆرجار ڕووداوەكان تەنیا لەپێناو وروژاندن و بازاڕ خۆشكردنی ڕۆژنامەكانیان دەخە ڕوو. بەڵام ئێستاش نەچووە و بچێت، دەتوانرێ بەخۆداچوونەوەیەك بكەن و لە بەرپرسیارێتییە مێژووییەكەی ئەم قۆناخەی ڕاگەیاندنی كوردستان بگەن، كە من پێمایە لەم ڕووەوە زەمینەسازی هەیە.

*** دەسەڵاتی چوارەم كاتێك دەبێتە دەسەڵاتی چوارەم كە لەڕووی ڕیالیتییەوە دەسەڵاتەكانی یەكەم و دووەم و سێیەم ئامادەگیان هەبێت و سەربەخۆ و لێكجیاوازبن، بەڵام لەكوردستان دەسەڵاتەكانی ١ و ٢ و ٣ لەئەدائی خۆیاندان سەربەخۆ نین، كەواتە ئەو سێ دەسەڵاتە لەڕووی ماهییەتەوە دەسەڵات نین، لە بەر ئەوە هێشتا ئەو زنجیرە نادیالكتیكییە تێكنەشكێندراوە. بۆیە لەو حاڵەتەدا دەسەڵاتی چوارەم هەمان ئەو بانگەشانەی سێ دەسەڵاتەكەی دیكە كاوێژ دەكاتەوە. لەكاتێكدا ڕاگەیاندن ڕۆڵی چاودێریكردن و ڕەخنەگرتن بەسەر دەسەڵاتەكانی دیكەوە دەبینێت، داخۆ چۆن دەتوانێت لەیەك كاتدا هەم ڕەخنەگر و هەم دەسەڵاتیش بێت؟**

- ئەگەر بمانەوێ قسە لەسەر ڕاگەیاندنی ئەهلی بكەین، ئەوا پێویستە پێش هەمووشتێك ڕاگەیاندن وەكو دەسەڵات و پەیام و ئیرادە خۆی لەسێ دەسەڵاتەكەی دیكە جیا بكاتەوە و ببێتە پارچەیەك لەڕای گشتی.

ئاشكرایە سەرهەڵدانی ڕاگەیاندنی كوردستان لەڕێگای حزبەكانەوە بووە. واتە حزبەكان خاوەنی ئەم ڕاگەیاندنەن. بێگومان ئەو حزبەی كە خاوەنی ئەم ڕاگەیاندنەیە بۆ بەرژەوەندییەكان و ئامانجە تایبەتییەكانی خۆی ڕاگەیاندن بەكار دەهێنێت. ئەمەش كارێكی ڕەوایە و زۆربەی وڵاتانی دنیا بەو قۆناخەدا تێپەڕیون. ئێستاش لە ئەورووپا هەندێ میدیا بەدیدەكرێن كە گرێدراوی حزبەكانن، بەڵام جیاوازییەكەی ئەوەیە كە سەقفی كاركردنی میدیاكان لەئەورووپا بەرزترە. واتە بە ناڕاستەوخۆیی گوزارشت لە ڕاوبۆچوونی حزبەكە دەكات، بەڵام لای ئێمە جۆرێك لەڕاستەوخۆیی و مەركەزییەتی تێدایە لەوەی كە ئێمە گوزارە لەڕای حزب بكەین. من پێموایە، لە قۆناخێكی وەكو ئێستای كوردستان ئاساییە میدیای خۆی هەبێت و كار بە میدیاكانی خۆی بكات بۆ گەیشتن بە ئامانجەكانی. بۆ نموونە، هەستیارترین بواری ڕاگەیاندن لە حزبەكان تەلەڤزیۆنە. تەلەڤزیۆن ئەگەر دەربڕی ڕای حزبەكەشی بێت دەكرێ دەربڕێكی نا ڕاستەوخۆ بێت. نەك هەموو برگە و بەرنامەكانی ڕەنگدانەوەی ئیعازی حزبی بێت. دواتر لەبەرنامەی حزبەكە دەكۆڵینەوە، كاتێك حزبێك بەرنامەیەكی دیموكراتییانەی هەیە و هەوڵدەدات ئەم بۆچوونە دیموكراسییە نیشتمانپەروەرانییە لەنێو خەڵك بڵاوبكاتەوە و ئەم ڕۆشنبیرییە قوڵتر ببێتەوە و خەڵككە هان بدرێت و ڕێك بخرێت بۆ گەیشتن بە ئامانج و سەروەرییەكانی وڵات. ئا لێرەوە میدیا خزمەتی ئەو ئامانجە دیموكراسی و نیشتمانییە دەكات، با سەر بە حزبیش بێت. بەڕای من ئێمە لەكوردستان لەو قۆناخەدا پێویستیشمان پێیەتی. هەر

دەبێت ئێمە جۆرێك لە گفتوگۆ و وتووێژمان هەبێت وەكو ڕاگەیەندنكارەكانی كوردستان بەگشتی. بۆئەوەی ئەركەكانی ڕاگەیاندن بەتەواوی دەستنیشان بكرێن

هەرچی دەزگا حزبییەكانیشە دەبێت تەكانێك بە كارەكانی خۆیان بدەن و ئەو مەركەزییەتە توندەی كە لەڕاگەیاندنی حزبی هەیە، دەبێ كەمێك كرانەوەی تێدا بكرێت لە بەرژەوەندی نامەركەزییەتی ڕاگەیاندن

ڕاگەیاندنی كوردستان بەمەبەستی ئابووری نەهاتوتە كایەوە بەڵكو بە مەبەستی سیاسیی و ڕۆشنبیری و كۆمەڵایەتی و بۆ خزمەتكردن بە كۆمەڵگای كوردستان هاتۆتە ئاراوە

کاتێك کۆمەڵگا لەکوردستان بەرەو پێشەوە چوو و زانیشمان میدیای دیکە سەریهەڵداوە، کە من لەگەڵ ئەو ڕەوتەدام. بۆیە ئێستاش دەبێت ئێمە جۆرێك لە گفتوگۆ و وتوێژمان هەبێت وەکو ڕاگەیەندنکارەکانی کوردستان بەگشتی. بۆئەوەی ئەرکەکانی ڕاگەیاندن بەتەواوی دەستنیشان بکرێن. ئەگەر ئێمە لە ڕاگەیاندنی حزبی کاتێك پێمان دەڵێن تەنیا لایەنە ئیجابییەکان بەدەردەخەن، باشە بەسەر سەران، بەڵام ئەوە بیانوویەك نییە بۆئەوەی میدیای ئەهلی تەنیا لایەنە سلبی و خراپەکان نیشانبدات. ئەگەر میدیا ئەهلی بێت، دەبێت ڕەچاوی هەردوو دیوەکە بکات و پارسەنگێك دابنێت لەنێوان لایەنە سلبی و ئیجابییەکاندا. لەبەرئەوەی ئەو لە کۆمەڵگایەکدا کار دەکات، کە لەحاڵەتی کارکردن و بزواندن دایە، کە هیچ ماقوڵ نییە میدیای ئەهلی تەنیا لایەنە ڕەشەکەمان نیشانبدات. تەنیا خەوش و کەموکوڕییەکان ببینێت. بەڵکو لایەنی دیکەی گەشاوەش هەن. با بە دیدی خۆیان کەمیش بن، بەڵام دەبێت لە دەزگاکانیان ڕەنگ بداتەوە. ئەمەی ئەمڕۆ لەکوردستان بەدی دەکرێت من پێموایە جۆرە گرژی و ململانێیەك لەنێوان کەناڵەکان هەیە، دەکرێت کار لەسەر ئەو لایەنە بکرێت و لەهەمووشی گرنگتر بەخۆداچوونەوەی ئەوانەیە کە بەخۆیان دەڵێن دەزگا ئەهلییەکان. هەرچی دەزگا حزبییەکانیشە دەبێت تەکانێك بە کارەکانی خۆیان بدەن و ئەو مەرکەزییەتە توندەی کە لەراگەیاندنی حزبی هەیە، دەبێ کەمێك کرانەوەی تێدا بکرێت لە بەرژەوەندی نامەرکەزییەتی ڕاگەیاندن، کە ئەمەش بوار دەڕەخسێنێت بۆئەوەی دەزگا ڕاگەیاندنەکان کار و داهێنانی باش بکەن.

*** زۆری و بۆری بووەتە پەتایەك بۆ ڕاگەیاندنی کوردی، چۆن هەوڵبدەین و میکانیزمێك بدۆزینەوە بۆ کۆتایهێنان بەو زۆری و بۆرییە؟**

- ئەمە مەسەلەیەکە پەیوەست نییە بە ئیرادەی ئینسانەکانەوە. وەکو لەسەرەتاوە باسم کرد ڕاگەیاندنی کوردستان بەمەبەستی ئابووری نەهاتۆتە کایەوە بەڵکو بە مەبەستی سیاسیی و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و بۆ خزمەتکردن بە کۆمەڵگای کوردستان هاتنە ئاراوە. من لام وایە، هێشتا کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بە تێکڕایی بیستراو و بینراو و نووسراو لەبەردەمی بازاڕ و لەناو بازاڕی ڕاگەیاندن خۆی نەدۆزیەوەتەوە. واتە هەندێ هۆکاری دیکەی سیاسی و حزبی و کۆمەڵایەتی لەپشت دروستکردنی ئەو کەناڵانە هەیە و ئەگەر بخرێنە بەردەم پێوەری بازاڕ، ئایا ئەوانە لەبازاڕ ڕەواجیان دەبێت؟ ئایا بارتەقای ئەو مەسرەفەی دەیکەن لەبازاڕ داهاتیان هەیە؟ ئەگەر وایە، دیارە پێویستییەکن و ئابوونە و هەوادارانی خۆیان هەیە و دەبێت بوونیان هەبێت، بۆیە دەبێ پەرەی پێ بدرێت. ئەگەر نا ئەو کەناڵانەی کە بەگشتی نەخراونەتە بازاڕ بەجۆرێك ئەو زۆری و بۆرییە بەدی دەکرێت. بەڵام دیسانەوە من وای دەبینم ئەمەش قۆناخێکە و ماوەیەکی دیکە هەموو ئەو کەناڵانە خۆیان دەبیننەوە لەبەردەم ئەو پێوەرە. ئایا بەردەوام دەبن؟ بەچی بەردەوام دەبن و داهاتەکەیان لە کوێیە؟ ئەو سەرچاوەیەی کە ئامادەیە بودجە دابنێت بۆ ئەم کەناڵە تا کەی بەردەوام دەبێت لەو مەسرەفە. ئەمە وا دەکات جۆرێك لە فەرزکردن ببێت، لەوانەیە هەندێ لەو کەناڵانە بەرگەی داهاتوو نەگرن و لەململانێی ناوخۆی میدیاکان و کۆمەڵگا چیتر پاساوی مانەوەیان نامێنێت.

*** بۆچی هەوڵ نادەن لە تەواوی حزبە کوردستانییەکان، یان ئەوانەی لە ڕاگەیاندنی کوردیدا توانایەکی باشیان هەیە، دەستەیەك یان کۆمسیۆنێك پێکبهێنن کە ببێتە مەرجەعێك یان دەستەیەکی باڵای ڕاگەیاندن لەکوردستاندا، تا ڕێگە لەو زۆری و بۆری و فەوزا ئیعلامییە بگرێت، چونکە بێگومان ئەو زۆری و بۆرییە گەندەڵیشی لەگەڵ خۆیدا هێناوە؟**

- ئێمە تائێستا وەزارەتی ڕاگەیاندنمان نییە

●●●

ئەو کەناڵانەی کە بەگشتی نەخراونەتە بازاڕ بەجۆرێك ئەو زۆری و بۆرییە بەدی دەکرێت، لەوانەیە هەندێ لەو کەناڵانە بەرگەی داهاتوو نەگرن و لەململانێی ناوخۆی میدیاکان و کۆمەڵگا چیتر پاساوی مانەوەیان نامێنێت

●●●

●●●

ئەوە حزبەکەیە کە دەبێت دیدی خۆی بۆ ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانیش بگۆڕێت بۆئەوەی بەڕاستی ڕێکخراوە جەماوەرییەکان نوێنەری جەماوەرەکە خۆی بێت، ڕاگەیاندنیش بەهەمان شێوەیە

●●●

●●●

ئێمە لەکوردستان تیڤی دروشمی ساڵێشمان بەناوی: "زیاتر پیشەیی بوون"

●●●

●●●
هەر کەناڵێک دەبێ بیر لەوە بکاتەوە ناسنامەی چییە؟ ئامانجەکانی چین؟ بۆ کام لە ناوەندە کۆمەڵایەتییەکان کار دەکات؟ لەم ڕووەوە گشت کەناڵەکانی کوردستان و کەناڵە تەلەڤزیۆنییەکان چەند ساڵێکە کار دەکەن و جۆرێک لە گشتگیری و تێکەڵاوبوونی بەرهەم و بەرنامەیان پێوە دیارە
●●●

لەکوردستان، کە ئەمەش خاڵێکی زۆر ئیجابییە نەمان بێت، چونکە وەزارەتی ڕاگەیاندن هاوشانی سیستمە دیکتاتۆری و شمولییەکانە. بوونی ئەو دەستەیەی باسی دەکەن جۆرێکە لە سانسۆڕکردن بەسەر ڕاگەیاندن کە ئەمەش کارێکی خراپە. ئەمە وەکو باسمکرد بەند نییە بە بڕیاری کەسێك و حزبێك و حکوومەتێکەوە. ئەو شتانەی کە دروست بووینە، ئەگەر لەلایەن حکوومەتەوە پشتیوانی دەکرێن ئەوا حکوومەتە کە دەبێت لێی بکۆڵێتەوە، کە ئایا بڵاوکراوەکەی چەندە لەخزمەتی خۆیەتی؟ ئەگەر لە خزمەتی خۆیەتی با بەردەوام بێت. ئەگەر نا پێویستە حکوومەت سەرچاوە داراییەکە ببڕێت و ڕێگا نەدات ئەم جۆرە کەناڵانە هەبێت.

*** ئێوە دەڵێن ئەو تەرحە هی دەورانی سیستمە تاکڕەو و شمولیەکانە، ئەی ناکرێ باسی ئەوەش بکەین ئێستا لە کوردستان زۆربەی حزبەکان مەکتەبێکی ناوەندی ڕاگەیاندنیان هەیە، کە ئەم مۆدێلەش زیاتر لەژێر کاریگەری ئەقڵییەتی سەردەمی سیستمەکانی ئەوروپای ڕۆژهەڵات و کەمپی سۆسیالیزمی بوون، ئەوەتا تەواوی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا و وڵاتێکی گەورەی وەکو ئەمریکا مەکتەبێکی لەو جۆرەی نییە؟!**

- بەڕای من خودی حزبەکانمان تائێستاش پێڕەوی ناوخۆیان لەژێر ڕۆشنایی پێڕەو و مانیڤێستۆی حزبە مارکسی و شمولییەکاندایە. ئەوەی کە لە حزبیش کەوتۆتەوە، چ مەکتەبی ڕاگەیاندن بێت، یان مەکتەبەکانی دیکەی وەکو دیراسات و عیلاقات و ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان و...تد. هەموو ئەمانە ڕەنگدانەوەی سروشتی خودی حزبەکەیە. بەڕای من، ئەوە حزبەکەیە کە دەبێت بە خۆیدا بچێتەوە. هەم دیدی لەبارەی ڕاگەیاندنەوە نوێ بکرێتەوە هاوشانی ئەو گۆڕانکارییە کۆمەڵایەتییانەی لە وڵاتی ئێمە بەدیدەکرێن، بەهەمان شێوەش دیدی خۆی بۆ ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکانیش بگۆڕێت بۆئەوەی بەڕاستی ڕێکخراوە جەماوەرییەکان نوێنەری جەماوەرەکە خۆی بێت، نەك جۆرێك لە مۆرکی حزبایەتی بەسەریانەوە زاڵ بێت و زۆرجار بە مەبەستێکی حزبیش کاردەکەن، ڕاگەیاندنیش بەهەمان شێوەیە. بەڕای من دەبێت حزبەکان لەو ڕووەوە بەخۆیان دابچنەوە. بۆ نموونە، با بڵێین دەبێت حزبێکی وەك پارتی دیموکراتی کوردستان بەخۆیدا بچێتەوە لەم ڕووەوە. میراتی ئەو شێوازە ڕێکخستن و میکانیزمی کارکردنی حزبە شمولییەکان ڕزگار بکات. بەڕاست بگەڕێت و ناسنامەکەی وەکو ناوەکەی خۆی بێت، کە حزبێکە بانگەشەی دیموکراتی دەکات. ئەم دیموکراسییەتە لە هەموو بوارەکانی ژیانی خۆیدا بچەسپێنێت و هەوڵبدات پراکتیزەکردنی دیموکراسییەت سەرتاپای ژیانی حزبایەتی بگرێتەوە، لەوانە بواری ڕاگەیاندنیش.

سەبارەت بەبوونی مەکتەبی ناوەندی ڕاگەیاندن، من هەمیشە لەگەڵ نامەرکەزییەتی ڕاگەیاندنم. کاتێك دەڵێم نامەرکەزییەت لەبەرئەوەی ئێمە تائێستاش لەکوردستان پێویستیمان بە ڕاگەیاندنی ئاراستەکراو هەیە، بۆچی پێویستیمان پێ هەیە؟ من پێموایە جارێ ناشێ بەقوڵی بچینە ناویەوە.

*** بەدیدی ئێوە مادام ئێمە لەقۆناخێکی ڕاگوزارین، ئایا پێویستیمان بە چ جۆرە دیسکۆرس و گوتارێك دەبێت؟**

- پێویستیمان بە گەیاندنی گوتارێکی سیاسیی و

●●●
لە ٢٠٠٩ - گرنگییەکی باش بە دەنگوباسەکان دەدەین و هەوڵدەدەین هەروەکو ئێستا لەهەموو سەرە سەعاتێکدا بڵاوکراوەیەکی هەواڵیمان هەبێت. گرنگی بە ڕیپۆرتاژی سیاسیی دەدەین نەک دیالۆگی سیاسیی، گرنگی بەلایەنەکانی ڕۆشنبیری دەدەین لەبواری ڕۆشبیری یاسایی و کۆمەڵایەتی و ژینگەیی و تەندروستی و پەروەردەیی و ئافرەتان و لاوان. گرنگی بە پرۆگرام و فیلمی دیکۆمێنتاری دەدەین لەسەر ئاستی ناوخۆ و دەرەوە
●●●

ڕۆشنبیری و ئەقڵانی هەیە. ئەو گوتارە لەچوارچێوەی کەشوهەوایەکی جوگرافیای سیاسیی ئەمنی هەرێمی و نێودەوڵەتی کاردەکەین، کە ئەم ئاراستەکراوەییە زۆرجار دەست لەسەر خاڵەکان دادەنێت. وەکو ئامرازێك دەتوانێ ئامانجەکانی بزووتنەوەی سیاسیی و هەڵوێست و تێڕوانینەکانی سەرکردایەتی سیاسیی کوردستانیش وەکو ئەرکێکی نیشتمانی بگەیەنێت. بۆیە بەڕای من، تائێستاش زەرورییە ئەو ئاراستەکراوییە هەبێت. ئەمەش بەو مانایە نییە ئەو ئاراستەکراوییە هەمیشە مەرکەزییەتێکی توندی لە پشتەوە بێت، بەڵکو دەکرێت لەڕێگای پێگەیاندن و پێشکەوتنی خودی کەناڵ و بڵاوکراوەکان ئەو ئەرکە سیاسییە حزبییە بەجێ بگەیەنن. بەهەمان شێوە لەڕووی ئیداری و خۆبەڕێوە بردنەوە جۆرێك لە نامەرکەزییەت بێتە ئاراوە. لەوانەیە خاڵێکی سلبی لەڕاگەیاندنی ئێمەدا هەبێت لەڕاگەیاندنی حزبی و حکوومی، بنەماکانی کاری پیشەییمان تێدا لاوازە، تۆ ناوی دەنێیت ئەماتۆریزم من ناوی دەنێم جۆرێك لە کاریگەری سیاسیی بەسەر کاری ئێمەدا. لەو ڕووەوە دەبێت هەوڵبدرێت لایەنە پیشەییەکە زەقتر بکرێتەوە، کە ئێمە لەکوردستان تیڤی دروشمی ساڵیشمان بەناوی: "زیاتر پیشەیی بوون"ە.

*** با بێینە سەر سەتەلایت، تا دێت کردنەوەی کەناڵی ئاسمانی بەکوردی زیاتر دەبن، ئەمەش لەگەڵ خۆیدا پێشبڕکێ دەهێنێتە ئاراوە، بەڕێزت لە کوردستان تیڤی بۆ ساڵی ٢٠٠٩ چۆن خۆت بۆ ئەو کێبڕکێیە ئامادەکردووە، کاتێك پێ دەنێتە ١٠ یەمین قۆناخی تەمەنییەوە؟**

- زیادبوونی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن بۆ خۆی نیشانەیەکی ئیجابییە و ڕوویەکی گەشاوەی بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی نیشاندەدات. هەر ئەمەشە وا دەکات کە پێشبڕکێ بەهێز بێت لەنێوان کەناڵەکانی ڕاگەیاندن لەپێناو کاری جوان و داهێناندا. زۆرجار وا دەکات کەناڵێك بەکارەکانی خۆیدا بچێتەوە و باشتر کارەکانی ڕایی بکات و بەرهەمی باشتری هەبێت و بینەرەکانی ڕازی بکات. ئەمەش خولقاندنی حاڵەتێکی ئیجابییە لە کوردستاندا دروستبووە، بەڵام بێگومان هەر کەناڵێك دەبێ بیر لەوە بکاتەوە ناسنامەی چییە؟ ئامانجەکانی چین؟ بۆ کام لە ناوەندە کۆمەڵایەتییەکان کار دەکات؟ لەم ڕووەوە گشت کەناڵەکانی کوردستان و کەناڵە تەلەڤزیۆنییەکان چەند ساڵێکە کار دەکەن و جۆرێك لە گشتگیری و تێکەڵاوبوونی بەرهەم و بەرنامەیان پێوە دیارە. ئێمە لە کوردستان تیڤی دەمێکە دەستمان بەوە کردووە و لەساڵی ٢٠٠٨ یشدا لەکۆنگرەیەکی ڕۆژنامەنووسیدا ڕامانگەیاند، کە کوردستان تیڤی هەوڵدەدات خۆی لەو گشتگیرییە ڕزگار بکات و جۆرێك لە تایبەتمەندی خۆی هەبێت و ناسنامەیەکی تایبەت بۆ خۆی دروست بکات لەڕێگای هەندێ بواری دیاریکراوی نێو کاری ڕاگەیاندن نەك خۆی لە قەرەی هەموو بوارەکان بدات و لەئەنجامیشدا لەهەموو بوارەکان لاواز بێت. لە ٢٠٠٩ ئێمە زۆر پێداهگرین لەسەر ئەو بڕیارانەی کە لە ٢٠٠٨ دامان، ئیدی لەپێشمانە لە دوای ٢٠٠٩/١/١٧ ئێمە ئەو تایبەتمەندییەی دەمانویست زیاتر بەرجەستە ببێت لە بڕگە و بەرنامەکانی Ktv دا.

*** دەکرێ بەکورتی باس لە پرۆژە و بەرنامە نوێکانی ساڵی ٢٠٠٩ بکەن و کەی دێنە واری جێبەجێکردنەوە؟**

- گرنگییەکی باش بە دەنگوباسەکان دەدەین و هەوڵدەدەین هەروەکو ئێستا لەهەموو سەرە سەعاتێکدا بڵاوکراوەیەکی هەواڵیمان هەبێت. هەروەها گرنگی بە ڕیپۆرتاژی سیاسیی دەدەین نەك دیالۆگی سیاسیی، کەمتر پێمانوایە ئەم دیالۆگە سیاسییە شێوازێکی گونجاوە. هەروەها گرنگی بەلایەنەکانی ڕۆشنبیری دەدەین لەبواری ڕۆشبیری یاسایی و کۆمەڵایەتی و ژینگەیی و تەندروستی و پەروەردەیی و ئافرەتان و لاوان. هەروەها گرنگی بە پرۆگرام و فیلمی دیکۆمێنتاری دەدەین لەسەر ئاستی ناوخۆ و دەرەوە. لایەنێکی دیکە، کە لە ٢٠٠٩ زۆر جێگەی بایەخی ئێمە دەبێت، ئەویش لایەنی ئابوورییە. بەڕای ئێمە نە سیاسەت و نە ڕاگەیاندن بەبێ دید و ژێرخانێکی ئابووری سەرکەوتوو نابێت. لەبەرئەوەی ئەمڕۆ کوردستان خاوەن ئابوورییەکی مردوو و شەکەت و داتەپیو نییە، بەڵکو خاوەن ئابوورییەکی بزاوە. ئابوورییەکە کە جوولەی تێکەوتووە و دەیەوێ بچێتە پێشەوە، چ لەڕێی بڵاوکراوەکانی ڕۆژانە و چ لەڕێی بەرنامەی هەفتانەی ئابووری.

*** هەست ناکەیت Ktv لەبواری دراماادا لاوازە، هەرچەندە ئەمە زیاتر کاری کۆمپانیاکانی دۆبلاژکردنی درامایە، بەڵام پێدەچێ لەم بوارەدا گرنگیدان و هەماهەنگیتان کەم بێت؟**

- ساڵی ڕابردوو سێ درامامان هەبوو. تەلەڤزیۆنێك یان دەبێ خۆی سەرقاڵی بەرهەمهێنانی دراما بکات یان دەبێ لەگەڵ کۆمپانیاکانی بەرهەمهێنان و دۆبلاژکردنی دراما پێوەندی هەبێت. ئەمەش توانای ماددی دەوێت. لە ٢٠٠٩ لەپێشمانە گرنگی بە بواری دراما بدەین.

*** بەرنامەی زووم ئین سەرەتایەکی بەهێزی هەبوو، بەڵام دواتر ناوەرۆکەکەی بەتەواوی ڕووەو کزبوونەوە هەنگاوی نا، بە نیازن بۆ ٢٠٠٩ چی لە زووم ئین بکەن؟**

- ناوەرۆکەکەی کز نەبووە. ئێستاش بینەرێکی ئێجگار زۆری هەیە. بەڵام هەندێ گۆڕانکاری بەسەرداهاتووە. لەم بوارەدا من هەندێ تێبینیم لەسەری هەیە. وروژاندن لەکاری ڕاگەیاندن شتێکی بونیادنەر نییە، بەو مانایەی تەنیا بە مەبەستی وروژاندن بینەر بەخۆتەوە ببەستیتەوە، کە بەداخەوە لەزۆرێك لە تەلەڤزیۆنەکان ئەم شتە بەدی دەکرێت. دەبێ لەژێر ڕۆشنایی هەندێ پرنسیپی گشتی (نیشتمانی، ئەمنی، کۆمەڵایەتی، سیاسیی و ڕۆشنبیری). خەریکە بەرنامەی زووم ئین مۆرکی وروژاندن بەخۆیەوە دەگرێت،

کوردستان تیڤی هەوڵدەدات خۆی لەو گشتگیرییە ڕزگار بکات و جۆرێک لە تایبەتمەندی خۆی هەبێت و ناسنامەیەکی تایبەت بۆ خۆی دروست بکات

زۆرجار کە دەچینە نێو بواری سیاسەت دەبێ ئینسان لە خستنەڕووی بیروبۆچوونەکانی ئەوپەڕی ئازادی هەبێت. بەداخەوە جۆرێک لە کلتووری خۆسانسۆرکردن هەتا لەلایەن ئێمەومانانیش دروست بووە

ڕەنگە لە ٢٠٠٩ بەرنامەیەکی دیکەی سیاسیی لەسەر شێوازێکی نوێ پێشکەش بکەین

ئێمە کارێکی زۆرمان کردووە لەساڵی ٢٠٠٩ کە تەکانێکی گرنگ بەمەسەلەی گەرماوگەرمێتی هەواڵەکان بدەین

من لەگەڵ ئەوەدا نیم. ئەو گۆڕانەی کە بەسەریدا هاتووە ئەمەیە. ئەو بەهێزبوونەی ئێستای بەرنامەکەش جۆرێك مۆرکی وروژاندنی پێوەیە، کە من لەگەڵ ئەوەدا نیم. بۆیە لە ٢٠٠٩ هەوڵدەدەین چارەسەریشی بکەین.

*** بۆچی لە Ktv تائێستا بەرنامەیەکی ڕەوت و دژە بۆچوونی بەرامبەریەك و گەرماوگەرمتان نییە بۆئەوەی لەسەر ڕووداوە سیاسییە گەرماو گەرمەکانی کوردستان و ناوچەکە دیدی ڕۆشنبیران و سیاسەتمەداران وەربگرێت بەشێوەی مێزگەرد، بۆ نموونە چەند کەسایەتییەك بۆ ماوەی کاتژمێرێك قسە لەسەر ڕووداوەکان بکەن؟!**

- ڕەنگە ئێمە یەکەم کەناڵی ئاسمانی بووبین کە بەرنامەی وتوێژی سیاسیی گەرماوگەرم و زیندوومان هەبێت، ساڵانێکی زۆریش ڕۆڵی خۆمان لەو بوارەدا گێڕاوە. بەڵام لە ٢٠٠٨ بەرنامەی وتوێژی سیاسیمان وەستاند. چونکە من لام وایە، ئێمە زۆرجار کە دەچینە نێو بواری سیاسەت دەبێ ئینسان لە خستنەڕووی بیروبۆچوونەکانی ئەوپەڕی ئازادی هەبێت. بەداخەوە جۆرێك لە کلتووری خۆسانسۆرکردن هەتا لەلایەن ئێمەومانانیش دروست بووە. ئەمەش وایکردووە کە شێوازی پێشکەشکردنی ئەو بەرنامانە و ڕادەی کارتێکردنی ئەو بەرنامانە کز و لاواز بێت. هەستم دەکرد وەك بەرنامەیەك بوون، کە ڕۆحیان لەبەردا نەبوو. بەو مانایەی ئێمە شت دەڵێینەوە کە ڕەنگە بینەر زۆر بەلایەوە گرنگ نەبێت. بۆیە ئێمە لە ٢٠٠٨ ئەو بەرنامانەمان نەهێشت و زیاتر پەنامان بۆ بەرنامەی ڕیپۆرتاژی سیاسیی برد. ئەوانەی کە میوانی جیاجیایان دەبێت و بیروڕا جیاوازەکان وەردەگرن. واتە بەرنامەی سیاسیی خێرا. نەك بەرنامەیەك سەعاتێك بخایەنێت و یەك میوانی هەبێت و ئێمە زۆرجار لەو ڕووەشەوە موبالەغەمان دەکرد. ئێستا چەند بەرنامەیەکی سەرکەوتوومان هەیە، لەوانە دیدی ڕۆژنامە، کە ڕۆژانە دووجار پێشکەش دەکرێت، ئەویش گەڕانە بەدوای دیدی کەسانی پسپۆڕ و ڕۆشنبیر و ڕۆژنامەوانە بەناوبانگەکانی دنیا لەسەرچاوە ئینگلیزی و تورکی و فارسی و عەرەبی و کوردییەکانیشەوە، کە ڕۆژانە پوختەی ڕا و بۆچوونەکانیان لەو بەرنامەیە دەخرێتەڕوو. لەهەمانکاتدا ئێمە بەرنامەیەکی سیاسی گفتوگۆئامێزمان هەیە بە عەرەبی، کە پێمووایە بەرنامەیەکی باشە. لەهەمانکاتدا بەرنامەیەکی دیکەی سیاسیمان هەیە، بەناوی "کۆتایی هەفتە" کە کۆی چالاکی و ڕووداوە سیاسییەکانی هەفتە دەخاتە ڕوو لەسەر پرس و مژارە جیاجیاکان، هەر تەوەرێك ڕاپۆرتێکی هەیە و زۆرجاریش ئەو تەوەرانە میوانیان هەیە لەشارە جیاجیاکانی کوردستاندا. هەروەها بەرنامەی "ئەمڕۆ لەمێژوودا" هەیە. لەگەڵ ئەوەشدا ڕەنگە لە ٢٠٠٩ بەرنامەیەکی دیکەی سیاسیی لەسەر شێوازێکی نوێ پێشکەش بکەین.

*** لایەنێکی دیکەی زۆرگرنگ هەیە، کە لە Ktv فەرامۆشکراوە، ئەویش گەرماوگەرمی و زیندوویی هەواڵەکانە، کە زۆرجار دەبینین Ktv هەواڵەکانی کۆنن. لەمبارەیەوە ئێوە هەوڵتان نەداوە لە ٢٠٠٩ کەناڵەکەتان زیاتر مۆرکێکی ڕاگەیاندنی هەواڵی پێوە دیاربێت؟**

- ڕەنگە ئێمەش هەمان ئەو تێبینیانەمان هەبێت. لەم ڕووەوە خۆئامادەکردنێکی باش لەئارادایە، بەڵام بۆ زانیاریت پێموایە Ktv بە دەنگوباسییەکانەوە ناسراوە و بۆتە سەرچاوەیەکی گرنگ بۆ دەنگوباس. پێموایە سەنگی خۆیشی هەیە، بەڵام لەئاستی ویست و داخوازییەکانی ئێمەدا نییە. ئێمە کارێکی زۆرمان کردووە لەساڵی ٢٠٠٩ کە تەکانێکی گرنگ بەمەسەلەی گەرماوگەرمێتی هەواڵەکان بدەین.

*** ماڵپەڕی Ktv دەسپێکی بەهێزی هەبوو، بەڵام ئێستا سەرنج دەدەین هەندێك ئاستی دابەزیوە؟**

- ماڵپەڕی Ktv بەمدواییە کەمێك لەکار وەستا، لەبەرئەوەی هەندێ گۆڕانکاریمان لەفۆرم و ناوەرۆکەکەی ئەنجامدا، ئێستاش ماوەیەکە ماڵپەڕەکە بە دیزاین و ناوەرۆکێکی جوانتر و بەهێزتر کار دەکات. بێگومان لەکاتی لەکار وەستانی ماڵپەڕی Ktv ئێمە خوێنەرێکی زۆرمان لەدەستدا. سەرەوەختایەك ئێمە لە ماڵپەڕە هەرە بەهێزەکان بووین. کاتێك خۆمان بینیەوە لەڕیزبەندی ماڵپەڕە کوردستانییەکان ٢٨ ەمین ماڵپەڕ بووین. ئێستا وردە وردە کار بۆ ئەوە دەکات ڕۆڵی خۆی بگێڕێتەوە دۆخی جاران. ڕەنگە ئێستا لەڕیزەکانی پێشەوە بێت.

*** پلانتان نییە لەداهاتوودا بارەگای Ktv بگۆڕن و بینایەکی نوێتر دروست بکەن؟**

- ئێمکانیەتمان نییە.

*** میدیای کوردی لە نیوەی ڕێگایەدا بۆ هەنگاونان بەرەو دیموکراسیەت لەڕۆژهەڵاتی ناوین، ئێوە وەکو کەسێکی شارەزا لەم بوارەدا لەکۆتایی ئەو گفتوگۆیەدا چ سەرنج و ڕاسپاردەیەکتان هەیە بۆئەوەی میدیای کوردی بتوانێت بەشێوەیەکی کارا بەشداری لەژیانی سیاسیی و کۆمەڵایەتیدا بکات؟**

- ئێمە دەبێ خۆمان بە دووربگرین لە کۆپیکردنی کلێشەیی. جا ئەو کلێشانە ساسیی، ئابووری و میدیایی یانیش فیکری و فەلسەفی بێت. ئێمە لەکوردستان پێمانوایە ئەزموونێك بەرپابووە، کە هەموو خەسڵەتەکانی کۆمەڵگەی کوردستانی پێوە دیارە، لەڕووی دیموکراسی و ئازادی ڕاگەیاندن و سیستمی سیاسیی و پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان یان هەر کارێك کە لەکۆمەڵگا بکرێت خەسڵەتی کۆمەڵگای کوردستان بەخۆیەوە دەگرێت. با ئێمە خۆمان لەژێر ڕۆشنایی مۆدێل و ئەزموونی وڵاتێکی ئەورووپی بەراورد نەکەین. بەڕای من، ئەورووپا تەنیا بۆئەوە باشە کە بزانین ئێستا لەئاستێکی هەرە بپێشەوەی پێشکەوتنی شارستانییە لەدنیادا

دەبێ خۆمان بە دووربگرین لە کۆپیکردنی کلێشەیی. جا ئەو کلێشانە ساسیی، ئابووری و میدیایی یانیش فیکری و فەلسەفی بێت

هەر هەوڵێک بۆ کۆپیکردنی هەر جۆرە سیستمێک و بیرکردنەوەیەک و میکانیزمی کارکردنی ئەوروپا بۆ ئێرە کاردانەوەیەکی خراپی دەبێت و سەرکەوتن بەدەست ناهێنێت

دەسەڵاتەکەمان بەهەموو کایە و کەموکوڕییەکانەوە چوارچێوەیەکی نیشتمانی هەیە

و دەكرێ میللەتانی وەكو ئێمە چاوی لێبكەن و سوودی لێوەربگرن و هەوڵبدەن.

هەر هەوڵێك بۆ كۆپیكردنی هەر جۆرە سیستمێك و بیركردنەوەیەك و میكانیزمی كاركردنی ئەوروپا بۆ ئێرە كاردانەوەیەكی خراپی دەبێت و سەركەوتن بەدەست ناهێنێت. ئەوەی ئێمە لەراگەیاندن تووش بووینە. ئەو گەنجانەی كە لەراگەیاندن كار دەكەن لەراگەیاندنی دەزگاكەی خۆیدا، كە سەر بەحزبە، هەست بەجۆرێك لە كەموكوڕی و زەوتكردنی ماف و ئازادییەكانی دەكات، وەكو دەڵێن خۆی بەدەستەوە داوە. ئێمە دەسەڵاتێكی نیشتمانیمان هەیە. پێوەری نیشتمانی بوونی دەسەڵاتی خۆمان هەڵوێست و بەرنامە و كاروكردەوەكانیەتی. ئەگەر گومانمان لەبەرنامەی حكومەت و پەرلەمان و سەرۆكایەتی هەبێت ئەوا با ئێمە لەبەرنامە بكۆڵینەوە، كەواتە دەسەڵاتەكەمان بەهەموو كایە و كەموكورییەكانەوە چوارچێوەیەكی نیشتمانی هەیە. ئێمە كار لەچوارچێوەی بەرنامەیەكی نیشتمانیدا دەكەین. ئەوانەی كە لەراگەیاندنی حزبەكان و حكومەتیشدا كار دەكەن ڕۆڵیان هەیە لە بەرەوپێشەوەبردن و پیادەكردن و جێبەجێكردنی ئامانجە نیشتمانییەكانی خۆی. كەواتە با هەست بە كەموكوڕی نەكات لەوەی كە من لە شوێنێكەوە ئیش دەكەم لەوانەیە ڕۆژنامەنووسێكی ئازاد نیم. پێوەری ڕۆژنامەنووسی ئازاد ئەوە نییە كە تەنیا ڕۆژنامەنووسێكی وروژێنەر بێت. ئەم پێوەرە پێوەرێكی ڕووخێنەرە. بۆیە دەبێ گەنجەكانی ئێمە زۆر خۆیان لەوە بەدووربگرن. من پێموایە، وروژاندن لەراگەیاندندا لاوازی لۆژیكی خاوەنەكەیتی و ناتوانێ مەبەستەكەی خۆی بەشێوەیەكی حەكیمانە و بە بەڵگە و ڕاستگۆیانە بپێكێت، بۆیە پەنا بۆ وروژاندن دەبات. من دەتوانم دەیان مانشێتی ڕۆژنامەكان وەربگرم كە مەبەست لەو مانشێتانە تەنیا وروژاندنە و هیچ مەبەستێكی دیكەی لەپشتەوە نییە، بینای لەسەر بكرێت و ڕەنگدانەوەی ئیجابیانەی هەبێت. گەنجەكانی ئێمە دەبێ لەپێداویستی قۆناخەكەیان بگەن. ئێمە شانازی بەوە دەكەین كە دەسەڵاتێكی نیشتمانی لەپشتەوەمانە و كاری بۆ دەكەین و بەرنامەكەشی بەرنامەیەكی نیشتمانییە، دەبێ كار بۆ ئەوە بكرێت. ئێمە وەكو ڕاگەیاندن شان بەشانی

هەموو دەزگاكانی دیكەی كوردستان بۆ سەرخستنی ئەو ئەركانەی ئێستا لەپێشمانن و لەبەرنامەكانی حكومەتی هەرێمی كوردستاندا هەن، بەتایبەتی پرۆسەی یەكگرتنەوە. ئەم یەكگرتنەوەیە زۆر گرنگە. زۆرجار لێرە و لەوێ گوێمان لێدەبێ كە فلان وەزارەت هێشتا یەكنەخراونەتەوە. من حەز دەكەم یەك شت بڵێم، ئەو یەكگرتنەوەیەی كە دەستی پێكردووە میراتگری دەیان ساڵی ناكۆكی و پێكدادان و لێكترازان و لێكدابڕان بووە. كەڵەكەبوونی ئەو میراتە ئیفلیجە بە ساڵێك و دوو ساڵ ئاوها بەسانایی چارەسەر ناكرێت، بەتایبەتی ئێستا خەریكە بەرژەوەندییەكانیش لەئەنجامی شەڕی ناوخۆیی و ئەو لێكدابڕانە مۆركێكی تایبەت وەردەگرن، بەجۆرێك خەریكە بەرژەوەندییەكان لەخێری وڵاتدا ناشكێنەوە. ئیش لەسەر ئەوەش دەكرێت كە بەرژەوەندییە گشتی و جیاوازەكان هەموویان لەچوارچێوەیەكی نیشتمانیدا دەتوانرێ لەخێری وڵاتدا بن. بۆیە ئێمە دەبێ هەوڵ بدەین شان بەشانی هەموو ئەو لایەن و دەزگا پێوەندیدارانەی كە كار بۆ ئەو ئامانجە بكەین. لەبەرئەوە ڕاگەیاندن دەتوانێ ڕۆڵێكی كاریگەر بگێڕێت لە خوڵقاندنی زەمینەی لێكنزیكبوونەوە و لێكتێگەیشتن و یەكتردواندن بۆئەوەی ئەو جیاوازییانەی هەنە، بە مەبەستی پێكەوەژیان و یەكترقبوڵكردن كاریان لەسەربكرێت، خاڵە بەهێزەكانی ناو بۆچوونە جیاوازەكان یەكتر بگرنەوە و لەخێری وڵاتدا بشكێتەوە.

پێوەری ڕۆژنامەنووسی ئازاد ئەوە نییە كە تەنیا ڕۆژنامەنووسێكی وروژێنەر بێت. ئەم پێوەرە پێوەرێكی ڕووخێنەرە

وروژاندن لەراگەیاندندا لاوازی لۆژیكی خاوەنەكەیەتی و ناتوانێ مەبەستەكەی خۆی بەشێوەیەكی حەكیمانە و بە بەڵگە و ڕاستگۆیانە بپێكێت، بۆیە پەنا بۆ وروژاندن دەبات

ڕاگەیاندن دەتوانێ ڕۆڵێكی كاریگەر بگێڕێت لە خوڵقاندنی زەمینەی لێكنزیكبوونەوە و لێكتێگەیشتن و یەكتردواندن بۆئەوەی ئەو جیاوازییانەی هەنە، بە مەبەستی پێكەوەژیان و یەكترقبوڵكردن كاریان لەسەربكرێت

چارەسەرکردنی کێشەی کورد، تـ

دەبێت بەدەنگی بەرز باسبکریت بۆ

تورکیا ئەگەر بیەوێت بەشـێك بێت لە ئەوروپا و رۆژئاوا دەبێت وەك کۆمەڵگەیەکی ئەوروپی و رۆژئاوای خاوەنی سیاسەتێکی ناوخۆیی و دەرەکی هاوسەنگ بێت، لەوانەیە لە هەشتاکانی سەدەی رابردوو ئاسان بووبێت کێشـە ناوخۆییەکان بە کێشە دەرەکییەکان پەردەپۆش بکرێت و سۆزی ناسیونالیسـتی بۆ مەترسییە دەرەکییەکانی سەر تورکیا بە ئاسـانی جۆشـبدرایە، لەوانەیـە پیادەکردنی ئەو جۆرە سیاسـەتە لە هەشتاکانی سەدەی رابردوودا هۆکارێکی باش بووبێت بـۆ قایمکردنی پێگـەی تورکیا لە ناو ناتـۆ و رۆژئاوادا، بەڵام لەدوای رووخانی یەکێتی سۆڤییەت و رووخانی دیواری بەرلین، زۆر ئاسـتەنگی دیکەی رووخان کە باری ناوخۆی تورکیای لە جیهان دەرەوە شاردبۆوە، پێشان ناتۆ تورکیای ئامادەکربوو کە هەموو کات هێزێکی ئامادەبێت بۆ سـنوردارکردنی مەدی شـیوعییەت، بەڵام لە ناوەڕاسـتی نەوەدەکان و دوای شەڕی بۆسنە و هەرزۆگۆڤینیاو دواتریش شـەڕی کۆسـۆڤۆ، ناتۆ هێزێکی فریادرەسی سەربازی ئامادەکردووە لەو دەوڵەتانە دەسـتێوەردان بکەن کە بنەماکانی مافی مرۆڤ پێشـێلدەکەن و لەسـەر بنەمای ئەتنی و مەزهەبی نەتەوە بچوکەکان کۆمەڵکوژی دەکەن، تورکیا ئەگەر هەتا ئێستا توانیبێتی لە چوارچێوەی یاسـای دژە تیرۆرو بە بیانـووی ئەوەی پەکەکە خەباتی چەکداری دەکات، چاوپۆشـی ئەوەی لێ کرابێت کە باری نائاسـایی ناوچە کوردییەکانی تورکیا بەردەوام بێت، بەڵام ئێسـتا گوێبیسـتی ئەوە دەبین خەریکە پەکەکە ئەو بیانووەش لەدەسـتی تورکیـا دەردەهێنێت و واز لە خەباتی چەکداری دەهێنێت و رێگەی پەرلەمانی و خەباتی سیاسـیی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد پەسـەند دەکات، بۆیـە وردە وردە خەریکـە بیانووەکانی دەسـتی عەسـکەر لە تورکیا کەمدەبنەوە، لەراپۆرتـی هەفتەی رابردووی گوڵاندا خۆشحاڵ بووین کەبەڕێز کەریم یەڵدز سەرۆکی رێکخراوی مافی مرۆڤی کورد لە لەندەن پێی راگەیاندین بەشێك لە بەرپرسانی سـەربازی تورکیا گەیشتوونە قەناعەت کە رێگە چارەی سەربازی هیچ ئامانجێکی ناهێنێتەدی و پێویستە رێگە چارەی ئاشتییانە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بگیرێتەبەر، هەروەها ئەم هەفتەیەش

وركيا له گۆشه‌گيری رزگار ده‌كات

ئه‌وه‌ی یه‌كێتی ئه‌وروپا گوێی لیبێت

دیسان خۆشحاڵین كه به‌ڕێز مسته‌فا قه‌ره‌ئۆغلۆ كه یه‌كێكه له نزیكه‌كانی ئه‌ردۆگان و به‌تایبه‌تی به گوڵانی ڕاگه‌یاندووه و كه له ساڵی ٢٠٠٩ له هه‌ردوو زانكۆی ئه‌نقه‌ره‌و ئه‌سته‌نبوڵ دووبه‌شی كوردلۆژی ده‌كرێته‌وه، ئه‌مانه هه‌واڵی باشن و جێگه‌ی دڵخۆشین و به‌ڵام به‌ڕاستی له‌وه نیگه‌رانین كه كه‌سێكی وه‌ك مسته‌فا ئۆغلۆ ڕاسته‌وخۆ پێمان ده‌ڵێت حكومه‌تی توركیا هیچ به‌رنامه‌یه‌كی دارێژراوی بۆ چاره‌سه‌ركردنی ئه‌م كێشه‌یه نییه، به‌ڕێز ئۆغلۆ له خۆیه‌وه قسه ناكات و ئاگاداری ورده‌كارییه‌كانی نێو حكومه‌تی توركیایه، بۆیه گرنگه ئه‌و لێدوانانه وه‌ك لێدوانی كه‌سێكی شاره‌زا بخوێنرێنه‌وه و هه‌وڵبدرێت هانی حكومه‌تی توركیا زیاتر بدرێت بۆ ئه‌وه‌ی هه‌نگاوی بوێرانه هه‌ڵبگرێت، هه‌روه‌ها ده‌بێت ئه‌وه‌مان له‌به‌ر چاو بێت، ئێستاش ئه‌و سیمایه‌ی كه ڕێگره توركیا وه‌ك ده‌وڵه‌تێكی ئه‌ورووپی یان ڕۆژئاوایی سه‌یر بكرێت ئه‌وه‌یه. هه‌تا ئێستاش له ناو حكومه‌تی توركیا بڕیاری شه‌ڕ له‌بڕیاری ئاشتی ئاسانتره، ئێستا به‌ڕێز عه‌بدوڵڵا گویل یان به‌ڕێز ئه‌ردۆگان بیانه‌وێت بڕیاری شه‌ڕكردن یان گرتنه‌به‌ری ڕێگه چاره‌ی سه‌ربازی بۆ مامه‌ڵه‌كردن له‌گه‌ڵ كیشه‌ی كورد بگرنه به‌ر هیچ گرفتێكیان نایه‌ته پێش و له‌وانه‌یه شه‌قامی توركیا وه‌ك خۆپیشاندانی پشتگیری، پشتگیری له بڕیاره‌كه‌ی ئه‌ردۆگان یان گویل بكه‌ن، ئێمه كاتێك ئاماژه به‌و ڕاستییه ده‌كه‌ین مه‌به‌ستمان ئه‌وه نییه به حكومه‌تی توركیا بڵێین كه ده‌ستخۆش ئه‌وه‌نده‌به‌س، نه‌خێر ئێمه‌ش بڵێین به‌سه، كۆمه‌ڵگه‌ی ئه‌ورووپی ناڵێت به‌سه. هه‌قه توركیا خۆی قبوڵی نه‌كات بارودۆخه‌كه به‌و شێوه‌یه بمێنێته‌وه، ده‌بێت سه‌یری ده‌وڵه‌تانی ئه‌ورووپای ناوه‌ڕاست و ڕۆژهه‌ڵاتی دوێنی بكات، كه توركیا ٤٠ ساڵ له‌پێش هه‌موویانه‌وه‌بوو بۆ نزیكی له ئه‌ورووپای ڕۆژئاوا، به‌ڵام له‌ماوه‌ی چه‌ند ساڵێكدا هه‌موو توركیایان به جێهێشتوو و بوونه ئه‌ندامی یه‌كێتی ئه‌ورووپا و هه‌ر له‌م خوله‌ی یه‌كێتی ئه‌ورووپادا كه چیك سه‌رۆكایه‌تی ده‌كات، توركیا ده‌بێت چاوه‌ڕێی هه‌ڵوێستی چیك بكات، ئه‌مه له كاتێكدا توركیا دۆستی ڕۆژئاوا بوو چیك به‌شێك بوو له په‌یمانی وارشۆ و دژی ڕۆژئاوا بوو.

نوری یەمان نوینەری کورد لە پەرلەمانی تورکیا بۆ گوڵان:

AKP هەندێک هەنگاوی هەڵگرتووە بۆ چارەسەری کێشەی کورد، کە لە چاو بەڵێنەکانی هەڵبژاردن زۆر بچوکن

نـوری یەمـان نوێنەری کورد لەسەر ئاستی شاری موش لە پەرلەمانی تورکیا یەکێکـە لـەو کوردانەی بڕوای بە خەباتی سیاسیی و دیبلۆماتـی هەیـە بۆ چارەسـەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا و ئەندامی پارتـی کۆمەڵگـەی دیموکراتـی DTP ی کوردییە لـە تورکیا، لەسـەردانی ئەمجارەی شـاندی DTP بـۆ هەرێمی کوردستان، یەمان ئەندامی شـاندی ناوبراو بووە و ئامادەی کۆبوونەوە هاوبەشـەکان بـووە بـۆ قسەکردن لەسەر هەوڵەکان و گرێدانی کۆنگرەیەك بۆ چارەسـەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا و هاوکاری هەرێمـی کوردسـتان بۆ چارەسـەرکردنی ئـەو کێشـەیە، لە ئاخاوتنێکی تایبەتدا پەرلەمانتار نوری یەمان بەمجۆرە بۆ گوڵان هاتە ئاخاوتن.

***ئێسـتا باس لە چارەسەرکردنی کێشـەی کورد لە تورکیا بە ئاشکرا دەکرێت، لەوانەیە باسکردنی چارەسەرکردنی کێشەی بەئاشکرا لە تورکیا بایەخی خۆی هەبێت لەبەر ئەوەی پێشتر نەك باسنەدەکرا بەڵکو هەر ناو هێنانی کوردیش وەك نەتەوەیەکی جیاواز قەدەغەبوو، ئێوە وەك نوینەری کورد لە پەرلەمانی تورکیا ئەم مەسەلەیە چۆن هەڵدەسەنگێنن ؟**

*کێشـەی کورد لە تورکیا کێشـەی چەندین سـاڵە، ئەمە کێشەی ناسنامەیە، کێشەی کلتوورە، کێشەی سەرکەوتنە تایبەتییەکانی کوردە، کە نزیکەی کێشـەی ٢٠٠ساڵێکە، کە تا ئێستاش هەر بەردەوامە و تا ئێستاش کیشەیەکی ناساندنی کولتوورو زمان و نەتەوەی کوردییە. کە ئەم وتوێژانەش دەگەڕێتەوە بۆ سـەردەمی عوسـمانییەکان، کە ئێستا پێموایـە لەم دواییەدا چەندین دەسـتکەوتیان بەدەسـت هێناوە، بەڵام لە ئەتاتورکەوە تاوەکو ئێسـتاش مەسـەلەی نکۆلیکردن لە کورد هەر بەردەوامە، بەڵام لە سێ سـاڵی رابردوودا چەند دەستکەوتی بەدەست هاتوون کورد گەیشـتۆتە ئەوەی کە لـە پەرلەمانی تورکیادا چەندین نوێنەری هەبێت، ئەم کێشـەیەش وەك ئەوەی من دەیبینم هەر لەبەرەو پێشچووندایەو ئێستا لە تورکیا کورد شتێکە کە بوونی هەیە و سەبارەت بە ناساندنی کوردی و مافەکانی، ئەوا تورکیا وردە وردە لە دەستووری تازە نزیك دەبێتەوە و ئێمەش بە هەموو شێوەیەك لە پەرلەمان بەشداری تیادا دەکەین و ئینشـاڵڵا ئەمانە بە شـێوەیەکی نایاب لە دەستووردا دەچەسـپێت و ئومێدی خەڵکانمان دەگەیەنینە جێ، ئینشاڵڵا لە چەند سـاڵی داهاتوودا هەموو شتێك بە تەواوەتی چارەسەر دەبێت و خەباتی کورد بە خۆڕایی ناڕوات، ئومێدەوارم لە داهاتوودا ئەم کێشـەیە کە لە رۆژهەڵاتی ناوەڕاسـت دەربکەوێت و بتوانین بە شێوەیەکی راستییانە یارمەتی برا کوردەکانمان لە عێراق و ئێران و سوریا بدەین.

***ئایا هەوڵەکانی AK پارتی چین بۆ چارەسەری کێشەی کورد؟**

- AKP لـە تورکیا ٦ سـاڵێکە لە دەسـەڵاتدایە و پارتی دادو گەشـەپێدان لەگەڵ پارتەکانی دیکەی تورکیا کە لەماوەی ٤٠ ساڵی رابـردوو لە تورکیا حکومرانیان کردووە پێموانییە جیاوازییەکی هەبێت، چونکە ئەوانیش هەر دان بە بوونی کورد و زمان و کەلتووری کوردی نانێـن و هەرکاتێکیـش بیانەوێت ئەوا خۆیان بەو پـەڕی دیموکراتی لەبەرچاوی خەڵك پیشـاندەدەن، بەڵام لە ماوەی ٢٠ سـاڵی رابردوو ئەوەی کە یەکەم جار باسـی لە چارەسـەری کێشـەی کورد کردبێت CHP بووە و چەندین جار چەندین راپۆرتی لەسەر ئەمە حازر کردووە و بەڵام ئەم راپۆرتانە تا رادەیەك بوون و لەو سنوورە تێپەر نەبوون، بۆیە لێرەدا مـن AKP جیاواز لە پارتەکانی تر نابینم چونکە AKPەش ئێسـتا وڵاتەکە بە یەك پارچە و یەك میللەت و یەك ئاڵا و یەك زمان دەسەپێنێت و هەتا ئەگەر بۆی بکرێت هەر یەك دینیش دەسەپێنێت.

***لـە تورکیا تەنیا ئەتنی تورك مافـی هاوڵاتیبوونی هەیە، بەڕای ئێوە ئەگەر وڵاتێك دان بە بوونی میللەتەکانی نەنێت چۆن لە یەکێتی ئەوروپادا جێی دەبێتەوە؟**

- ئەوەی دەیڵێن راسـتە، بەڵام هاونیشـتیمانی بـوون مافی هەموو میللەتێکە و ئەرکی سەرشـانی دەوڵەتە لـە دابینکردنی ئەم مافانە، چونکـە لە تورکیا دان بـە بوونی میللەتەکان نانرێـت، کە ئەمەش کێشەیەکە لە تورکیا چونکە ناسنامە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە کەسێك لـە دایك و باوکێك دەبێت و پێویسـتە هەمان هاونیشـتیمانی بوونی هەبێـت، ئەگەر دان بە ناسـنامەی میللەتەکانـی دیکو نەنێت، ئەوا بێگومان ناتوانێت ببێتە ئەندام لە یەکێتی ئەوروپا. هەموو جیهان دژی ئەوەیە کە لە تورکیا تەنیا ناسـنامەی تـورك بوونی هەیە، ئەمە لە کاتێکدا لە تورکیا بە هـۆی ئەو پێگە جوگرافیەی هەیەتی چەندین میللەتی جیا جیا هەن، یانی تورکیش هەیە، کورد هەیە کە مێژوویەکی کۆنی هەیە، ئەرمەنی، سـریانی، عـەرەب، لاز...هتد ئەگەر ئەمانە هەمووی بە تورك و کەلتووری تورك و زمانی تورکی بناسـرێن هیچ کەسـێك قبوڵی نـاکات، کە ئەمەش گەورەترین کۆسـپە لەبەردەم بە ئەندامبوونی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا.

*** بۆ چارەسەری ئەم کێشەیە پێویستە دەستووری تورکیا بگۆڕدرێت، ئێوە وەك DTP چۆن لەم خاڵەدا رۆڵتان چییە؟**

- دەسـتووری تورکیـا بە هاوبەشـی هێزی عەسـکەری تورکیا و حکومەتی تورکیا دەرچووە، ئەم دەسـتوورە لە سـەرەوە هەتا خوارەوە پێویسـتە چاوێکی پیا بخشێنرێتەوەو بە پێیی سەردەمی ئێستا دووبارە دابڕێژرێتەوە، دڵنیام چەندین مادده کە پەیوەندارە بە کێشـەی کورد جێـی خۆی لەم دەسـتوورەدا دەکاتەوە کە لەو بـاوەڕەدام ئەمە دەبێتە چارەسەرکردنی ئەم کێشەی ئاماژەت پێ کرد، چونکە بە پێی ماددەی ٦٦ لـە دەسـتووری تورکیا هەموو هاوڵاتییەکـی تورکیا تورکە، کە ئەمـەش زۆر هەڵەیە چونکە هەموو دانیشـتوانی تورکیا هەر تورك

نین وەکو لە پێشــووتریش ئاماژەم پێدا چەندین میللەتی جیا لە تورك هەن لە تورکیا. ناتوانین بڵێیــن هەمووی هەر تورکن بە بەکارهێنانی زمانی توندوتیژی و ئەشکەنجەدان بە زۆری ناتواندرێت کەس بکرێتە تــورك، ئەگەر لێرەدا ئەمە بســەپێندرێت ئەوا لە ئەنجامدا تەنیا تورك دەبێتــە نوێنەری تورکیا، بــەڵام لەبەرامبەر ئەمانــەدا ئەگەر مافە نەتەوایەتییەکانیان بۆ دابین بکرێت و ئینجا بە هاونیشــتیمانی تورکیا هەژمار بکرێن ئەو کاتە زۆر بە سەربەرزی و شانازییەوە هەموو نەتەوە جیاجیاکان تەمسیلی تورکیا دەکەن.

*** لەم دواییە شــاندێکی DTP سەردانی کوردستانی باشووریان کرد و لەگەڵ بەڕێزان بارزانی و تاڵەبانی کۆبوونەوە، بەتەمان لە عێراق یان لە ئەورووپا کۆنفرانسێك سەبارەت بە کێشەی کورد ببەستن، بەڕای ئێوە ئامانجی سەرەکی ئەم کۆنفرانسە چییە؟**

- ئێســتا لە جیهاندا هەموو کەسێك زۆر بە ئاسانی ئاگای لە دەنگ و باســی کەســانی تر هەیە، بەو مانایەی هــەر ڕووداوێك ڕوودەدات ڕاســتەوخۆ دەگاتە گوێی هەموو کەســێك، مەبەستی سەرەکی ئێمە نوێکردنەوەی پەیوەندی برایانەی نێوان کوردەکانی جیهانەو پێویســتە کــورد لە هەموو شــوێنێکی جیهــان بە یەکگرتوویی بەشــداری لە پرۆســە سیاســییەکانی ناوچەکە بکات، بۆ ئەم مەبەستەش پێویستە خاڵی هاوبەشــی نێوان هەردوولا پتەو بکەین بەرامبەر هەموو ڕووداوە نێگەتیڤــەکان و سیاســییەکان، چونکە ئەم کێشــانە و دووبەرەکییە هەمووی دەرەنجامی ئەو هێزە ســەربازییانەیە کە لە ماوەی ڕابردوودا لــەم ناوچەیەدا بوون، هەر لە فەڕەنســییەکان و بەڕیتانییەکان و بگرە تاوەکو ئێســتاش. ئەگینا ئەمریکییەکان لەوپــەڕی دنیاوە کاریان بەم ناوچەیە چییە. یان هەرکەســێکی تر لەو پــەڕی دنیاوە کە هەزارەها کیلۆمەتر لەم ناوەندە دوورە چ پێویست دەکات بێت چارەسەری کێشەی ئێرە بکات، بە بیانووی هێنان و دامەزراندنی ئاشتی و دیمۆکراسی بۆ ناوچەکە، ناوچەکەی نقومی گۆمی خوێن کرد.

*** بــە پێی ئەو ماوەیەی AKP لە تورکیا لەســەر حوکم بووە، ئایا بەڕای ئێوە کوردەکان تا چەنــد لە هەڵبژاردنی داهاتوودا دەنگی پێ دەدەن و بە نوێنەری خۆیانی دەزانن؟**

- ئێمــە خۆمان باش دەزانین کورد هەمیشــە بە درێژایی مێژوو هەر زوڵمــی لێکراوە، لەم بەشــەی تورکیا هەر کاتێك هەر کەســێك کە نوێنەرایەتی کوردی کردووە و ویســتبێتی هەنگاوێك بهاوێژێت ئەوا لە لایەن کوردەکانی ترەوە چ کوردی ســوریا، عێراق یاخود ئێران بەرامبەر بەمە ٤ هەنگاو یارمەتیان داوە و کورد لە هەر چوار پارچەکە هەمیشە بــە ماڵ و منداڵیانەوە دژایەتی ئەو حکومەتانەیان کردووە کە زوڵمیان لێ کردوون. بەڵام ئێستا ئەو کەش و هەوا دیمۆکراسییەی کەوا AKP خەریکی دروســتکردنییەتی هەمووی لــە پێناوی چوونە ناو یەکێتی ئەورووپایە، وەك دەبینین AKP حاڵی حازر لە هەوڵی چارەســەرکردن و دابینکردنــی مافەکانی کوردە، ئەمەش بــۆ کوردەکان زۆر گرنگە و ئومێدێکــی گەورەی لێدەکەوێتەوە. چونکــە وەك دەبینین میللەتی کوردیش وەك میللەتەکانی تری تورکیا میللەتێکی موسڵمانەو پەیڕەوی بنەما ئاینییــەکان دەکات و کە ئەمەش خاڵێکی گرنگی هاوبەش و گرنگە لــەوەی کە AKP بتوانێت نوێنەرایەتی نیشــتیمانی خۆی بکات، هەروەك چەندین کۆبونەوە لە دیاربەکر ســەبارەت بە کێشــەی کورد ئەنجامدراوەو AKP زۆر بە ڕاشــکاوی خۆی بە خاوەن کێشەو خەمخۆری کوردەکان پیشــان دا و ســەبارەت بەوەی کە زۆر ناهەقی و زۆرداری لە مافی کورد کراوە ئەوەشــی ڕاگەیاند کە ئەم کێشــانە چارەسەر دەکات و ئومێدێکی زۆری بە کوردەکان بەخشیوە و لە زۆربەی کۆبوونەوەکانیشدا پشتگیری خۆی نواندوە بۆ خۆپیشاندانەکانی کورد بۆ بەدەســت هێنانی مافەکانیــان. لەگەڵ ئەمانەشــدا لە چەندین کۆبونەوەدا پشــتگیری خۆی سەبارەت بە کێشــەو مافی ئافرەت و منداڵ نواندووە و ئیدانەی بەکارهێنانی چەك دژی ئافرەت و منداڵی کردووە. بەڵام سەبارەت بە هەڵبژاردنەکان وەك لە هەڵمەتی هەڵبژاردنی پێشوودا ڕایگەیاند کەوا کێشەی کورد چارەسەر دەکات و مافی کورد دابیــن دەکات، بەڵام لەم دیدارەی کە لەگــەڵ خەڵك کرا لە مانگی ڕابردوودا میللەت زۆربەی نەفرەتیان لەخۆیان کردووە سەبارەت بەوەی کە دەنگیان بــە AKP داوە چونکە بە تەواوەتی خاوەن قســەکانی خۆی دەرنەچووە، وەك بۆردومانکردنی ناوچە شــاخاوییەکانی سەر بە پارێزگای هەولێر و هەروەها بۆردومانکردنی ناوچە شــاخاوییەکان کە لەو شوێنانەشدا دانیشــتوانی کورد بە ژن و منداڵیشەوە زەرەرو زیانی گیانی و مادیان پێ کەوتووە و لێرەشدا ئەمەش ئاشکرایە کە بێگومان ئەمانــە هەموو بە فەرمانی ئەردۆگان ئەنجامــدراون، یانی ئەمەیە کێشــەی کورد چارەســەر دەکەن یان خۆیان بە خاوەن کێشــەی کورد دەزانن؟. پێــم وانییە لەمەولا خەڵك بەو شــێوەیە باوەڕی مابێت، یانی ڕاستە تا ڕادەیەك هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەی کوردیان داوە، بەڵام هەرگیز بەو جۆرە نەبووە وەك لە هەڵمەتەکانی هەڵبژاردن پرۆپاگەندەیان بۆ کردووە.

*** ئارامبوونــەوەی پەیوەندییەکانی نێوان هەولێر و ئەنقەرە تا چەند لە بەرژەوەندی چارەسەرکردنی کێشەی کوردە لە تورکیا؟**

- لــەو کۆبوونەوەی دوایی کــە لەنێوان DTP و PDK و PUK ئەنجامــدرا هەرچەندە بارزانی و تاڵەبانی لەو کۆبونەوەیەدا نەیانتوانی بەشــداربن بەڵام بەرپرسەکان و ژمارەیەك ئەندام پەرلەمان بەشدار بوون منیــش خۆم ئامــادەی کۆبونەوەکە بووم، باس لە چەندین کێشــەی هاوبەشــی کورد کراو یەکڕیزی کوردیان پیشــان دا و ئەو قســانەی لــە کۆبوونەوەکە کــرا هەرگیز لە یادم ناچێت و زۆر بە خۆشــحاڵی گەڕامــەوە تورکیا، بێگومان ئەم جــۆرە کۆبوونەوانە ئەنجامدەدرێن و پەیوەندییەکان بەرەوباشی دەڕۆن و پەیوەندی نێوان هەردوولا کاردانەوەی ئیجابــی دەبێت و گرنگی تایبەتی هەیە بۆ نەوەکانی دوای خۆمان و بەڕاســتیش بەڕێزان بارزانی و تاڵەبانی ڕۆڵ و کاریگەری گەورەیان هەبــوو. ئەم جــۆرە پەیوەندیانە بەڕاســتی کورد ئاســوودە دەکات و پێویستیشی بە دیالۆگ و کۆبوونەوەی بەردەوام هەیە. بەڵام بەداخەوە لەو ماوەیەی دوایدا بەڕێز ئۆردۆگان پێویســت بوو هەق بەو کەســانە بدات کە خاوەنی پێشنیاری دروســتکردنی ئەم پەیوەندیانەن، چونکە ئەمە ســوودمەندە بۆ بەرقەراربوونی ئاشتی و سوودیش بە کوردەکان دەگەێنێت و کاریگەری ڕاســتەوخۆی لەسەر چارەسەرکردنی کێشەی کورد لــە تورکیا هەیە. پەیوەندی نێوان هەردولا ســوود بە هەردوولا دەگەێنێــت وەك ئەوەی لــەو باوەڕەدام ئێســتا کۆمپانیا تورکەکان لە کوردستانی عێراق ڕۆڵی بەرچاو دەگێڕن و ئەمەش هەردولا سوودمەند دەکات. بۆیــە بەردەوامبوونی پەیوەندییەکان هەمیشــە لەبەرژەوەندی هەردوولادایە، ئەمەش لێکتێگەیشتن لە نێوان AKP و کوردی تورکیا بەهێزتر دەکات.

پارتی دادو گەشەپێدان لەگەڵ پارتەکانی دیکەی تورکیا کە لەماوەی ٤٠ ساڵی ڕابردوو لە تورکیا حکومڕانیان کردووە پێموانییە جیاوازییەکی هەبێت، چونکە ئەوانیش هەر دان بە بوونی کورد و زمان و کەلتووری کوردی نانێن

هاونیشتیمانی بوون مافی هەموو میللەتێکە و ئەرکی سەرشانی دەوڵەتە لە دابینکردنی ئەم مافانە، چونکە لە تورکیا دان بە بوونی میللەتەکان نانرێت

دەستووری تورکیا بە هاوبەشی هێزی عەسکەری تورکیا و حکومەتی تورکیا دەرچووە، ئەم دەستوورە لە سەرەوە هەتا خوارەوە پێویستە چاوێکی پیا بخشێنرێتەوەو بە پێیی سەردەمی ئێستا دووبارە دابڕێژرێتەوە

مستەفا قەرە عەلی ئۆغلۆ سەرۆکی دەزگای ستار و سەرنووسەری(یەنی شەفەق) بۆ گوڵان:

لەمانگی ١١ی ٢٠٠٩ لە هەردوو زانکۆی ئەنقەرە و ئیستانبوڵ بەشی کوردی دەکرێنەوە

مستەفا قەرە ئۆغلۆ یەکێکە لە ڕۆژنامەنووسە دیارەکانی تورکیا و نزیکە لە حکومەت و شەخسی سەرۆك وەزیرانی تورکیا، ئۆغلۆ سەرۆکی دەزگای یەنی شەفەق و سەرنووسەری ڕۆژنامەی ستاری تورکیایە و گوڵان یەکەمین بڵاوکراوەی کوردیە کە ساڵی پار لە ئیستانبوڵ دیداری تایبەتی لەگەڵ کردووە و ئۆغلۆش تەنیا لە ڕێگەی گوڵانەوە وەك ڕۆژنامەگەری کوردی دیمانەی لەگەڵدا کراوە، ئامانجی گوڵان لە گواستنەوەی ڕای بەرامبەری دەستەبژێری ڕۆشنبیری تورکیا لە سەر مەسەلە هەستییارەکانی وەك چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا و پەیوەندی دراوسێیانەی نێوان هەرێمی کوردستان و تورکیا، لەو ڕوانگەیەوە کە شەڕ بەلایەك دەکرێت، بەڵام ئاشتی پێویستی بە ئامادەباشی هەردوولا و بڕیاری بوێرانە هەیە، لەم ڕوانگەیەوە بەردەوام گوڵان هەوڵیداوە و بەردەوامیش دەبێت کە پردی دیالۆگ و بەیەك گەیاندنی بیروڕا جیاوازەکان بێت . ئەمەش دەقی ئاخاوتنەکانی ئۆغلۆیە بۆ گوڵان.

***ئایا هەوڵەکانی حکومەتی تورکیا بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا چین؟**

- ئێستا ناتوانین باس لە پلانێکی فراوان بکەین بۆ چارەسەری کێشەی کورد، حاڵی حازر حکومەتی تورکیا پلانێکی گەورەی نییە بۆ ئەم کێشەیە. بەڵام لەم دواییەدا چەند هەنگاوێکی هەڵگرتووە وەك کردنەوەی کەناڵی TRT6 هەروەها هەڵوێستی نەرمتری بەرامبەر بە پەیوەندییەکانی ئەم هەرێمە خستووەتەڕوو بۆ کارکردن لەگەڵ ئیدارەی باکووری عێراق بۆ هێنانەدی داواکارییەکانی ئەنقەرە، کە بەمەش خۆی لە خۆیدا خواست و نەرمی نواندنی حکومەتی تورکیا لە چارەسەری ئەم کێشەیە دەردەخات بەڵام بەرنامەیەکی پلان داڕژراو بۆ چارەسەری کێشەی کورد نییە.

***بەڵام ئێستا تورکیا بەرەو هەڵبژاردنی شارەوانییەکان دەچێت، ئەگەر AKP کێشەی کورد چارەسەر نەکات بەڕای ئێوە ئایا کوردەکان دەنگی پێدەدەنەوە، هەروەك لە هەڵبژاردنی ڕابردوو دەنگدانی کوردەکان بە AKP فاکتەرێکی بەرچاوبوو بۆ بردنەوەی AKP لە هەڵبژاردنەکان؟**

- مەسەلەکە ئەوە نییە تەنیا دەنگەکانییان بەدەست بهێنێت، کێشەی کورد لە تورکیا کێشەیەکی زۆر کۆنە، و ئەوەش ڕاست نییە بۆ بردنەوەی دەنگەکانییان دەبێت کێشەی کورد چارەسەر بکات چونکە کێشەکە زۆر لەوە کۆنترە، بەڵام وەك دەبینین سەرۆکی حکومەت بە کوردی پەیامی خۆی لە کەناڵی کوردی بە خەڵك گەیاند کە ئەمەش بە پلانێکی حازرکراو دانانرێت بۆ بردنەوەی لە هەڵبژاردن، چونکە لێرەدا AKP سەنگی خۆی هەیە و دەتوانێت لە هەڵمەتی هەڵبژاردنەکاندا ئاماژە بەو کارانە بکات کە ئەنجامی داون و پەیامی خۆی بە خەڵك بگەیەنێت، بەڵام ئەوەی پەیوەستە بەو مەسەلەیەی ئایا ئەم پارتە تەنیا بۆ بەدەستهێنانی سەرکەوتن لە هەڵبژاردنەکاندا بەرنامەیەکی داڕشتوە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد ئەوا من هیچ زانیارییەکم نییە لەم ڕووەوە.

***لە تورکیا تەنیا ئەتنی تورك مافی هاوڵاتیبوونی هەیە لە تورکیا، بەڕای ئێوە ئەگەر وڵاتێك دان بە بوونی پێکهاتەی فرەیی گەلەکەی خۆی نەنێت، چۆن لە یەکێتی ئەوروپادا جێی دەبێتەوە؟**

- ئێستا تورکیا پێداچونەوە بەمەدا دەکات و ئەمەش هەم کورد و هەم گروپە ئەتنییەکانی دیکەی گرتۆتەوە، بەڕای من کردنەوەی کەناڵی کوردی توانیوویەتی تورکیا لەم ڕوانگەیەوە بگۆڕێت و تورکیا ئێستا وەك چەند ساڵێك پێش ئێستا نیە، لەبەر ئەوەی پێشتر هەرگیز دانی بە بوونی کورددا نەدەنا، پێموایە ئێستا کێشەی کورد بەرەو نزیك بوونەوە لە چارەسەرکردن دەڕوات و هەنگاوی تازەتر لە لایەن حکومەتی تورکیاوە هەڵگیراوە، پێم وایە کێشەی نکۆڵیکردن لە نەتەوەکانی ناو تورکیا بەرەو پێش و بەرەوچارەسەرکردن دەڕوات، کە دەتوانین بڵێین ئەم کێشەیەی لە تورکیادا کێشەیەکی دیار و بەرچاوە، بەڵام ئەگەر ١٠ ساڵ پێش ئێستا ئەم پرسیارەمان کردبووایە ئەوا بەڵێ تورکیا دانی بە بوونی میللەتەکانی دیکەدا نەدەنا، بەڕای من ئەمە گۆڕانی زۆری بەسەر داهاتووە و هەر لە بەرەوپێشچووندایە.

***ئایا بەڕای ئێوە حکومەتی تورکیا چۆن ئەم خاڵە لە دەستووری تورکیادا دەگۆڕێت بۆ دان پێدانانی بوونی میللەتەکانی بێجگە لە تورك لە تورکیا؟**

- من لەم بارەیەوە زانیاری تەواوم نییە، بەڵام داواکاری دەستکاری کردنی دەستووری تورکیا تەنیا لەلایەن کوردەکانەوە نییە، بەڵکو لە زۆر لایەنی دیکەشەوەیە،

هەرلایە و چەندین کێشەی هەیە لە تورکیا، بەڵام ئێستا ئەوە بە تەئکید نازانم کە ئایا لە دەستکاریکردنی دەستووری تورکیا کوردەکان شوێنی تایبەتیان دەدرێتێ یان نا؟، بەڵام ئەم کێشەیە لەم حاڵی حازردا کێشەیەکی زەقە، بێ گومان تورکیا پێویستی بەوە هەیە گفتوگۆ بکات بۆ چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە، بەڵام لە ئێستاوە ناتوانم پێشبینی چۆنیەتی هەموارکردنەکان بکرێت، کە لێرەدا دەبێت هەست بەو جیاوازییەش بکەین کە لە ١٠ساڵ پێش ئێستا هەبوو، چونکە بە هیچ شێوەیەکی بیر لەم مەسەلەیە نەدەکرایەوە بەڵام ئێستا لەژێر باسکردندایە، لێرەدا شتێکی تر هەیە لە مانگی ١١ی ٢٠٠٩ لە دوو زانکۆی گەورە ئەنقەرەو ئیستانبوڵ بەشی کوردی دەکرێتەوە کە لە ماوەی چەندین ساڵی رابردوودا کارێکی لەم شێوەیە نەکرابوو و تەنها لە قاڵبی داواکاریدا بوو، بەڵام وورد وورده ئەمە دەبێتە راستەقینە.

***لە تورکیا چەند کێشەیەك هەیە، بەڵام بە تایبەتی چارەسەرکردنی کێشەی کورد تا چەند تورکیا لە بوونە ئەندام لە یەکێتی ئەورووپا نزیك دەکاتەوە؟**

- بێگومان چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا یارمەتیدەرێکی گەورەی بوونە ئەندامیەتی تورکیایە لە یەکێتی ئەورووپا، کە دەتوانم بڵێم چارەسەری کێشەی کورد تورکیا دەکاتە دەوڵەتێکی زۆر گەورە، لە هەموو لایەنەکانی ئابووری، دیموکراتی،کۆمەڵایەتی و سیاسییەوە تورکیا دەوڵەمەند دەکات، تورکیا دەخاتە رەوشێکی ئارامەوە، و نەك هەر تەنها بۆ بوونە ئەندام لە یەکێتی ئەورووپا بەڵکو بۆ هەموو لایەنەکانی تر و بۆ داهاتووی تورکیاش دەبێت کێشەی کورد چارەسەربکرێت.

***ئێستا لە لایەن کوردەکانی تورکیاوە هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە ئارادایە و لەم دواییەدا شاندێکی DTP سەردانی کوردستانی عێراقییان کرد و هەروەها سەنتەری TESEV راپۆرتێکی نەخشەرێگای چارەسەرکردنی کێشەی کوردی بڵاوکردۆتەوە، بەڕای ئێوە دیدی حکومەتی تورکیا بەرامبەر بەم هەوڵانەو پێشوازیلێکردنیان چۆنە؟**

- بێگومان زۆر گرنگە تورکیا لەگەڵ باکووری عێراق وتوێژ بکات و جێگای ئاماژە پێکردنە کە سەرۆکی کۆماری تورکیا سەردانی عێراقی کرد و ئەمانەش بەرەوپێشچوونی زۆر سەرنجراکێش و بەنرخن، بێگومان DTP دەتوانێت ببێتە لایەنی چارەسەرکردن، بەڵام PKK کە رێکخراوێکی تیرۆریستییە نرخی ئەمانەی هەموو لەناوبردووە و ئێستاش کۆسپێکە لەبەردەم چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە تورکیا، بۆیە لێرەدا چارەسەر ئەوەیە PKK واز لە کاری تیرۆریستی بێنێت و ببێتە یارمەتیدەرێکی سیاسی ئیجابی

لە چارەسەرکردنی کێشەی کورد، چونکە ئێستا PKK زیانێکی زۆر بە کورد دەگەیێنێت و لە هەمانکاتدا زیان بە تورکیاش دەگەیێنێت.

*** پەیوەندیەکانی نێوان ئەنقەرەو هەولێر تا چەند لەبەرژەوەندی چارەسەرکردنی کێشەی کورددە لە تورکیا؟**

- زۆر سەرسامم بە هەوڵەکان و بێگومان دەسەڵاتی بارزانی لە باکوری عێراق زۆر گرنگەو، پێویستە دان بەوەدا بنرێت کە بارزانی فاکتەرێکی گەورەی سیاسیە، بە تایبەتی یارمەتی بارزانی لە چارەسەرکردنی کێشەی PKKدا زۆر گرنگە. چونکە وەك دەبینین لە کۆبونەوەکانی ساڵانی پێشوو بارزانی هەر بە دوژمنی تورکیا لە قەڵەمدراوە، بەڵام لە دواین کۆبوونەوە و دوای باسکردن لە داواکردنی یارمەتی لە بارزانی رێگا بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان کرایەوە، کە ئەمەش دەبێتە هۆی گۆڕانی دەوڵەتی تورکی، هەروەها لە عێراق و باکوری عێراق پێگەی تورکیش دەگۆڕێت، بەڕای من ئەم چاوپێکەوتنانەی دوایش لە نێوان DTP و بارزانی زۆر گرنگن و هەوڵەکان بۆ چەکدانانی PKK بە یارمەتیەکی گەورە لە لایەن بارزانییەوە لە قەڵەمدەدرێت.

ئەگەر کێشەی کورد چارەسەربکەین تورکیا لەهەموو لایەنێکەوە دەبێتە دەوڵەتێکی گەورە

دەسەڵاتی بارزانی لە باکوری عێراق زۆر گرنگەو، پێویستە دان بەوەدا بنرێت کە بارزانی فاکتەرێکی گەورەی سیاسیە

یارمەتی بارزانی لە چارەسەرکردنی کێشەی PKK دا زۆر گرنگە